

SAMMANTRÄDESHANDLINGAR
REGIONALA UTVECKLINGSNÄMNDEN
16 APRIL 2015

Östersund: 2015-01-30.

REGION
JÄMTLAND HÄRJEDALEN**Medborgarförslag.**

2015 -02- 03

Dnr. RS / 303 / 2015

Ang stadsbussarna linje på Söndagar o röda helgdagar så går de inte att ta sig till arbetsplatsen i Torvalla centrum.
I dag finns de 5 vårdboende ute i Torvalla med omnejd.
Busskortet har ökat mycket i pengar på den senaste tiden .

Yrkande: (A) Att berörd instans upprätta tillfredsställande kollektiv bussförbindelse att de finns möjlighet att nå sina arbetsplatser på så kallad obekväm arbetstid.

Om inte yrkande (A) bifalles yrkar ja att (B) bifalles.

Yrkande (B). Att anropsstyrd kollektivtrafik införs så snart som möjligt.

MED VÄNLIG HÄLSNING: Örjan Andersson

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ruth Eriksson
Regional Utveckling
Infrastruktur och kommunikationer
Tfn: 063-146561
E-post: ruth.eriksson@regionjh.se

Datum: 2015-02-13
Dnr: RUN/215/2015

NORRLANDSRESAN GEMENSAMMA TAXOR OCH PRODUKTER

Ärendebeskrivning

Norrlandsresan, ett produktutbud som gäller för resor över länsgränserna mellan Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten. Den infördes redan under 80-talet. I mars 2014 tillsatte myndighetscheferna i de fyra nordligaste länen en arbetsgrupp bestående av representanter från alla fyra länen. Arbetsgruppens uppdrag låg i att utarbeta:

1. en nulägesanalys (identifiera transportsystem – vilka produkter, etc.)
2. Norrlandsresans produktutbud och betalformer
3. förslag på ålderskategorier
4. gemensamma resevillkor, resegaranti och återbetalning

Arbetsgruppens arbete har utmynnat i ett förslag till prissättnings- och produktstrategi. Norrlandsresan används för resor över länsgräns samt utgör beräkningsgrund för ersättning till Norrtåg AB:s trafikoperatör för resor på periodkort inom resp län. Strategin är förankrad med Norrtåg AB och ligger till grund för biljettgiltighet i kommande upphandling av regional tågtrafik.

Norrlandsresans produktutbud och betalningsmedel

Förändringarna i Norrlandsresans produktutbud i jämförelse med dagens är små. Norrlandsresans produktutbud kompletteras med en reskassa, som är ett betalmedel. En bussresenär med reskassa får 15 procent rabatt på enkelbiljettspriset. Norrlandsresan kompletteras även med ett företagskort och ett privatkort. Dessa kort fungerar som ett kreditkort, resenären efterfaktureras. Kollektivtrafikmyndigheterna i respektive län kan själva välja att rabattera både privat- och företagskortsresenären vid faktureringsstillfället.

Privatkortet föreslås ha en lojalitetsrabatt på 10 procent. Periodkort och enkelbiljetter föreslås finnas kvar enligt nuvarande produktutbud.

Ålderskategorier

Utifrån generella inkomstnivåer samt hur rabatter för ålderskategorier ser ut i respektive län föreslås skolungdom, ungdom och seniorer ges ett reducerat pris. Prisreduceringen ska gälla samtliga produkter och oavsett betalform.

Gemensamma resevillkor, resegaranti och återbetalning

Genom att de fyra nordligaste länen har mycket gemensam trafik är det viktigt att resenären inte upplever länsgränserna som hinder när de nyttjar kollektivtrafiken. Därav föreslås gemensamma resevillkor, en gemensamt formulerad resegaranti och regler för återbetalning.

Biljettgiltighet i tågtrafiken

Periodkortet är giltigt färdmedel ombord på tåg. Tågoperatören erhåller en ersättning med 1/35 av Norrlandsresans periodkortspris för varje utförd resa.

Reskassan, privatkortet och företagskortet ska fungera som betalmedel men operatörens enkelbiljettpris är det som belastar resenären vid resetillfället.

Skolkort ska ha giltighet ombord på tåget med två resor per skoldag. Tågoperatören erhåller en ersättning med 1/35 av Norrlandsresans periodkortspris för varje utförd resa.

Norrlandsresans förköpta enkelbiljetter kommer inte att vara giltiga ombord på tåget.

Biljettgiltighet i övrig trafik

För att komma närmare en gemensam norrlandstaxa är det önskvärt att respektive län på sikt möjliggör för giltighet av Norrlandsresans produktutbud inom länet.

Beslutsunderlag

Gemensamma taxor, prissättning- och produktstrategi 2014-12-05

Förvaltningschefens förslag

Utskottet för infrastruktur och kommunikationer föreslår regionala utvecklingsnämnden

- 1) Fastställa *Gemensamma taxor, Prissättnings- och produktstrategi*,
- 2) Låta Norrlandsresans sexresors-kort utgå
- 3) Införa reskassa som betalmedel i Norrlandsresan med en rabatt på buss som uppgår till 15 procent på Norrlandsresans enkelbiljettpris,
- 4) Komplettera Norrlandsresan med betalmedlen Företagskort och Privatkort, och att Privatkort ska ge 10 % rabatt på enkelbiljettpriset på resor både inom länet och över länsgräns.
- 5) Ge reducerat pris till resenärer i ålderskategorierna skolungdom, ungdom och seniorer enligt *Gemensamma Taxor, prissättnings- och produktstrategi*, kap 7,
- 6) Fastställa gemensamma *Resevillkor för buss* (Bilaga 1 till *Gemensamma Taxor*,

- prissättnings- och produktstrategi*) för resor såväl inom Norrbottens-, Västerbottens-, Västernorrlands- och Jämtlands län som över länsgränserna mellan dessa län,
- 7) Fastställa *Resegaranti för buss* (Bilaga 2 till *Gemensamma Taxor, prissättnings- och produktstrategi*) för resor såväl inom Norrbottens-, Västerbottens-, Västernorrlands- och Jämtlands län som över länsgränserna mellan dessa län,
 - 8) Fastställa *Återbetalningsregler för buss* (Bilaga 3 till *Gemensamma Taxor, prissättnings- och produktstrategi*) för resor såväl inom Norrbottens-, Västerbottens-, Västernorrlands- och Jämtlands län som över länsgränserna mellan dessa län,
 - 9) Norrlandsresans periodkort ska vara giltigt i hela transportsystemet¹;
 - 10) Skolkorten i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland ska ha giltighet i hela transportsystemet² med två resor per dag inom respektive län,
 - 11) Reskassan, privatkort och företagskort fungerar som betalmedel i hela transportsystemet³,
 - 12) Besluten verkställs 1 januari 2016.
 - 13) Besluten verkställs under förutsättning att samtliga Kollektivtrafikmyndigheter i de fyra nordligaste länen fattar likalydande beslut.

Anders Byström

Förvaltningschef

Ruth Eriksson

Chef infrastruktur och kommunikationer

¹ Med transportsystemet avses upphandlad buss- och tågtrafik med trafikpliktsbeslut i Jämtland, Västernorrland, Norrbotten och Västerbotten.

² Med transportsystemet avses upphandlad buss- och tågtrafik med trafikpliktsbeslut i Jämtland, Västernorrland, Norrbotten och Västerbotten.

³ Med transportsystemet avses upphandlad buss- och tågtrafik med trafikpliktsbeslut i Jämtland, Västernorrland, Norrbotten och Västerbotten.

Gemensamma taxor

Prissättnings- och produktstrategi

**Beslutsunderlag
2014-12-05
Slutversion**

Antagen av:

**Kommunalförbundet Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands direction
2015-02-06**

Region Jämtland Härjedalens regionfullmäktige 2015-04-14--15

Region Västerbottens Regionfullmäktige 2015-02-xx

Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Norrbottens läns direction 2015-02-xx

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

Innehåll

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	4
1.1 Inledning	4
1.1.1 Kollektivtrafikmyndigheternas uppdrag	4
1.2 Bakgrund	4
1.3 Definition.....	5
2 RESULTAT FRÅN WSPS KONSULTRAPPORT "SAMORDNAT TAXESYSTEM FÖR DE FYRA NORDLIGASTE LÄNEN, 2014-02-02"	6
3 VISION OCH MÅL	9
4 UPPDRAG	10
5 NULÄGESANALYS	11
5.1 Produktutbud inom respektive län (juni 2014)	11
5.1.1 Resandemönster och produktanvändande.....	13
5.2 Stråkviss målgruppsanalys	15
5.2.1 Upphandlad tågtrafik.....	15
5.2.2 Upphandlad busstrafik	16
5.2.3 Kommersiell busstrafik.....	17
5.3 Intressanta tendenser, buss och tåg	18
6 NORRLANDSRESANS PRODUKTUTBUD OCH BETALFORMER.....	20
6.1 Produktutbudet och betalformer.....	20
6.1.1 Utveckling av Norrlandsresan	20
7 ÅLDERSKATEGORIER	22
8 GEMENSAMMA RESEVILLKOR, RESEGARANTIER OCH ÅTERBETALNINGSREGLER....	23
8.1.1 Gemensamma Resevillkor	23
8.1.2 Gemensamma Resegarantier	23

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

8.1.3	Gemensamma Återbetalningsregler	23
9	SAMMANFATTNING, FÖRSLAG TILL BESLUTSPUNKTER OCH REKOMMENDATIONER	24
9.1	Sammanfattning	24
9.1.1	Uppdraget Norrlandsresan	24
9.1.2	Nulägesanalys	24
9.1.3	Norrlandsresans produktutbud och betalformer	24
9.1.4	Ålderskategorier	25
9.1.5	Gemensamma Resevillkor, Resegarantier och Återbetalning	25
9.2	Förslag till Besluts punkter och Rekommendationer	26

1 Inledning och Bakgrund

1.1 Inledning

Kollektivtrafik ska skapa förutsättningar för hög mobilitet och tillgänglighet i en region. En möjlighet att på ett enkelt och snabbt sätt transportera sig inom en större geografisk yta medför en möjlighet för ökad sysselsättning och högre inkomst genom en bättre matchad arbetsmarknad. Kollektivtrafikens utveckling därför en viktig förutsättning för regional tillväxt.

1.1.1 Kollektivtrafikmyndigheternas uppdrag

Kollektivtrafikmyndigheterna i de fyra nordligaste länen har som uppgift att:

- Ta fram ett regionalt trafikförsörjningsprogram
- Fatta beslut om trafikplikt
- Fatta beslut om taxan för kollektivtrafiken

1.2 Bakgrund

Norrlandsresan är ett 30-årigt biljettsamarbete mellan länstrafikbolagen i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland. Norrlandsresan omfattar tre typer av biljetter, enkelbiljett, 6-resors rabattkort och 30-dagars periodkort som är sträckbundet. Norrlandsresans periodkort gäller även på Norrtåg. Hela resan måste genomföras under ett och samma kalenderdygn. Men biljetten gäller för obegränsat antal bussbyten på väg till resmålet. Biljettförsäljningen sker enligt ordinarie förfarande på buss, busstation eller annat försäljningsställe.

Biljettsamarbetet har fungerat bra då det enbart fanns upphandlad busstrafik. När tåget blev en del av trafiken i Norrland begränsades denna möjlighet för resenären. Att nyttja samma biljett vid övergång mellan tåg och buss blev inte möjligt i alla sammanhang utan resenären var tvungen att lösa/köpa flera biljetter. Detta beror på att tåget bedrivs som en tjänstekoncession och tågoperatören äger möjligheten att själv bestämma (till viss del) över biljettens pris.

I huvudsak är det idag tågsystemet som binder samman de fyra nordligaste länen. Tåget minskar generellt det tidsmässiga avståndet mellan länets huvudorter och har som syfte att öka möjligheten för dagligt pendlande över länsgränserna. Bussarna har svårt att tidsmässigt konkurrera med bilen på samma sätt som tåget kan. Däremot fyller bussystemet en viktig funktion genom att komplettera tågtrafiken men också att mata till och från tåget och öka tillgängligheten till länens mindre orter och samhällen. Busstrafiken, både den lokala och interregionala, har en betydligt större yttäckning av länen än vad tågtrafiken har. Ett samordnat biljettsystem är därmed en förutsättning för att resandet ska bli enkelt för resenären.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

1.3 Definition

I rapporten använder vi oss av följande begrepp:

Betalmedel – Betalmedel har inte en förutbestämd relation utan är ett betalsätt som ger resenären, möjligheten att resa på valfri relation och direkt eller i efterhand betala för sin resa.

Kort – Med kort avses det fysiska kortämnet som resenären laddar med olika produkter eller betalmedel.

Produkter – Produkter är en förutbestämd reserelation, sträcka eller zon, som laddas på ett kort i form av exempelvis ett periodkort eller 40-resor.

Trafikslag – Linjetrafik med buss och tåg.

Transportsystemet – Trafik som bedrivs av myndigheterna i de fyra nordligaste länen, Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland samt Norrtåg.

När vi pratar om olika resenärsgupper för länsöverskridande resor (Norrlandsresan) har vi delat upp resenärerna enligt följande kategorier:

Pendlare

- Arbetspendlare
- Studiependlare

Sällanresenärer

- Tjänsteresenär
- Sjukresenär
- Fritidsresenärer

2 Resultat från WSPs konsultrapport "Samordnat taxesystem för de fyra nordligaste länen, 2014-02-02"

Under 2013 beställde de fyra nordligaste länen en analys från WSP som belyser möjligheter med ett samordnat taxesystem i de fyra nordligaste länen. WSP:s sammanfattning och slutsatser presenteras nedan. *Utdrag ur WSPs rapport "Samordnat taxesystem för de fyra nordligaste länen" 2014-02-02.*

1. **Kollektivresandet per invånare** har ökat i två av de fyra Norrlandslänen mellan åren 2002 och 2012 i Västerbotten och i Västernorrland, varit oförändrat i Norrbotten och minskar något i Jämtland.
2. **Kollektivtrafikens utbud per invånare** (i vagnkilometer) har minskat i alla fyra Norrlandslänen, och särskilt mycket i Norrbotten och Västerbotten. Att resandet samtidigt har ökat är ett tecken på att trafiken har effektiviserats; även urbaniseringen till en ökad andel stadstrafikresor kan ha inverkat.
3. **Marknadsandelarna.** Ett tiotal län uppvisar betydande ökningsar av kollektivtrafikandelen mellan åren 2000 och 2012, häribland Västerbotten och Norrbotten, dock från mycket låga nivåer. I Västerbotten ökade marknadsandelen från 2 % till 9 % och i Norrbotten från 1 % till 6 %.
4. Kollektivtrafikens **kostnader** per producerad enhet (vagnkilometer) har ökat relativt kraftigt i de fyra Norrlandslänen, mellan 29 % (i Västernorrland) och 49 % (i Västerbotten). Kollektivtrafikens **intäkter** har dock endast ökat måttligt i två av de fyra Norrlandslänen (med knappt 20 % i Jämtland och Norrbotten), med endast 4 % i Västernorrland samt till och med minskat i Västerbotten med 5 %.
5. **Skattefinansieringsgraden** i de fyra Norrlandslänen uppvisar en stor spridning. Högst andel skattebidrag uppvisar Västernorrland med 63 % år 2011. Jämtland ligger på 56 %, d.v.s. lika mycket det ovägdade riksgenomsnittet. Västerbotten och Norrbotten har cirka 50 % av sina kostnader finansierade med skattemedel.
6. **Skattebidragen** per invånare har ökat kraftigt i de fyra Norrlandslänen under perioden 2002 till 2012, med mellan 18 % (i Västernorrland) och 64 % i Västerbotten.
7. En betydande del av **resandeutvecklingen** åren 2002 till 2012 kan förklaras med sådana faktorer som befolkning, sysselsättning, utbud, priser och bensinpriser. För Västerbotten och Västernorrland är överensstämmelsen mellan prognosmodell och verklighet mycket god. För Norrbotten och Jämtland har resandet utvecklats något långsammare än förväntat, mot bakgrund av dess fem faktorer.
8. Kollektivtrafikens **priser** i hela landet har stigit dubbelt så snabbt som bensinpriset under den senaste 25-årsperioden. Detta innebär att priskonkurrensen mellan bil och kollektivtrafiken har utvecklats ogynnsamt över tid.
9. Med två personer per bil visar sig **bilresorna** i alla fyra Norrlandslänen vara **billigare än att färdas med buss med enkelbiljett** för resor upp till 6 mil. I Jämtland gäller detta även upp till 14 till 15 mil. Omvänt är resor med periodkort billigare än med bil utom för de allra kortaste resorna (upp till 10 km i Norrbotten och Västerbotten). I Jämtland, där de har ett enhetligt länskort, där är bilresandet (med två personer per bil) billigare än att åka på periodkort upp till cirka två mil.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

10. För **kortare resor** (och inom tätorterna) är bilresan billigare än att åka med buss i Norrlandslänen och i regel snabbare. Med **periodkort** är resor med buss och tåg väsentligt billigare än med bil. På korta sträckor och inom tätorterna riskeras att förlora både resor och intäkter. På långa sträckor vinner man resor men förlorar intäkter med nuvarande prissystem. **En viktig slutsats är därför att analysera sänkta priser för enkelbiljetter och rabattkort och eventuellt höjda priser för längre resor med periodkort.**
11. Två olika prissättningsstrategier har analyserats:
 - A) Trimmade taxor, både resor och intäkter ökar i varje län
 - B) Likartade prisnivåer för de tre taxetyperna: enkelbiljett, rabattkort och periodkort (d.v.s. medelvärden av de föreslagna (trimmade) taxorna)
12. **Alternativet med trimmade taxor:** Med trimmade ("optimala") priser beräknas både resor och intäkter öka i vart och ett av de fyra Norrlandslänen. Totalt för de fyra länen ökar kollektivresandet med 6 % och biljettintäkterna ökar med 5 %. Detta motsvarar 580 000 fler resor per år och cirka 19 Mkr i ökade intäkter. Det ökade resandet har grovt uppskattats medföra ökade driftkostnader på cirka 9 Mkr per år, vilket ger en nettoökning av intäkterna med ca 10 Mkr per år, eller med knappt 3 % (2,8 %).
13. **Alternativet med likartade prisnivåer i alla fyra Norrlandslänen.** Med likartade ("medelvärdespriser") priser i alla fyra Norrlandslänen beräknas både resor och intäkter öka totalt sett. Totalt för de fyra länen ökar kollektivresandet med 14 %, medan biljettintäkterna enbart ökar med 0,5 %. Detta motsvarar 1 310 000 fler resor per år och 1,7 Mkr i ökade intäkter. Det ökade resandet har grovt uppskattats medföra ökade driftkostnader på ca 20 Mkr per år, vilket då ger en nettominskning av intäkterna med ca 19 Mkr per år, eller med cirka -5 %
14. Med ledning av erfarenheterna från SYDTAXAN framstår det inte som nödvändigt att genomföra totalt likartade priser i alla de fyra Norrlandslänen. Det visar sig att de här använda medelpriserna visserligen ge upphov till många fler resor, men till priset av ökade driftkostnader. En annan nackdel med taxan är att det blir intäktsförluster i Västerbottenslän. Ett samordnat prissystem kan mycket väl liksom i Sydsverige – bestå av länsvisa helt olikartade prisnivåer och till och med olika antal zoner och avståndsgränser mellan zonerna. Det viktiga är att biljettförsäljningssystemet utformas så att resenärerna uppfattar prissystemet som samordnat och enhetligt och enkelt Detta har visat sig vara möjligt att genomföra i Sydsverige trots att de där opererar med fyra olika typer av biljettmaskinsystem.
15. Av dessa skäl rekommenderar vi (WSP) att **förslaget med den trimmade taxan** väljs som utgångspunkt för det fortsatta arbetet med taxesamordningen.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

Kommentarer från arbetsgruppen till slutsatserna ovan.

Statistikunderlag från respektive län varierar, något län har lämnat uppgifter om både stadstrafik och regionaltrafik medan andra endast lämnat uppgifter för regionaltrafik.

Punkt 4

Siffrorna gällande marknadsandel är ej säkerställda. Statistiken inkluderar olika typer av trafikslag i de olika länen och skiljer sig från år till år. Trafikanalys arbetar med att standardisera inrapportering av statistiskt underlag.

Punkt 10

Att nyttja bilen medför oftast ytterligare kostnader som parkeringsavgift.

Punkt 11,12

Sänkt taxa innebär ett ökat ekonomiskt ansvar för samhället. Resandeökning kommer inte att ske överallt i regionen och där resandeökning sker finns stora behov av förstärkningsinsatser på grund av kapacitetsbrist.

3 Vision och mål

I dagsläget har de fyra nordligaste länen inte arbetat fram en gemensam vision och målbild för den länsöverskridande kollektivtrafiken. Norrtåg AB har tagit fram en vision och målbild för tågtrafik som presenteras nedan.

"Norrtågs vision är att när det regionala tågssystemet i Norrland förverkligas under de närmsta 15 åren kommer resenärerna att välja tåget framför andra sätt att resa beroende på dess unika kombination av komfort och snabbhet.

Tåget kommer att vara en del av ett väl koordinerat och väl sammanhållet kollektivtrafikssystem. Vid alla viktiga knypunkter kommer resenärerna att kunna byta mellan tåg och buss. Hela resan kommer att kunna göras på en och samma biljett oavsett vart den börjar eller slutar i Norrtågs verksamhetsområde.

Målet är att trafiken på affärsmässiga grunder ska erbjuda snabba, effektiva och långsiktigt hållbara resmöjligheter för de som bor och verkar i eller besöker regionen.

Samarbetet mellan operatören och Norrtåg ska präglas av ett aktivt samarbete där båda parter gemensamt ska bidra till en positiv resandeutveckling och en allmän utveckling av trafiksystemet i sig."

För att nå framtida vision och mål bör nedanstående principer styra utvecklingen av systemets produkter för att vi ska uppnå ett attraktivt transportsystem:

- **Möjlighet att resa på ett kort i hela transportsystemet oavsett transportslag**
Samma kort ska gälla oberoende om du reser med buss, tåg eller skärgårdstrafik.
- **Enkelt för resenären**
Det ska vara enkelt för alla; för bussföraren, för resenären och för kundservicepersonalen att förklara och förstå systemet. Föraren ska med lätthet kunna sälja och förklara en produkt för en resenär och resenären ska oavsett språk, bakgrund och utbildning med lätthet kunna förstå produktutbudet och systemet.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

4 Uppdrag

I mars 2014 beslutade Myndighetscheferna för de Regionala kollektivtrafikmyndigheterna och VD för Länstrafikbolagen i de fyra nordligaste länen att tillsätta en arbetsgrupp vars uppdrag är att se över Norrlandstaxan. Arbetsgruppen skulle bestå av två personer från respektive län.

Norrbotten:	Charlotte Reinholdt, Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Norrbotten, Luleå
Västerbotten:	Ellinor Isaksson Larsson, Länstrafiken i Norrbotten, Övertorneå Sandra Högländer, Länstrafiken i Västerbotten, Umeå Olof Sundelin, Länstrafiken i Västerbotten, Umeå
Västernorrland:	Annica Kjellin, Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland, Kramfors Marika Bystedt, Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland, Kramfors
Jämtland:	Fredrik Boström, Länstrafiken i Jämtland, Östersund Stina Philström, Länstrafiken i Jämtland, Östersund Alexandra Sidevärn, Länstrafiken i Jämtland, Östersund

Uppdraget gällande Norrlandstaxan bestod av följande:

- Nulägesanalys (identifiera transportsystem – vilka produkter, etc.) (Kapitel 5)
- Norrlandsresans produktutbud och betalformer (Kapitel 6)
- Ålderskategorier (Kapitel 7)
- Gemensamma Resevillkor, Resegaranti och Återbetalning (Kapitel 8)

5 Nulägesanalys

Norrlandsresan – biljetten över länsgräns – tillkom redan under 1980-talet och var en biljett för resor över länsgräns. Trafikutbudet bestod dels av de länsgränsöverskridande linjerna och dels av trafiken inom respektive län. Resan underlättas av att biljett går att köpa på flera orter och trafikinformation är gemensam.

De flesta resor med Norrlandsresan genomförs på Norrlandskusten, främst mellan Västerbotten och Västernorrlands län. Där har pendling med buss varit omfattande och nu har pendlingen på sträckan till viss del mer och mer flyttats över till tåg. I övriga delar av regionen används Norrlandsresan främst för veckopendling eller sällanresor. Periodkort och enkelbiljetter är det dominerande biljettslaget för Norrlandsresan i samtliga fyra län.

5.1 Produktutbud inom respektive län (juni 2014)

Uppdraget innefattar enbart en översyn av Norrlandsreseprodukterna. Som bakgrund följer en redovisning av alla produkter och betalformer som finns i respektive län. Undantag och tillägg utöver detta produktutbud hittas i de olika länens tätortstrafik, som exempel har Kiruna tätort helt avgiftsfri kollektivtrafik.

5.1.1 Norrbotten

Produkter:

- Enkelbiljett (Relationsbundet)
- Tur och returbiljett (Relationsbundet)
- Rabattkort 10- resor, 20 resor, 40 resor (Relationsbundet, kan användas som gruppbiljett)
- Periodkort 30-dagar (Relationsbundet)
- Länskort 30-dagar (Inte relationsbundet, obegränsat antal resor på hela nätet)

Betalformer:

- Reskassa (Inte relationsbundet)
- Företagskort (Inte relationsbundet)

5.1.2 Västerbotten

Produkter:

- Enkelbiljett
- Rabattkort 6-40 resor (Relationsbundet eller tätort)
- Periodkort 30-dagar (Relationsbundet, finns även för tätort och där med 30-, 60-, 90- eller 120-dagar)
- Länskort 30-dagar (Inte relationsbundet, obegränsat antal resor på hela nätet)
- Årskort (Relationsbundet eller länskort)
- Besökskort (Tätort, 1- eller 3-dagar)
- Skolkort

Betalformer:

- Företagskort (Inte relationsbundet)

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

5.1.3 Västernorrland

Produkter:

- Best Price - Reskort. Används för alla resor. Resans längd avgör priset som också faller med antal resor.
- Enkelbiljett (Relationsbundet)
- Mobilbiljett (Relationsbundet)
- Periodkort Sundsvalls tätort
- Seniorskort Sundsvalls tätort

Betalformer:

- Reskassa (Inte relationsbundet)
- Företagskort (Inte relationsbundet)

5.1.4 Jämtland

Produkter:

- Best Price - Best Pricekort använder du för alla resor. Resans längd avgör priset. Res ofta på samma sträcka och din bonus/rabatt blir högre.
- Länskort – 5-, 15-, 30-dagars (Inte relationsbundet. Obegränsat antal resor på hela nätet. Gäller ej på Nattbussar.)
- Årskort senior – (Obegränsat antal resor under ett år inom länet, 252 kr/mån)
- Smartkortet – (Obegränsat antal resor inom länet, 1090 kr/månaden)
- Dagbiljett – (Obegränsat antal bussresor i länet under en dag)
- Enkelbiljett - (Relationsbundet)
- Gruppbiljett – (Relationsbundet. 15 % rabatt vid minst fem betalande på enkelbiljettpriset)
- Mobilbiljett – (Relationsbundet. Finns mellan vissa orter, ger 10 % rabatt på enkelbiljettpriset.)

Betalformer:

- Reskassa (Inte relationsbundet)
- Företagskort (Inte relationsbundet)

5.1.5 Nettolista över alla produkter, Norrlandsresan

Nettolista av alla gemensamma produkter som gäller för Norrlandsresan:

- Enkelbiljett (Relationsbundet)
- 6-resors rabattkort (Relationsbundet)
- Periodkort (Relationsbundet)

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

5.2 Resandemönster och produktanvändande

Nedan redovisas hur länsgränsöverskridande resorna fördelas på produkttyp, trafikslag och linjer. All statistik är baserad på perioden 2013-07-01 till 2013-12-31 med anledning av att Västerbotten och Västernorrland bytte betalsystem 2013-03-11 och därför finns det ett statistikbortfall under våren 2013.

LINJE		PRODUKTER			
		Enkelbiljett (antal resor)	Periodkort (antal resor)	Rabattkort (antal resor)	Totalsumma (antal resor)
Länsöverskridande	10	2 563	278	49	2 890
	20	15 219	2 260	508	17 987
	24	412	269	175	856
	25	144	206	77	427
	26	2 925	1	111	3 037
	30	1 240	19	8	1 267
	39	293	19	20	332
	40	3 941	1 911	180	6 032
	45	8 131	114	206	8 451
	98	308	30	7	345
	99	1 010	22	1	1 033
	100	28 771	4 009	698	33 478
		64 957	9 138	2 040	76 135
Tåg *	Botniabanestråket		55 438		55 438
	Norra Stambanan		20		20
	Umeå-Boden				
	Umeå-Vännäs		33		33
	Mittstråket		5 937		5 937
			61 428		61 428
Totalsumma (antal)		64 957	70 566	2 040	137 563

Figur 1 Antalet resor utförda på Norrlandsresan fördelat på linje och produkttyp perioden 2013-07-01 till 2013-12-31.

*=Endast Norrlandsresan. Norrtågs egna enkelbiljetter över länsgräns är ej inkluderade.

Statistiken ovan visar att det är enkelbiljetten som är det dominerande biljettslaget i busstrafiken, medan periodkortet dominerar på tåget. Samtidigt är periodkortet den enda produkten på Norrlandsresan som är giltig på tåget. Där tåg erbjuds väljer pendlarna i huvudsak tåget framför bussen, dels av bekvämlighetsskäl men också genom de tidsvinster som finns på de berörda sträckorna.

Rabattkortet visar sig vara en produkt som används väldigt lite vid länsöverskridande resor. Rabattsatsen har kanske varit fel utformad. 6-resors kort är inte anpassat för dem som reser dagligen och rabatteringen har kanske inte varit tillräckligt attraktiv för att resenären ska känna sig manad att binda upp pengar på tre tur- och returesor. Exempelvis en student/vuxen som pendlar Umeå - Strömsund måste lägga ut 1499 kr för ett 6-resors kort som kanske räcker en hel termin. Produkten har inte heller upplevts enkel, eftersom en mer frekventerad pendling kräver köp av ytterligare sex nya resor redan

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

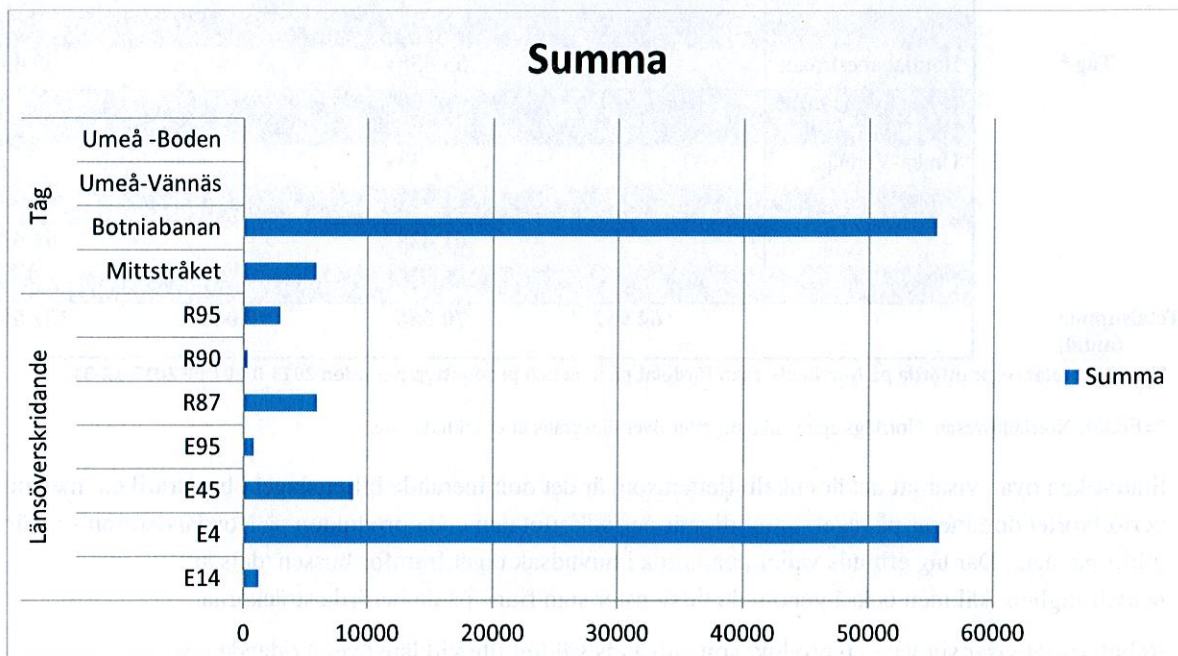
efter tre resdagar (förutsatt att resenären reser tur och retur). Statistiken visar också att resandet främst sker längs Norrlandskusten.

Dagens system, vars grundtanke har varit att styra resenärerna från sällanköpsbiljetter (enkelbiljetter) till periodkort, har inte varit lyckad. Förklaringen kan vara att de flesta människor inte går från att åka några gånger i månaden till att resa trettio dagar eller mer. Det resmönstret finns inte på så många håll i de här länens geografiskt stora område. Tvärtom är det så att med ökad flexibilitet på arbetsmarknaden genom IT-lösningar mm, har fler människor börjat arbeta hemma med viss regularitet, man reser allt oftare i tjänsten och arbetar inte alltid från samma plats veckans alla dagar, vilket kan vara orsaken till att resenärerna noga överväger om de skall binda upp sitt resande för en trettiodagarsperiod och i högre grad köper enkelbiljetter, eftersom något annat system inte erbjuds.

	Produkt	AC	Z	Y	BD	Norrtåg	Totalsumma
Länsöverskridande	Enkelbiljett	44 285	8 471	8 813	3 388		64 957
	Periodkort	6 296	113	2 249	480		9 138
	Rabattkort	1 208	209	255	368		2 040
Tåg	Periodkort					61 428	61 428
Totalsumma		51 789	8 793	11 317	4 236	61 428	137 563

Figur 2 Antalet Norrlandsresor fördelat på produkttyp och län. Perioden 2013-07-01 till 2013-12-31.

Statistiken ovan visar att huvuddelen av Norrlandsresande görs med anslutning till Västerbotten och Västernorrland. Det är också här den mest frekventerade tågtrafiken går.

Figur 3 Resor fördelat efter väg-/tågnätet

Utifrån stapeldiagrammet kan konstateras att cirka 80 % (110 000 av 138 000) av alla Norrlandsresor görs längs Norrlandskusten, dvs på Botniabanan och längs E4:an.

5.3 Stråkvis målgruppsanalys

Kartan visar linjesträckning för länsgrensande trafik.

5.3.1 Upphandlad tågtrafik

Linje 60, Botniabanestråket, Sundsvall – Umeå

Botniabanestråket är en tågsträcka mellan Sundsvall och Umeå. Botniabanan knyter ihop städer längs mellersta och södra Norrlandskusten. Detta är ett viktigt stråk för bland annat arbetspendlare mellan Umeå och Örnsköldsvik.

Linje 64, Stambanan övre Norrland, Umeå – Boden

Sträckan Umeå-Boden är en del av Stambanan övre Norrland. Mellan åren 2014 till 2017 rustas delar av banan, vilket medför förseningar och inställd trafik.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

Linje 70, Mittstråket, Sundsvall – Östersund – Storlien – Trondheim

Mittstråket har stor betydelse ur ett regionalt, nationellt och internationellt perspektiv och sträcker sig mellan Sundsvall och Trondheim via Östersund och Storlien. Mittstråket är en viktig pulsåder för gods- och persontransporter.

5.3.2 Upphandlad busstrafik

Linje 10, Sundsvall – Örnsköldsvik - Umeå

Linjen är länsgränsöverskridande och går mellan Västernorrland och Västerbotten. De flesta resorna genomförs inom respektive län. Resandet på denna sträcka domineras av tåget.

Linje 20, Umeå - Skellefteå - Piteå - Luleå - Råneå - Töre - Kalix - Haparanda

Linjen är länsöverskridande och går mellan Norrbotten och Västerbotten. De flesta resorna görs inom respektive län, på sträckor som Kalix-Luleå, Skellefteå-Umeå, etc.

Linje 24, Malå - Arvidsjaur

Linjen går mellan Norrbotten och Västerbotten. Resandet domineras av skolelever samt viss arbetspendling.

Linje 25, Sorsele - Slagnäs - Arvidsjaur

Linjen är länsöverskridande och går mellan Norr- och Västerbotten. Ingen trafik bedrivs under sommaren. Linje är anpassad för gymnasielever som åker mellan Sorsele och Arvidsjaur.

Linje 26, Arjeplog - Arvidsjaur - Abborrträsk - Glommerträsk - Jörn - Boliden - Skellefteå

Linjen är länsöverskridande och går mellan Norr- och Västerbotten. Linjen ansluter till tåget i Jörn och till övrig linjetrafik vid Norrlandskusten.

Linje 26, Sveg - Ytterhogdal – Ånge

Linje 26 är en länk från Härjedalen mot tågtrafiken norrut. Den nyttjas för sjukresor till/från Umeå och arbetspendling och sjukresor.

Linje 30, Hammarstrand – Bispgården - Sundsvall

Linjen är länsgränsöverskridande mellan Jämtland och Västernorrland och möjliggör dagpendling, främst inom Västernorrlands län.

Linje 39, Hoting – Backe – Ramsele – Sollefteå

Linjen är länsgränsöverskridande mellan Jämtland och Västernorrland och ger möjlighet till arbetspendling och elevresor inom respektive län. Trafikutbudet medger veckopendling över länsgräns.

Linje 40, Östersund – Hammarstrand – Sollefteå – Örnsköldsvik

Linjen är länsgränsöverskridande mellan Jämtland och Västernorrland. De flesta resor görs inom respektive län i form av arbetspendling mellan Östersund och Stugun i Jämtlands län, samt elevresor från Örnsköldsvik mot Sollefteå osv. Veckopendling är omfattande liksom sällanresor oftast med anslutning till Umeå.

Linje 45, Gällivare - Jokkmokk - Arvidsjaur - Sorsele – Östersund

Linje 45 är en länsöverskridande linje mellan Norrbotten, Västerbotten och Jämtland. Linjen är ett starkt godsstråk och ansluter till övrig trafik i länens inland.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

Linje 47, Strömsund - Hoting – Dorotea

Linje 47 trafikerar sträckan mellan Strömsund och Dorotea och nyttjas i stort sett enbart för elevresor till/från Gymnasieskolan i Strömsund. Linjen är ett komplement till Linje 45.

Linje 98, Komfortbuss Haparanda-Umeå

Linje 98 är en del av trafiken på Linje 100. Utöver ordinarie bussförare och kabinpersonal bemannas bussen med en resvärd/värdinna från Röda korset som har till uppgift att serva och hjälpa resenärer som reser till och från Norrlands universitetssjukhus i Umeå.

Linje 100, Umeå - Skellefteå - Piteå - Luleå - Råneå - Töre - Kalix – Haparanda

Linje 100 är en expressförbindelse mellan Norrbotten och Västerbotten, bemannad med bussvärdar/värdinnor, vilka erbjuder en personlig service under hela resan. Resenären kan köpa expressplus vilket innebär bredare och bekvämare säten, bättre benutrymme, dagstidningar, fika etc.

Linjen ansluter till tågtrafiken i Umeå.

5.3.3 Kommersiell busstrafik

Linje 98, Sollefteå – Stockholm

Linje 98 trafikerar Sollefteå – Stockholm.

Linje 100, Y-buss, Sundsvall – Stockholm kommersiell trafik

Linje 100 trafikerar Stockholm – Umeå.

5.4 Intressanta tendenser, buss och tåg

Huvuddelen av resandet i de fyra nordligaste länen sker med buss. Bussystemet fyller en viktig funktion genom att trafikera områden som saknar tåg, vara ett komplement till tågtrafiken och mata till och från tåget och därigenom bidra till en ökad tillgänglighet i länen.

I dagsläget är pendlandet över länsgränserna en liten del av utförda resor men i och med ett utökat transportsystem och bättre restider kan det förväntas ett ökat resande på sträckor så som exempelvis Örnsköldsvik - Umeå och Östersund – Ånge – Sundsvall. Viktigaste målgrupper i dessa stråk är arbets- och studiependlaren, tjänsteresor och sjukresor.

Västerbotten

I Västerbotten finns fyra tåglinjer; Umeå-Lycksele, Umeå-Vännäs, Umeå-Boden och Umeå-Sundsvall, den sistnämnda är den regionalt viktigaste pendlingsstråket. Tåget har minskat restiden för många arbetspendlare och möjliggör för ett boende längre från arbetsorten. Där det är möjligt att dagpendla med tåg har periodkortsförsäljningen ökat markant, eftersom det inte finns någon annan produkt som går att använda på både tåg och buss. (I Norrbotten och Jämtland har periodkortsförsäljningen inte haft samma utveckling eftersom dagtågspendling inte erbjuds i samma omfattning.)

Västernorrland

I Västernorrland finns två tåglinjer; Sundsvall – Umeå och Trondheim- Sundsvall. Tåget har ökat den regionala tillgängligheten och arbetsmarknaden i Västernorrland. Tåget ses som stommen i kollektivtrafiken och innebär att busstrafiken har minskat i de stråk som fått tågtrafik för att koncentrera sig på anslutningstrafik till och från tågen.

Norrbotten

I Norrbotten är inte resandeutvecklingen med tåg lika stor som i de övriga länen. Detta beror på att möjligheten till att dagpendla med tåg är begränsad. Sträckan Luleå - Boden - Umeå har under flera år dragits med fordonstekniska och infrastrukturella problem, vilket har resulterat i att pendlingen på denna sträcka inte blivit ett tidsmässigt och pålitligt alternativ.

I Piteå tätortstrafik har trenden under de senaste åren varit att ungdomar löser dyra enkelbiljetter istället för att lösa ett mer prisvärt rabattkort. Samma tendens går att se i Västernorrland. En trolig förklaring av detta beteende är att ungdomar inte vill binda fast sina pengar i en produkt utan enbart betala för det faktiska nyttjandet. Här har den svenska prismodellen inom kollektivtrafiken (vilken i princip praktiseras överallt i landet), med lågt pris för återkommande resenärer och högt pris för sällanresenärer, uppenbarligen inte haft någon effekt. Priskänsliga resenärer som studenter och ungdomar tenderar inte att köpa rabattkort och lägga ut hela summan i förskott, så som man gjort tidigare, utan laddar istället successivt en reskassa med någon hundralapp åt gången eller köper enstaka enkelbiljetter. Den personliga betalningsförmågan avgör i allt högre grad valet av biljett.

I Norrbotten är Periodkortet en liten produkt. Orsaken är att produkten enbart är giltig under trettio dagar. Blir resenären sjuk, om det infaller helgdagar eller om något annat oplanerat gör att man inte reser till samma målpunkt under hela trettiodagarsperioden, förlorar man på köpet. Den dominerande biljettypen bland pendlarna i Norrbotten är 40-resors kort.

I Kiruna erbjuds invånarna gratis kollektivtrafik. Detta är ett sätt att attrahera fler resenärer, och bygga ett hållbart Kiruna. Liknade försök har gjorts på flera andra kommuner i Norrbotten och har visat på resandeökningar. När det fria resandet upphört har enbart en mindre andel av de nya resenärerna fortsatt att resa kollektivt. Bodens kommun kommer att erbjuda gratis kollektivtrafik för ungdomar i både tätort och landsbygdstrafik från och med 2015.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

Jämtland

Norrlandsresan i Jämtland är en förhållandevis liten produkt. Resor med Norrlandsresan domineras av sällanresor och veckopendling. Det förklaras av att det inte finns något starkt stråk för arbetspendling över länsgränsen mellan varken Hoting och Dorotea eller mellan Hammarstrand och Sollefteå.

I Jämtlands län etablerades Norrtågtrafiken i planerad omfattning från december 2012. Trots en för tågtrafiken sett "svår" vinter hittade resenärerna till Norrtåg. Resandeutvecklingen är positiv och stadig. Resandet med tåg har mer än fördubblats vid jämförelse januari till augusti 2013 med samma period 2014. Från 32 000 resor till 70 000 resor. Trafikutbudet har anpassats enligt principen tåg ersätter buss. Det innebär att busstrafiken har minskat i de stråk som fått tågtrafik.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

6 Norrlandsresans produktutbud och betalformer

Norrlandsreseprodukterna ska förenkla och minska tröskeln till resande över länsgräns, det är därför viktigt att det reskort som resenärerna använder fungerar oavsett i vilket län eller kommun som resenären befinner sig i. Kortet ska kunna nyttjas oavsett om resenären reser med buss, tåg eller båt. Resenären ska erbjudas ett sammanhållet transportsystem med lika förutsättningar.

6.1 Produktutbudet och betalformer

En av slutsatserna i WSP:s rapport är att gemensam prissättning i regionen inte är central för resandeutvecklingen, men det har däremot länens enskilda prissättningar. Norrlandsresan syftar enbart till att förenkla för resor över länsgräns för resenären. Det egna länet har fortsatt inflytande över sina egna produkter och prissättningar.

6.1.1 Utveckling av Norrlandsresan

Tabellen nedan visar olika produkter som föreslås ingå i Norrlandsresan och vilken/vilka målgrupper som produkten lämpar sig för.

Produkter	Målgrupp	Beskrivning
Enkelbiljett	Sällanresenär	Resenären kan lösa en enkelbiljett. Biljetten kräver inte ett kortämne och erbjuds inga rabatter utöver ålderskategorierna.
Periodkort	Pendlare	Ett periodkort som räcker trettio dagar och på en fast reserelation, sträcka eller zon. Giltig på både buss och tåg.
Betalformer	Målgrupp	Beskrivning
Reskassa	Sällanresenär	Resenären betalar in en valfri summa pengar som sedan kan nyttjas för resor mellan valfri relation. Vid nyttjande av reskassan får resenären en rabatt på 15 % vid köp av enkelbiljett. Reskassan ska kunna nyttjas på både buss och tåg. Här ges möjlighet för tågoperatören att själv välja pris och rabatt.
Företagskort	Tjänsteresenär	Ett företag, myndighet eller organisation kan ansöka om ett företagskort. Företaget efterdebiteras månadsvis genom faktura. Företagskortet används endast för köp av enkelbiljetter. Länet kan själva välja att rabattera kunderna vid fakturering.
Privatkort	Pendlare och Sällanresenär	En privatperson kan ansöka om ett privatkort. Resenären efterdebiteras månadsvis genom faktura. Det ska vara möjligt att koppla flera privatkort till samma faktura till ett maxtak på 5000 kr. Kunden får en lojalitetsrabatt på 10% . Gäller endast för köp av enkelbiljetter.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

Den största avvikelser i det föreslagna produktutbudet är att 6-resors kort tas bort. De resenärer som tidigare använt denna produkt föreslås reskassa istället, vilken ger motsvarande rabattsats och samtidigt en möjlighet att själv avgöra hur stor summa pengar man i förväg vill binda fast för sitt resande.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

7 Ålderskategorier

Följande ålderskategorier och rabatter föreslås för Norrlandsresan. Arbetsgruppen föreslår att ålderskategorierna ska implementeras i respektive län. Rabattsatserna för dessa är upp till respektive myndighet att besluta om. Det viktiga för resenären är att denne känner igen sig i ålderskategorierna.

Rabattsatserna bygger på de generella inkomstnivåer som olika åldersgrupper förväntas ha.

Kategori	Prisreducering (Norrlandsresan)	Ålderskategorier
Skolungdom (6 år och yngre, max två barn per vuxen reser gratis) ¹	50 %	0-19 år (0-6 år / 7-19 år)
Ungdom	25 %	20 – 25 år
Vuxen	0 %	26 år -
Senior	25 %	65 år –

¹ Högst två barn under 7 år reser gratis med betalande ungdom, vuxen och/eller senior. Övriga barn samt ungdom betalar Skolungdomsbiljett. Ensamåkande barn under 7 år betalar Skolungdomsbiljett. Det blir allt vanligare att barn reser ensamma på längre sträckor. Tänk på att barn måste kunna klara sig själva under resan. Föraren har ingen möjlighet att vara "förälder".

8 Gemensamma Resevillkor, Resegarantier och Återbetalningsregler

Det är önskvärt att resenären i transportsystemet kan förvänta sig samma resevillkor, resegaranti och återbetalning oavsett om resan sker inom en kommun, ett län eller över länsgräns och om resan sker med buss, tåg eller båt. Transportsystemet ska vara ett sammanhållet system med samma förutsättningar.

För de fyra nordligaste länen har ett gemensamt förslag gällande resevillkor, resegaranti och regler för återbetalning tagits fram, se Bilaga 1, 2 och 3. Dessa föreslås gälla såväl inom som mellan länen.

8.1 Gemensamma Resevillkor

I resevillkoren för buss preciseras följande kategorier. Bilaga 1.

- Bagage utan avgift
 - Barnvagn
 - Rullstol/Rullator
 - Skidor/Snowboard
 - Handbagage eller en resväska
- Cykel
- Dragpulka
- Ensamåkande barn
- Farligt gods²
- Ledarhund
- Permobil
- Sällskapsdjur
- Vapen
- Övrigt resgods

8.2 Gemensamma Resegarantier

Resegaranti för buss omfattar ersättning för resa på grund av försening i trafik, missad buss, fordonshaveri, etc. Bilaga 2.

8.3 Gemensamma Återbetalningsregler

Regler finns för återbetalning av en bussresa på grund av olika orsaker, se Bilaga 3.

² Farligt gods hanteras som bussgods.

9 Sammanfattning, förslag till Besluts punkter och rekommendationer

9.1 Sammanfattning

9.1.1 Uppdraget Norrlandsresan

Uppdraget gällande Norrlandsresan var att föreslå gemensamt produktutbud och betalformer samt gemensamma resevillkor, resegarantier och återbetalningsregler.

9.1.2 Nulägesanalys

Genomförd nulägesanalys visar att det befintliga produktutbudet för Norrlandsresan skiljer sig åt i de fyra länen. I Norrbotten och Jämtland köper de flesta enkelbiljetter medan resenärerna i Västerbotten och Västernorrland främst köper periodkort.

För att resandet ska bli attraktivt är det viktigt att:

- Det finns gemensamma produkter som är länsöverskridande och som gäller i respektive län
- Det är möjligt att resa med ett kort i hela Norrland
- Det är möjligt att resa med ett kort i hela transportsystemet (buss, tåg, båt)
- Det är enkelt för resenären

Kollektivtrafikens potentiella kunder, dvs sällanresenären upplever enligt studier att kollektivtrafiken inte är prisvärd. Trenden i landet har varit att ge en ökad rabattering åt frekventa resenärer. Under åren har prishöjningar för rabatt-/periodkort varit betydligt lägre än för kontant- eller sällanköpsprodukter. Frekventa kunder som köper rabatt-/periodkort har alltid en hög rabattering på sina resor. För att attrahera sällanresenärer har därmed Reskassan föreslagits som ett betalmedel inom Norrlandsresan, likaså möjligheten att som privatperson ansöka om ett Privatkort och därmed betala för det faktiska resandet i efterhand. Reskassan kan ses som ett bättre alternativ för sällanresenären och en flexiblere produkt för de som tidigare använt sig av 6-resorskortet.

Det finns en tröghet i människors anpassning till förändrade prissystem, vilket kanske främst kan tänkas gälla sällanresenärer. Här krävs därför en massiv marknadsföring och en kampanj för att nå ut med budskapet om enkelt och prisvärt resande även för dem som inte dagspendlar över länsgräns. Om sällanresenären göra ytterligare en resa per år innebär det ett ökat resande. En annan effekt av att få sällanresenären att använda sig av ett busskort, är att kortet i sig förenklar resandet med kollektivtrafiken. Ett kort som förenklar betalningen och/eller ger en billigare resa kan innebära minskad barriär för att välja kollektivtrafik och förhoppningsvis väljer resenären kollektivtrafiken oftare än i dag.

9.1.3 Norrlandsresans produktutbud och betalformer

Vid analys av resandet på Norrlandsresan visar det sig att de två dominerande produkterna är Enkelbiljetter och Periodkort. Rabattkort är en försvinnande liten del, vilket kan beror på att rabattkort inte passar sällanresenärer. Därför är det av betydelse att skapa en mer flexibel produkt för sällanresenärer och ge en motsvarande rabatt om resenären betalar sin enkelresa med reskassa. Detta innebär att kunden inte binder sig till en viss sträcka utan resenären är fri att åka vilken sträcka som helst på Norrlandsresan.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

Resenären som reser med Norrlandsresan ska kunna resa med biljettslagen; Enkelbiljett och Periodkort samt betala resan med Reskassa, Företagskort eller Privatkort.

9.1.4 Ålderskategorier

Alla länen hade en relativt homogen åldersindelning. Den största skillnaden låg i pensionärs-/seniorrabatt, som inte alla länen tillämpar. Det finns även vissa skillnader gällande rabatter till studenter och ungdomar. Arbetsgruppen föreslår att personer 65 år och äldre ska vara berättigade till reducerat pris i kollektivtrafiken och att åldersindelningen ska vara lika i alla fyra länen.

Med anledning av de nya försäljningskanaler som länen vill erbjuda resenären (webbshop, sms-biljett, etc.) är det av vikt att det också finns fungerande system för biljettkontroller, eftersom det vid extern försäljning inte kan kräva ID-handling för köp av exempelvis ett periodkort för ungdom osv.

9.1.5 Gemensamma Resevillkor, Resegarantier och Återbetalning

Alla länen har tillsammans arbetat fram förslag till gemensamma resevillkor, resegarantier och återbetalningsregler. Detta underlättar för resenären och blir enhetligt, rättvist och enkelt att kommunicera. Det har tidigare tagits fram gemensamma regelverk mellan länen. Dock har länen gjort avsteg från regelverken varför det är av vikt att återigen ta fram gemensamma dokument som alla länen kommer överens om att tillämpa.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
 2014-12-05
 Slutversion

9.2 Förslag till Besluts punkter och rekommendationer

Arbetsgruppen rekommenderar att respektive län tar beslut (utifrån de förslag som presenteras i utredning) om följande:

- Vilka Produkter och Betalformer som ska gälla för Norrlandsresan
- Vilka Ålderskategorier som ska gälla för Norrlandsresan
- Vilka Rabattsatser i procent som ska gälla för Norrlandsresan
- Vilka Resevillkor som ska gälla för Norrlandsresan
- Vilka Resegarantier som ska gälla för Norrlandsresan
- Vilka Återbetalningsregler som ska gälla för Norrlandsresan

Arbetsgruppen rekommenderar att respektive län tar beslut om att införliva de gemensamma Ålderskategorierna, Resevillkoren, Resegarantierna och Återbetalningsreglerna i sitt län.

Arbetsgruppen rekommenderar att respektive län beräknar vad föreslagna rabattsatser (i procent) innebär för det egna länet.

Arbetsgruppen rekommenderar att länen tillsammans arbetar fram en gemensam vision utifrån:

- Möjlighet att resa på ett kort i hela transportsystemet oavsett transportslag
- Enkelt för resenären

Arbetsgruppen rekommenderar att länen bör definiera målgrupp i respektive trafikförsörjningsprogram. Gemensamt bör länen även påbörja arbetet med att ta fram en strategisk plan för länsöverskridande kollektivtrafik, vilken ska ingå i de regionala trafikförsörjningsprogrammen. En strategi för en gemensam pris- och produktflora mellan de fyra nordligaste länen ska underlätta arbetet för en ökad interoperabilitet och minimera gränser och hinder för resande i Norrland. Strategin ska arbetas in i de fyra nordligaste länens trafikförsörjningsprogram och fungera som bland annat underlag i kommande upphandlingar för trafik som korsar länsgränserna.

Gemensamma taxor
Prissättnings- och produktstrategi
2014-12-05
Slutversion

Bilagor

Bilaga 1

Resevillkor för buss; Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, 2014-10-24

Bilaga 2

Resegaranti för buss; Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, 2014-10-24

Bilaga 3

Återbetalningsregler för buss; Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, 2014-10-24

Resevillkor för buss

För Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Kollektivtrafikmyndigheten i
Västernorrland 2014-11-05

Resevillkor

Bagage utan avgift

Ett handbagage eller en resväska, ett par skidor/snowboard i fodral, en barnvagn eller rullstol/rullator får tas med utan avgift av en resenär. Bagaget får tas med i bussens passagerarutrymme endast till den storlek, vikt och omfång som bussens bagagehyllor medger. I övrigt skall bagage/resgods förvaras i bussens bagageutrymme. Bussens mittgång ska av säkerhetsskäl hållas fri från bagage och annat gods.

Cykel

Cyklar medtas som resgods enbart vid resa med direktbuss från avgångsort till destination och i mån av utrymme. Det garanteras inte att cykeln kommer fram till destination på resor som innebär byte av buss. Priset för att ta med cykel är 50kr. När resan innefattar bussbyte eller det inte finns utrymme skall cykeln skickas som Bussgods. Taxering sker då som för 60 kg (skrymmande gods).

På dubbeldäckande expressbussar får cyklar inte tas med (Linje 100 Haparanda - Umeå).

Dragpulka

Dragpulka får inte tas med.

Ensamåkande barn

Ensamåkande barn under 7 år betalar barn/ungdomsbiljett. Barn måste kunna klara sig själva under hela resan.

Farligt gods

Farligt gods hanteras som bussgods.

Ledarhund

Ledarhund är tillåten på alla linjer och åker alltid gratis.

Permobil

Permobil tas med avgiftsfritt i mån av plats med följande maxmått: Totallängd: 1 200 mm + 50 mm, Totalbredd (mätt på bredaste ställe): 700 mm, Vikt: 300 kg (stol + resenär). Permobilens ska ha markerade fästpunkter. Alla modeller ryms inte i alla bussar.

Sällskapsdjur

Sällskapsdjur som färdas i bur eller korg under hela resan får av resenär tas med utan avgift.

För övriga sällskapsdjur betalas barnbiljett. För djur tillåts endast enkelbiljett. Sällskapsdjur skall färdas på golvet. Sällskapsdjur i korg eller bur får placeras på ledig sittplats, på skyddande underlag. Resenär har alltid företräde till sittplats. Buren eller korgen får ej placeras i bussen så att den blockerar mittgången. Resenär med pälsdjur skall gå ombord i bussen genom mittdörren, där sådan finns, så att pälsdjuret endast vistas i bakre eller övre delen av fordonet. På linje 100 söderut (Ybuss) samt linje 98/100 (komfortbussen) är det inte tillåtet att ta med sällskapsdjur.

Vapen

Vapen så som exempelvis gevär, pistoler, knivar eller andra föremål som kan uppfattas som vapen skall under färd vara emballerat och när så erfordras i enlighet med vapenlagens bestämmelser delat och förvaras i fordonets bagateller godsrum. Slutstycket skall förvaras av innehavaren och hållas åtskilt från resten av vapnet.

Övrigt resgods

Övrigt normalt resgods får tas med i mån av plats och mot ordinarie godstaxa.

Resegaranti för buss

För Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Kollektivtrafikmyndigheten i
Västernorrland 2014-11-05

Resegaranti

Vi ansvarar för att lösa problem som uppstår på grund av störningar i trafiken och garanterar att du kommer fram till slutmålet.

Vi tar vårt ansvar vid bland annat följande händelser

Missad buss

Har vi gett dig felaktig information eller har bussen avgått för tidigt, då hjälper vi dig att komma till slutmålet.

Missad anslutning

Om du missar av oss lovad anslutning med byte till annan buss på grund av försenad tur.

Försening

Kommer du fram mer än 20 minuter för sent har du rätt till ersättning motsvarande resans värde. Vi ersätter inte förlorad arbetsinkomst eller andra kostnader som kan ha uppstått på grund av förseningen.

Fordonshaveri

Vi erbjuder ersättningsfordon så snart det är praktiskt möjligt.

Missad tillgänglighetsanpassning

Utförs trafiken med annat fordon än vi utlovat, är det vårt ansvar att, så snart det är möjligt, se till att du kan genomföra din resa på annat sätt.

OBS!

Vid försenad eller inställd tur ska du alltid **samråda med vår kundtjänst för alternativ resmöjlighet**. Telefonnummer 0771-100 110.

Situationer där resegarantin inte gäller:

- När det uppstår situationer som vi inte råder över. Till exempel:
 - Extrema väderförhållanden såsom snöstorm eller blixthalka
 - Olycka eller brand
 - Större avspärningar
 - Strejk eller lockout
- När du inte accepterar det resvägsförslag eller transportörlösning som vår kundtjänst/trafikledning beslutar om
- När vi kan konstatera att oriktiga uppgifter lämnats i ansökan eller om resegarantin i övrigt missbrukats
- Planerade förändringar i trafiken som vi i god tid, minst fyra arbetsdagar, informerat om på hemsidan

Så återopar du resegarantin

Om du anser att vi inte levat upp till våra åtaganden och du vill återopa resegarantin fyller du i vår resegarantiblankett. Blanketten hittar du under fliken Resegaranti, eller Klicka här för att komma till blanketten. Bifoga även original på kvitton eller biljetter som kan mejla till oss. Du kan också skicka biljetten per post.

När du vill ansöka om ersättning enligt resegarantin måste din anmälan vara oss tillhanda senast 3 månader³ efter den inträffade händelsen.

Ärenden där vi begärt att få in kompletterande uppgifter via brev eller mejl för att kunna slutföra ärendet avskrivs efter 2 månader om ingen ny information inkommit.

³ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004

Återbetalningsregler för buss

För Länstrafiken i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Kollektivtrafikmyndigheten i
Västernorrland 2014-12-22

Återbetalningsregler

Vid återbetalning erhålls värdet på kvarvarande resor minus en expeditions avgift på 10 % eller minst 50 kr. Det betyder att vid återbetalning av värde under 500 kr, blir det alltid 50 kr i expeditions avgift.

Påbörjade periodkort återbetalas ej, undantag vid sjukdom då viss återbetalning kan ske mot uppvisande av läkarintyg.

För att göra om värdet på busskortet till ex. en annan sträcka tas ingen expeditionsavgift ut. Busskortets kvarvarande värde blir då tillgodo vid ett nytt köp, detta kan endast ske samtidigt som en försäljning.

Resorna har 12 månaders giltighetstid, första resan måste ske inom 6 månader från köptillfället. Om inte kortet använts inom 6 månader förfaller resorna.

Vid förfallna resor finns två alternativ:

-Värdet av de förfallna resorna återbetalas, med då 10 % eller minimum 50 kr i expeditions avgift. Kvitto krävs.

-Värdet av resorna.

Samordningskansliet
Monica Byvald
Tfn: 063-147637
E-post: monica.byvald@regionjh.se

2015-02-09

RS/268/2015

Region Jämtland Härjedalens regionala utvecklingsnämnd

Skrivelse från Region Jämtland Härjedalens pensionärsråd angående tillgänglighet för rullatorer vid busstransporter i länet (RS/268/2015)

Den 12 november 2014 genomförde Region Jämtland Härjedalens pensionärsråd en tillgänglighetskontroll av stadsbussarna i Östersund. Genom att åka sträckan Östersund – Torvalla utrustade med rullatorer kontrollerades möjligheten till på - och avstigning, betalningsmöjligheter och rörelseutrymme i bussarna.

Följande synpunkter framkom:

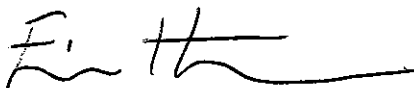
Insteget vid påstigning är för högt, vilket gör att personer med rullator tvingas lyfta rullatorn för att få den på bussen. Med de krav som finns idag gällande färdtjänst tvingas många äldre och personer med funktionsnedsättning använda sig av buss som huvudsakligt kommunikationsmedel. Många har svårt att gå i trappor och klara nivåskillnader vilket försvåras då även rullatorn ska med. En ökad risk för fallolyckor föreligger vid av- och påstigning men även när bussen körs. Människor med nedsatt styrka i benen kan ha svårt att parera i de fall kraftiga inbromsningar sker. Det är därför viktigt att chaufförer kör på ett varsamt sätt och i möjligaste mån försöker undvika hastiga inbromsningar och accelerationer.

Betalning kan idag endast ske framme hos busschauffören. Med rullator är det svårt att ta sig fram och betala samt återvända till mitten av bussen där avsedda platser för rullatorer finns. Har bussen många passagerare är problemet ännu större.

Problem finns att max tre hjulburna fordon, barnvagnar, rullstolar och rullatorer, får finnas med på en och samma resa. En eventuell prioriteringsordning verkar finnas som gör att barnvagnar går före varför pensionärer med rullatorer många gånger förfördelas.

Pensionärsrådet delger regionala utvecklingsnämnden ovanstående och önskar också att informationen vidarebefordras till kommunikationsansvariga i länets kommuner. Rådet emotser återkoppling från regionala utvecklingsnämnden och kommunerna.

Region Jämtland Härjedalens pensionärsråd

Ordförande Elin Hoffner

Ulf von Sydow
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/306/2015

Remissvar ANDT-strategin
jamtland@lansstyrelsen.se

Region Jämtland Härjedalen har beretts tillfälle att lämna synpunkter till förslaget på Regional strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksarbetet för 2015 – 2020.

Frågor gällande ANDT-arbetet hanteras inom organisationen både inom regional utveckling och hälso- och sjukvårdsuppdraget. Vi har valt att samla svaret från båda delar inom vår organisation i detta svar. Den första delen av svaret utgår från det regionala utvecklingsuppdraget.

Region Jämtland Härjedalens båda föregångare, regionförbundet och landstinget, har deltagit i ANDT-arbetet tillsammans med länsstyrelsen under många år i såväl styrgruppsfunktion som i det operativa arbetet. Vi är därför väl förtrogna med arbetet och strategins framväxt hösten 2014. Trots detta har vi ett antal synpunkter som vi bedömer ytterligare skulle skärpa upp strategin som ett viktigt styrdokument för framtagande av årliga handlingsplaner.

Övergripande kommentarer

Sid 4 Vision och övergripande mål

Strategins vision lyfter fram värdeorden attraktiv, trygg, trivsamt, låg brottslighet och upplevd trygghet. Det är ord som får sitt innehåll från hela samhällets struktur, dess befolkning, dess ledarskap och allas ageranden. Ett framgångsrikt ANDT-arbete är en viktig del i detta.

Det övergripande målet för länets ANDT-arbete bör fokuseras på just begränsningen av alkohol, narkotika, dopning och tobaks tillgänglighet och bruk. Målmeningen *en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen* har ett mycket bredare anslag och åstadkoms genom en mångfald av insatser även på sidan om ANDT. Precis som det står om minskade medicinska och sociala kostnader orsakade av alkohol bör samma gälla för tobak, inte bara sträva efter ett minskat tobaksbruk. Tobakens kostnader för samhället är ca 30 miljarder kronor per år.

Sid 6 Organisation

Vi föreslår en renodling av de tre grupperna där styrgruppens roll bör ligga på kommunikation av visionen och de övergripande målen samt att styrgruppen utökas med en representant från kommunal ledningsnivå utsedd av länets kommuner. Civilsamhället har en viktig roll och bör på något sätt beredas insyn i styrningen av arbetet. Förslag till alternativ text kursivt:

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Ulf von Sydow
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/306/2015

Styrgrupp

Mobilisering mot droger leds av en styrgrupp bestående av representanter från Region Jämtland Härjedalen, Polismyndigheten i Jämtlands län, *kommunsektorn* och Länsstyrelsen i Jämtlands län. Styrgruppen ansvarar för ~~strategins förankring~~ *kommunikation runt vision och övergripande mål* i de egna organisationerna. Styrgruppen ansvarar för att överbrygga samverkanshinder och *ska inom sina organisationer, och utanför dessa, verka för att erforderliga resurser finns till arbetets förfogande.* ~~resurstilldelning.~~

Arbetsgrupp - chefer

Arbetsgruppen består av deltagande myndigheters och organisationers enhetschefer eller motsvarande med ansvar för frågan. *Dessa har att förankra strategin inom sina organisationer samt att fördela tillgängliga resurser utifrån strategins regionala mål.*

Arbetsgrupp - handläggare

Arbetsgruppen består av handläggare inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdena från regionen, länsstyrelsen och polisen. Arbetsgruppen är operativ och ansvarar för framtagande av årliga handlingsplaner i samarbete med kommunerna *utgående från tilldelade / tillgängliga resurser.*

Sid 9 Styrdokument

Den regionala integrationsstrategin bör tillföras som ett relevant styrdokument i sammanhanget.

Sid 11-22 Regionala mål – övergripande kommentarer:

Totalt finns 17 regionala mål. I remissen står det att dessa baseras på den nationella samlade strategin för ANDT (prop 2010/11:47) som innehåller sju långsiktiga mål. Varken den nationella strategin eller regeringens årliga åtgärdsprogram har tydliga uppnående- eller strävansmål. Det är positivt att den regionala strategin har gjort detta, dock utan att motivera grunden för hur målen är satta. Att utgångsåret för att nå målen i den regionala strategin varierar är förklarligt då befintlig utgångsstatistik har olika årtal. Det finns nu i princip tre olika uppnående- / strävansmål.

- ska halveras (10 st)
- ska minska (6 st)
- mindre eller lika (1 st)

Det står nu (sid 4) att de regionala målen är uppföljningsbara. För att skapa bättre trovärdighet vore det värdefullt att på något sätt ge en bild av förutsättningarna att nå dessa mål och i vissa fall siffrsätta dessa. Som ett exempel kan målområde 2; Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak studeras. Det regionala målet att halvera andelen gravida med riskbruk av alkohol respektive tobak skulle bli tydligare om målet för t ex alkohol sattes som att nå ned till riksnittet, vilket halveringsmålet i princip innebär. Det skulle också signalera allvaret i den nuvarande andelen i riskbruk.

För tobak är situationen tvärtemot. Utgående från startår 2012 (i stället för 2011 som i remitterade förslaget) ligger Jämtland på halva nivån i förhållande till riket; 2,2% mot rikets 4,4%. Med dessa två exempel visas hur schablonmässigt målet "ska halveras" satts.

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Ulf von Sydow
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/306/2015

saknas helt regionala mål för ett av benen i strategin, dopning. Antingen bör sådana tillföras eller så ska det motiveras varför inga mål finns för det området.

Specifika kommentarer på regionala mål

Sid 11 Tillgång till narkotika mm ska minska:

Regionala mål 2020

- **Anskaffning av tobak och alkohol bland skolelever - andelen elever som uppger att de har tillgång till folköl, tobak, narkotika och dopningsmedel inom 24 timmar ska halveras från 2012 års nivå**

Byt ordet skolelever till ett åldersegment (detta obeaktat att CAN-undersökningarna riktar sig mot 2 åldrar i gruppen "skolelever"). Det finns unga i utanförskap, eller i riskzon, som inte hör till kategorin skolelever där det angeläget att nå ut med information.

Sid 18 Antalet personer som utvecklar skadligt bruk....

Regionala mål 2020

- **Andel som använt hasch eller marijuana under de senaste 30 dagarna ska vara mindre eller lika som 2014 års nivå.**

Det är ett märkligt passivt satt mål! Utan att göra några farlighetsbedömningar för individ eller samhälle gällande riskbruk av alkohol eller tobak, vilka "ska halveras", är det mycket förvånande att det regionala målet för utvecklat skadligt bruk av hasch eller marijuana bara pekar på att andelen som använt senaste 30 dagarna inte ska öka fram till 2020. Målet sätts nu med riktning 2020 utifrån en mycket oroande situation gällande narkotikatillgången i länet. Visserligen finns målet "halveras" inom nyttjandegraden "som brukat" i årskurs 9 respektive 2 i gymnasiet men det försvarar inte en passiv hållning för den grupp som trots detta har utvecklat skadligt bruk.

Det är vidare anmärkningsvärt att målen enbart berör hasch / marijuana när vi har en situation i länet med god tillgång till heroin, opiater, amfetamin och inte minst utbudet av "nättdroger". Regionala mål bör tillföras gällande ett bredare narkotikabegrepp.

Sid 19 Antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk....

Regionala mål 2020

- **Antal personskadade (per 100 000 invånare 15 år och äldre) förare i singelolyckor ska fortsatt minska (jämfört med 2013 års antal)**

Om "antal personskadade" inkluderar döda ska det framgå. Vad innebär fortsatt minska? 1% eller 49%, dvs som många andra mål – halveras. Sverige har en nationell nollvision för området och det borde återspeglas i det regionala målet.

- **Andel som under de senaste 12 månaderna blivit utsatta för fysiskt våld ska minska jämfört med 2014 års nivå**

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Begreppet "fysiskt våld" kan vara allt ifrån örfilar, knuffar och drag i håret till stryptag, knivhugg och mordförsök. Självklart är inget av detta acceptabelt. Målet skulle dock vinna på att tydliggöras. Som ovan: vad innebär "minska"? 1% eller 49%, dvs som många andra mål – halveras.

- **Antal anmälda misshandelsbrott (per 100 000 invånare 15 år och äldre) utomhus, med obekant gärningsman ska minska (jämfört med 2012 års antal).**

Samma fråga här, vad innebär "minska"? 1% eller 49%, dvs som många andra mål – halveras.

Sid 12-23 Regionala insatser – övergripande kommentarer:

De regionala insatserna är omfattande. Strategin avser att verka under fem år och de långa tabellerna ger ingen överblick hur olika insatser ligger i tid, är det kontinuerliga aktiviteter eller som något nedslag under åren. Genomförandemöjligheterna av strategins alla insatser i ett femårsperspektiv är ovisst då insatserna är beroende av resurser. Resursernas volym är obekanta i det tidsperspektivet.

Vår bedömning är att detta skulle kunna skäras ned ordentligt i och med att det parallellt finns årliga handlingsplaner där "hur-frågan" behandlas. Möjligen kan ett antal av uppföljningsindikatorerna listas i strategin för att på så sätt antyda hur genomförandet kommer att ske. I handlingsplanerna kan ansvaret fördelas inom Arbetsgrupp handläggare / chefer där det årliga budgetutrymmet kommer att hanteras. Vi väljer därför att inte, som svar på en regional femårig strategi, bedöma relevansen eller ansvaret för olika insatser då ANDT-arbetet är ett nära samarbete mellan organisationer och det avgörs bäst dem emellan.

Kompletterande synpunkter från Folkhälsocentrum inom vår gemensamma organisation:

sid 19 Insats: Verka för att säkra kontinuitet av *diplomerade* tobaksavvänjare

Om indikatorer för uppföljning:

Viktigt är att det finns en bred grund för att kunna minska antalet personer som drabbas av ett bruk och skadeverkningar av alkohol, narkotika, dopingsmedel eller tobak.

För att kunna arbeta intensivare inom bland annat tobaksområdet krävs en breddning till även aktörer och där vi kan följa arbetet genom att omfatta även:

Antal diplomerade tobaksavvänjare vid i länets kommuner, skolor, bland vårdpersonal inom öppen och slutenvård och dessutom företagshälsovård

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Ulf von Sydow
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/306/2015

Förslag på kompletterande målsättningar och insatser:

Tandvården är en viktig aktör som ytterligare skulle kunna ingå i förebyggande insatser i ANDT-arbetet.

Tandhälsan speglar mycket tidigt hälsotillståndet hos patienten, man arbetar både i förebyggande syfte och på ett flertal tandvårdskliniker har man redan ett samarbete så tillvida att man tar upp skador orsakade av tobaksbruk och remitterar patienter till sin tobaksavvänjare på orten. Man träffar också barn och ungdomar regelbundet varje år och kan härigenom ha en bra förebyggande och uppföljande funktion inom ANDT-arbetet. På en del i landet ingår också tandvården som en viktig del i arbetet med Tobaksfri Duo med ett mycket gott resultat.

För tandvårdens del: Indikatorer för uppföljning: Genomförda utbildningar, möjlighet till avsatt tid för arbetet. Ekonomisk översyn för tandvårdens möjlighet att arbeta med frågan, liknande Västerbottenmodellen.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Robert Uitto
Regionråd

Anders Byström
Bitr. regiondirektör

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

REGION
**JÄMTLAND
HÄRJEDALEN**

Långsiktig utvecklingsplan för område miljö

Version: 2

Ansvarig: Regionfullmäktige

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

ÄNDRINGSFÖRTECKNING

Version	Datum	Ändring	Beslutat av	Datum
1.	2015-01-01	Nyutgåva – Förslag till remissversion		
2.	2015-01-30	Förslag till remissversion med ändringar markerade		

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	6
2	INRIKTNING OCH MÅL.....	6
2.1	Kunskap och utbildning	6
2.1.1	Mål för kunskap och utbildning	6
2.2	Användning av material och produkter	7
2.2.1	Mål för material och produkter	7
2.3	Avfall	7
2.3.1	Mål för avfall	7
2.4	Kemikalier och kemiska ämnen i varor	7
2.4.1	Mål för kemikalier och kemiska ämnen i varor	7
2.5	Läkemedel	8
2.5.1	Mål för läkemedel och miljö	8
2.6	Energi	8
2.6.1	Mål för energi	8
2.7	Resor och transporter	8
2.7.1	Mål för resor och transporter	8
2.8	Livsmedel	9
2.8.1	Mål för livsmedel	9
2.9	Strategiskt arbete	9
2.9.1	Mål för strategiskt arbete	9
3	AKTIVITETER OCH GENOMFÖRANDE.....	9
3.1	Kunskap och utbildning	9
3.1.1	Aktiviteter	9
3.1.2	Förutsättningar och behov	10
3.2	Material och produkter	10
3.2.1	Aktiviteter	10
3.2.2	Förutsättningar och behov	10
3.3	Avfall	11
3.3.1	Aktiviteter	11
3.3.2	Förutsättningar och behov	11
3.4	Kemikalier och kemiska ämnen i produkter	11

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

3.4.1	Aktiviteter	11
3.4.2	Förutsättningar och behov	11
3.5	Läkemedel och miljö	12
3.5.1	Aktiviteter	12
3.5.2	Förutsättningar och behov	12
3.6	Energi	13
3.6.1	Aktiviteter	13
3.6.2	Förutsättningar och behov	13
3.7	Resor och transporter	13
3.7.1	Aktiviteter	13
3.7.2	Förutsättningar och behov	1413
3.8	Livsmedel	14
3.8.1	Aktiviteter	14
3.8.2	Förutsättningar och behov	14
3.9	Strategiskt arbete	15
3.9.1	Aktiviteter	15
3.9.2	Förutsättningar och behov	15
4	BAKGRUND OCH PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	1615
4.1	Miljöbalken	1615
4.2	Klimatförändringar	16
4.3	Kunskap och utbildning	18
4.3.1	Bakgrund	18
4.3.2	Nuläge	18
4.4	Material och produkter	1918
4.4.1	Bakgrund	1918
4.4.2	Nuläge	2019
4.5	Avfall	20
4.5.1	Bakgrund	20
4.5.2	Nuläge	21
4.6	Kemikalier och kemiska ämnen i produkter	22
4.6.1	Bakgrund	22
4.6.2	Nuläge	23
4.7	Läkemedel	24
4.7.1	Bakgrund	24

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

4.7.2	Nuläge	2625
4.8	Energi.....	26
4.8.1	Bakgrund.....	26
4.8.2	Nuläge	27
4.9	Resor och transporter.....	28
4.9.1	Bakgrund.....	28
4.9.2	Nuläge	29
4.10	Livsmedel.....	30
4.10.1	Bakgrund.....	30
4.10.2	Nuläge	32
4.11	Strategiskt arbete	33
4.11.1	Bakgrund.....	33
4.11.2	Nuläge	34
5	UTVÄRDERING OCH REVIDERING.....	34

1 INLEDNING

Planen omfattar Region Jämtland Härjedalens egna verksamheter och anställda.

Region Jämtland Härjedalen ska som stor aktör vara drivande och ett föredöme i arbetet för en hållbar utveckling.

En socialt, ekologisk och ekonomisk hållbar verksamhet skapar bättre förutsättningar för jämt fördelad god hälsa bland länets befolkning.

Att arbeta förebyggande med miljö- och klimatfrågor bidrar till att minska negativ miljö- och hälsopåverkan. Det är viktigt att förebygga de klimatförändringar som både på kort och lång sikt riskerar att medföra förändringar som hotar kommande generationers rätt till ett bra liv och livskraftig miljö.

En god miljö är en förutsättning för god, jämlik och jämställd hälsa, både för nuvarande och kommande generationer. Med miljö menas inte bara naturen utan även miljön inomhus, människors exponering för kemikalier, buller och luftföroreningar. Påverkan på människor kan vara positiv, främjande för hälsan eller negativ, störande eller skadlig.

Att genomföra ett långsiktigt arbete med att minska miljö och klimatpåverkan i verksamheten kommer att kräva resurser men även minska kostnader på många områden.

Ett område som regionen kommer att prioritera är regionens hantering av kemikalier som förutom en negativ miljöpåverkan kan utgöra en arbetsmiljörisk för personal, elever samt patienter och kan även kosta mycket att köpa in och hantera. Kan några av dessa kemikalier ersättas av ofarliga kemikalier minskar vi både risker och kostnader. Eftersom barn är särskilt känsliga för skadliga ämnen sätter vi särskilt fokus på att minska barns exponering.

Regionen ska arbeta både med vår indirekta och direkta miljöpåverkan och sträva efter ständiga förbättringar i miljöarbetet.

Regionen ska bedriva verksamhet i hälsofrämjande miljöer såväl inomhus som utomhus.

2 INRIKTNING OCH MÅL

2.1 Kunskap och utbildning

2.1.1 Mål för kunskap och utbildning

- Alla medarbetare har en medvetenhet om grundläggande miljö- och hållbarhetsfrågor och ska få kontinuerlig uppdatering i frågorna.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

- Inom varje organisatorisk enhet ska det finnas kunskap om verksamhetens specifika miljöpåverkan och hur man kan uppnå förbättringar.
- Regionen ska ha en hög kompetens i miljöfrågor och en god omvärldsbevakning.

2.2 Användning av material och produkter

2.2.1 Mål för material och produkter

- Minska negativ miljö- och hälsopåverkan från material och produkter såväl i byggnader som i verksamheten.
- Det ska finnas information om innehåll i det material och de produkter som används inom regionen respektive byggs in i regionens fastigheter.
- Successivt öka andelen förnybart och återvunnet material.
- Material och produkter som kan användas flera gånger bör prioriteras framför engångs där så är lämpligt.
- Produkter som kan repareras med bibehållen funktion och kvalitet är att föredra framför produkter som måste kasseras i sin helhet.
- Material och produkter som regionen använder ska vara tillverkade under socialt och etiskt godtagbara förhållanden.

2.3 Avfall

2.3.1 Mål för avfall

- De totala avfallsmängderna från regionens egna verksamheter ska minska successivt.
- Andelen avfall som går till återvinning ska öka successivt.
- Vid upphandling prioriteras i första hand produkter som kan sorteras för materialåtervinning och/eller återanvändning.

Målen för material och produkter har även stor betydelse för avfallsmängden och återvinningsgraden.

2.4 Kemikalier och kemiska ämnen i varor

2.4.1 Mål för kemikalier och kemiska ämnen i varor

- Minimera negativ påverkan på miljö och hälsa från kemikalier och kemiska ämnen i varor.
- Öka medvetenheten om kemikalier och kemiska ämnens påverkan på hälsan.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

- Fasa ut hormonstörande kemikalier och ersätta andra hälso- och miljöfarliga kemikalier och produkter.
- Minska barns exponering för farliga kemikalier i de egna verksamheterna

2.5 Läkemedel

2.5.1 Mål för läkemedel och miljö

- Minimera negativ läkemedelspåverkan på miljö och hälsa.
- Uppföljningsbara krav på minskad miljöpåverkan och socialt ansvar i produktionsledet.
- Utsläppen av utvalda svårnedbrytbara läkemedel ska minska.
- Regionens klimatpåverkan från lustgas i hälso- och sjukvården ska minska.

2.6 Energi

2.6.1 Mål för energi

- Minimera behovet av tillförsel av energi och minimera klimatpåverkan från energianvändningen genom effektiv energianvändning, energi från förnyelsebara källor och egen förnyelsebar energiproduktion.
- Energianvändningen i regionens egna fastigheter ska minska med 20 % till 2018 och 30 % till år 2026.

2.7 Resor och transporter

2.7.1 Mål för resor och transporter

- ~~Minska behov av resor och transporter.~~
- Öka nyttjande av distansoberoende teknik.
- Minimera klimatpåverkan från resor och transporter såväl i tjänsten som resor till och från arbetet samt patienttransporter.
- Utveckla samverkanstransporter av nödvändiga material.
- Fordon ska så långt möjligt drivas med förnyelsebara drivmedel.
- Tjänsteresor som medför utsläpp av växthusgaser ska klimatkompenseras.

2.8 Livsmedel

2.8.1 Mål för livsmedel

- Region Jämtland Härjedalen ska prioritera klimatsmart mat.
- Socialt-etiskt ansvarstagande i såväl andel socialt-etiskt märkta livsmedel, (10% till 2026) såsom socialt-etiska krav på producenter/leverantörer i upphandlingar.
- Öka möjligheten för leverantörer att leverera närproducerade livsmedel till regionen.
- Andelen ekologiska livsmedel i egna verksamheterna ska öka och vara minst 30 % till 2026.

2.9 Strategiskt arbete

2.9.1 Mål för strategiskt arbete

- Som stor aktör, i enlighet med regionens innovationsstrategi, medverka till innovation och teknikutveckling. ~~framför allt inom clean-tech.~~
- Ha beredskap för de effekter som klimatförändringarna medför framför allt vad gäller miljö, hälsa och dricksvattenförsörjning.
- Nyttja möjligheter till samverkan med andra aktörer.

3 AKTIVITETER OCH GENOMFÖRANDE

3.1 Kunskap och utbildning

3.1.1 Aktiviteter

- Alla nya medarbetare ska få en introduktion om regionens miljöarbete för att kunna bidra på ett konstruktivt sätt i regionens strävan mot en hållbar utveckling.
- När personal övergår till en chefsroll och när nya chefer anställs ska de erbjudas utbildning dels i de lagkrav som rör regionens miljöfrågor och dels grundläggande kunskap för att kunna motivera medarbetarna och leda arbetet på ett sätt som främjar miljö och hälsa.
- Det ska finnas centralt stöd med sakkunskap inom miljö som har kompetens och kapacitet att ge stöd till verksamheten för att alla funktioner ska kunna identifiera vilken miljöpåverkan verksamheten har och vad man kan göra för att minimera negativ miljöpåverkan och uppnå ständiga förbättringar.
- Regionen ska samverka med andra landsting och regioner och andra relevanta aktörer för att hitta de bästa lösningarna för ett effektivt miljöarbete inom hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

3.1.2 Förutsättningar och behov

Introduktion av nyanställda förutsätter att det finns tillräcklig kompetens i ämnet på aktuell enhet för att kunna ge en god introduktion vilket bör kompletteras med ett introduktionsmaterial. Det förutsätter i sig att det finns centrala resurser för att kunna utbilda nyckelfunktioner, miljöombud, chefer samt ta fram stödmaterial som hålls aktuellt.

Det centrala stöd med sakkunskap inom miljöområdet är i dagsläget begränsat, dock är verksamhetsstödjande insatser och utbildning prioriterade.

Sveriges landsting och regioner har nätverk för miljöskunniga inom flera olika områden med stort utbyte av erfarenheter och kunskap där det finns stora möjligheter att hitta effektiva åtgärder som är beprövade. I de nätverken kan Region Jämtland Härjedalen vara mer aktiv.

3.2 Material och produkter

3.2.1 Aktiviteter

- En kartläggning över vilka material och produkter som köps in i regionen ska göras.
- Vid inköp och avtal ställa krav på information om innehåll i material och produkter som används inom regionen respektive byggs in i våra fastigheter.
- Vid inköp ska krav ställas så att återvunnet material prioriteras där så är lämpligt och möjligt.
- Prioritera inköp av material och produkter som kan användas flera gånger istället för engångsmaterial/produkter där så är miljömässigt motiverat och säkert ur hygienisk synpunkt.
- Ställa krav på att produkter är reparerbara och att det finns utbytbara delar där så är möjligt och lämpligt för att slippa kassera en hel produkt om bara en liten del går sönder.
- Sociala och etiska krav ställs vid upphandling och inköp i största möjliga utsträckning.

3.2.2 Förutsättningar och behov

En kartläggning över material och produkter bedöms vara ett stort arbete, vilket tar en hel del resurser i anspråk då data i dagsläget inte finns samlad. Det är därför oklart när ett sådant arbete kan påbörjas.

Övriga aktiviteter handlar om att i vissa fall införa rutiner och i andra fall göra bedömningar om i vilka upphandlingar och inköp kraven är möjliga att ställa och följa upp där det inte redan görs, vilket medför ett merarbete i upphandlings- och inköpsskedet.

3.3 Avfall

3.3.1 Aktiviteter

- I arbetet med processer, framtagande av rutiner, införande av nya metoder etc så ska resurseffektiviteten beaktas avseende på vilket material som behövs och i vilka mängder för att minimera resursförbrukningen och därmed även avfallsmängden.
- Vid upphandling och inköp ställa krav så att material och produkter regionen använder så långt möjligt är förberett för att kunna återvinnas då det är förbrukat.
- I dialog med avfallsmottagare se över om regionen kan öka andelen avfall som kan återvinnas istället för att förbrännas eller gå till deponi.

3.3.2 Förutsättningar och behov

För att få in etablerade tankesätt med resurseffektivitet även vad gäller material och energi på ett bra sätt krävs att personal finns i arbetet med de olika processerna, rutinerna etc som har tillräcklig kunskap inom området, vilket hör ihop med målen om kunskap och utbildning. Dialog med avfallsmottagare kan dels göras med nuvarande avfallspartners och initieras i nya upphandlingar av avfallsmottagare.

3.4 Kemikalier och kemiska ämnen i produkter

3.4.1 Aktiviteter

- Med stöd av kemikaliehanteringssystemet kategorisera och följa upp hälso- och miljöskadliga ämnen som hanteras inom regionen.
- Regionen ska arbeta med utbyte och utfasning av hälso- och miljöskadliga kemikalier där så är möjligt.
- Vid inköp ställa krav för att minimera material och produkter med innehåll av hälso- och miljöskadliga ämnen med särskilt fokus på hormonstörande ämnen.
- ~~Framtagande av landstingsgemensamma regler för hållbara inköp.~~
- Arbeta särskilt för att kartlägga och minska barns exponering för farliga kemikalier inom regionens verksamhetsområde.
- Riktade informationsinsatser om kemikalier och kemiska ämnens påverkan på människors hälsa och miljön.

3.4.2 Förutsättningar och behov

Det kemikaliehanteringssystem som infördes 2015 ger bra förutsättningar att kategorisera de farliga kemikalier som används i verksamheten och ger möjlighet att arbeta strukturerat med utfasning och riskbedömningar. De flesta andra landsting och regioner har sedan tidigare tagit

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

fram utfasnings- och utbyteslistor som vår region i samverkan kan ta del av för att få en snabbare start på vårt eget arbete.

Vi behöver identifiera de sammanhang regionens verksamhet påverkar barns exponering för farliga ämnen och därefter kartlägga vilka typer av material och produkter i dessa sammanhang som kan medföra en risk.

Den kompetens inom miljökemi som finns vid Jegrelius utgör en viktig resurs för arbetet med att fasa ut farliga ämnen och informationsspridning.

I upphandlingar utgår regionen i dagsläget i stor utsträckning från de miljökriterier som är framtagna av Konkurrensverket. Där ingår oftast kriterier för att minimera inflödet av skadliga ämnen. Där det ännu saknas kriterier är det en större utmaning att bedöma när det är relevant att ställa olika miljökrav.

Ett förslag till regler för hållbara inköp för regionen är framtaget och kommer att beslutas av ledningsgruppen senast början av 2015.

3.5 Läkemedel och miljö

3.5.1 Aktiviteter

- Läkemedel och miljö är en komplex fråga som kräver nära samarbete mellan sakkunniga i området inom regionen och i samverkan med andra landsting och regioner.
- En utredning om förutsättningar och kostnader för att installera central destruktionsanläggning för lustgas bör göras.
- Konkurrensverkets kriterier för upphandling av läkemedel ska tillämpas så långt möjligt.
- Regionen ska följa kunskapsläget och forskningen vad gäller läkemedel och miljö för att kunna göra sakliga bedömningar om vilka åtgärder som är lämpliga.

3.5.2 Förutsättningar och behov

Sakkunniga inom miljö respektive läkemedel kan öka samarbetet för att hitta åtgärder och rutiner för att minimera miljöpåverkan från läkemedel från vår egen verksamhet samt via upphandling i produktionsledet. Regionen deltar i landstingens och regionernas nätverk för läkemedel och miljö.

De flesta andra landsting och regioner har installerat eller är på gång att installera centrala destruktionsanläggningar för lustgas på sina förlossningssjukhus, erfarenheter vi i regionen kan ta del av inför en utredning om lustgasdestruktion.

3.6 Energi

3.6.1 Aktiviteter

- Fortsatt arbete i enlighet med identifierade möjliga energieffektiviseringsåtgärder samt hur klimatpåverkan från energianvändningen kan minimeras.
- Vid upphandling och inköp av utrustning som kräver energitillförsel ska energibehovet tas med i bedömningen och där så är möjligt ska den energieffektivaste lösningen väljas.

3.6.2 Förutsättningar och behov

- Med hjälp av energieffektiviseringsstöd från Energimyndigheten har energiarbetet senaste året även kunnat fokusera på verksamhetens egen elenergianvändning. I samband med det beslutades en energi- och klimatstrategi med mål för 2014 och 2020 med en lista på åtgärder.
- ~~• Analys av möjliga effektiviseringsåtgärder och minimering av klimatpåverkan kan göras utifrån befintliga underlag, kunskap och erfarenheter inom organisationen.~~
- ~~• Det etablerade samarbetet mellan upphandling, miljöskunniga och fastighetsenheten kan utforma rutiner för tillämpning av energikrav i upphandlingar. Det behöver kompletteras med skrivning i regler för hållbara inköp för att lämpliga åtgärder ska vidtas vid samtliga relevanta inköp.~~
- I dagsläget är det inte klarlagt hur regionen omfattas av de nya kraven på energikartläggningar och därmed inte vilka behov av arbetsinsatser och resurser som kommer att krävas.

3.7 Resor och transporter

3.7.1 Aktiviteter

- En informationsinsats ska göras så att regionens interna regler för resor blir mer kända av alla inom regionen som reser i tjänsten.
- Utbildnings- och informationsinsatser ska göras för att öka kunskapen om, och öka nyttjande av distansoberoende teknik och främja nya användningsområden.
- Regionen ska kontinuerligt välja det effektivaste sättet att transportera material ur såväl miljömässigt, ekonomiskt och tidsmässigt perspektiv och överväga möjligheter till samtransporter såväl internt som i samverkan med andra.
- Vid inköp och hyra av fordon ska fordon med minsta möjliga miljöpåverkan prioriteras.
- En sammanställning av data över patient- och sjuktransporter ska göras för att kunna hitta lämpliga åtgärder för att minimera klimatpåverkan.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

- En utredning om hur resor ska kunna klimatkompenseras ska göras.

3.7.2 Förutsättningar och behov

Erfarenheter bland annat från andra landsting och regioner visar att det ofta är samma personer som bokar videokonferenser, vilket tyder på att det finns ett behov av att få prova på tekniken utan att det är ”skarpt läge” för att man ska använda sig av tekniken. Det kan därför vara lämpligt att erbjuda utbildningar i videokonferenshantering för i första hand personal som i sitt arbete ordnar utbildningar, möten och konferenser.

Flera nationella studier visar att mäns och kvinnors resvanor skiljer sig åt, vilket man bör ta hänsyn till i utbildnings- och informationsinsatser.

Sammanställning av data över patient- och sjuktransporter respektive utredning om klimatkompensation tar en hel del resurser i anspråk i form av arbetstid.

3.8 Livsmedel

3.8.1 Aktiviteter

- I upphandling ge förutsättningar för ett brett urval av ekologiska och socialt-etiskt producerade livsmedel i leverantörernas sortiment.
- I upphandling möjliggöra för små producenter att lägga anbud och leverera livsmedel.
- Vid inköp och i menyplanering ha ett klimatsmart perspektiv, till exempel genom råvaror efter säsong, mer vegetabilier etc.
- Utifrån gällande mål ska inköp av ekologiska och socialt-etiska livsmedel balanseras i förhållande till övriga livsmedel.
- Se över möjligheter till alternativ beräkningsgrund och/eller redovisningsmodell för ekologiska och socialt-etiska livsmedel.

3.8.2 Förutsättningar och behov

Livsmedelsupphandling är ett omfattande arbete där man redan idag gör insatser för att möjliggöra för små leverantörer att lägga anbud. Ytterligare ansträngningar kräver ännu mer arbete i upphandling och utvärdering.

Då målen för ekologiska och socialt-etiska livsmedel är relaterade till andel av kostnaderna krävs en hel del arbete, löpande över hela året, för att balansera inköpen och kunna nå målen inom de ramar som ges i synnerhet vad gäller ekologiska livsmedel som generellt är dyrare i inköp. Om ett pris på en produkt förhandlas ner blir resultatet för ekologiska/socialt-etiska livsmedel lägre även om samma volym köps in, om målet är kostnadsrelaterat.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Målet för socialt-etiskt märkta livsmedel kommer sannolikt att bli svårt att uppnå. Andelen uppgår 2012 till ca 5 % och då det socialt-/etiskt och Fair Trade-märkta livsmedelsutbudet är begränsat och i dagsläget i princip består endast av kaffe, socker, färsk frukt, ris, kakao och te. Det innebär att regionen skulle behöva fördubbla konsumtionen för att nå ett mål på 10% vilket inte bedöms vara realistiskt under överskådlig tid. En förutsättning för att nå målet är därför att marknaden utvecklas mot ett större utbud av socialt-etiskt märkta livsmedel.

Inom patientkosten är förutsättningarna för att arbeta med klimatsmart mat begränsade då maten som tillagas skall ha ett visst näringsmässigt innehåll och vara anpassad för att ett optimalt tillfrisknande skall kunna ske. Inom den externa verksamheten är förutsättningarna något bättre, men fortfarande gäller att matgästerna föredrar traditionell kost, vilket man kunnat konstatera vad gäller nyckelhålmärkta maten som är mindre populär än den övriga maten.

3.9 Strategiskt arbete

3.9.1 Aktiviteter

- Vara referensmiljö för nya varor och produkter.
- Medverka i innovationsupphandlingar där behov finns.
- Utreda möjliga åtgärder för att trygga dricksvattenförsörjningen till kritiska delar av hälso- och sjukvården.
- Stimulera till tvärspektoriell innovation, forskning och utveckling inom miljö, hälsa, etik bland regionens medarbetare.
- Hålla kunskapen om klimatförändringarna och effekterna av dessa på nationell och regional nivå uppdaterade.

3.9.2 Förutsättningar och behov

Att ställa upp som referensmiljö för nya varor och produkter kräver en del arbete hos den verksamhet som tar in produkterna, men det ger också möjlighet att hitta bättre alternativa produkter för olika funktionsområden.

Regionen kan medverka vid innovationsupphandlingar då dessa sker inom områden där regionen har ett behov av produkter och/eller produktutveckling ur t.ex. miljö- och hälsosynpunkt.

Kunskapen om klimatförändringarna och dess effekter bör ingå i omvärldsbevakningen för miljösakskunniga och kunskapen om effekterna på regional nivå bör ajourhållas i samverkan med kommunerna och Länsstyrelsen.

4 BAKGRUND OCH PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

4.1 Miljöbalken

Miljöbalken är den övergripande lag som tillsammans med följdförfattningar reglerar det mesta inom miljöområdet.

I första kapitlet om Miljöbalkens (1998:808) mål och tillämpningsområde föreskrivs i den första paragrafen:

”Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.”

4.2 Klimatförändringar

Förbränning av fossila bränslen står för det största bidraget till växthuseffekten både i Sverige och i övriga världen. Utsläppen av växthusgaser leder till en förstärkning av växthuseffekten vilket gör att klimatet förändras och att jordens medeltemperatur stiger. Hittills har jordens medeltemperatur stigit med nästan en grad sedan förra sekelskiftet och vi ser pågående effekter av detta även i Sverige.

Världshälsoorganisationen (WHO) har konstaterat att klimatförändringarna är det största globala hotet mot människors hälsa i vårt århundrade.

Tvågradersmålet innebär att ökningen av jordens medeltemperatur hålls under totalt två grader – en gräns klimatforskare och politiker enats om för att undvika allvarliga klimatförändringar. För att klara tvågradersmålet måste världens växande utsläpp av växthusgaser inom kort börja minska kraftigt, och år 2050 vara 40 till 70 procent lägre än dagens nivåer.

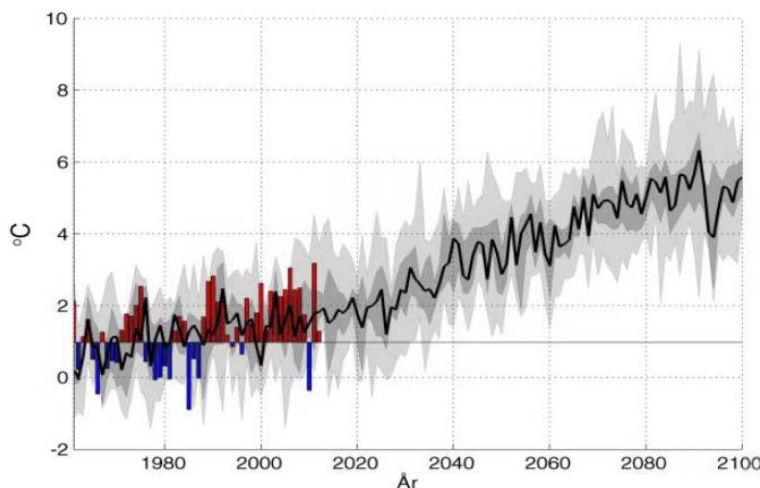
Om vi klarar tvågradersmålet kommer Sveriges medeltemperatur att under de flesta årstider stiga mer än i större delen av den övriga världen. Det kommer att bli upp emot tre grader varmare i

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

nordligaste Sverige på vintern mot slutet av seklet. Om vi däremot inte klarar av målet blir ökningen ännu större.

*Årsmedel
tempera-
turen
1961-
1990
(1,0°C)
visas
som en
horisonte
ll linje.*

*Beräknad utveckling av årsmedeltemperaturen i
Jämtlands län baserat på samtliga
klimatscenarier*

För Jämtlands län förväntas i korthet följande förändringar under innevarande århundrade¹:

Temperatur	Successiv och tydlig värmeökning. Årsmedeltemperaturen beräknas öka med i medeltal cirka 4°C. Alla säsonger får en temperaturuppgång, framför allt vintern med i medeltal cirka 6°C.
Nederbörd	Nederbörden ökar för alla säsonger utom för sommaren. Vår och höst: inland 30 %, fjäll 40 %. Vinter ökar mest med inland 50 % och fjäll 60 %.
Skyfall	Kraftiga regn ökar. För regn med 30 minuters varaktighet beräknas ökningen bli ca 30 %. För regn med längre varaktigheter väntas en ökning med ca 20 %.
Snö	Snötäcket beräknas minska både avseende antal dagar med snötäcke (45-75 dagars minskning) och det maximala vatteninnehållet i snötäcket (minskar med 25-45 %) mot slutet av seklet.
Tjäle	Större medeltjäldjup i de västra delarna av länet, mindre tjäldjup i de sydöstra delarna.
Islossning	Den islagda perioden i fjällsjöarna minskar med i medeltal 40–50 dagar. Islossning för fjällsjöar infaller 20 dagar tidigare. Isfria år beräknas inträffa i fjällen i slutet av seklet.
Soldagar	För inlandet minskar antalet soldagar med cirka 20 dagar och för fjällen med 40 dagar.
Värmeböljor	De längsta värmeböljorna beräknas bli längre för både inland och fjäll. För fjäll gäller även en ökad utbredning från enstaka platser till regelbundet i hela distriktet.
Torka	För både inland och fjäll beräknas den längsta sammanhållna torrperioden per år minska lite och blir kortare jämfört med 1961-1990.
Vegetationsperiod	I slutet av seklet beräknas vegetationsperioden börja i slutet av april och sluta i slutet av oktober, en ökning med cirka 50 dagar i genomsnitt.

¹ [Klimatanalys för Jämtlands län](#)

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Brandrisk	Brandrisksäsongen bedöms öka (undantaget fjällområdena). Frekvensen av år med minst en högriskperiod ökar med uppemot 40 procent i de sydöstliga delarna av länet.
Vind	Klimatscenarierna ger inga tydliga svar på om vindarna kommer att öka i styrka eller frekvens. Däremot kan <i>stormskadorna</i> öka pga andra förändringar.
Värmebehov	Uppvärmningsbehovet för inlandet beräknas minska med cirka 15 %, för fjällen med cirka 25 %.
Kylbehov	För Jämtlands län beräknas kylbehovet under sommarmånaderna endast öka något i början av 100-årsperioden. Behovet ökar något mer under perioden 2071-2100.
Vattenföring	Årsmedelvattenföringen ökar generellt i länet. För samtliga vattendrag ökar flödet under vintern. Vårflödestopparna minskar och kommer tidigare på våren. Som en konsekvens kan 100-årsflödena minska med 10-20 %.

Beskrivning över konsekvenser finns bland annat i länets klimatstrategi².

4.3 Kunskap och utbildning

4.3.1 Bakgrund

Enligt 2 kapitlet 2 § Miljöbalken ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Det innebär att alla är skyldiga att ta reda på hur ens egen verksamhet påverkar människors hälsa och miljön och vad man kan göra för att minimera den negativa påverkan.

Kunskap är också en grundläggande förutsättning för motivation att arbeta med förbättringar inom miljöområdet samt för att hitta de bästa lösningarna. Det är viktigt att grundläggande kunskap finns i alla delar av verksamheten då det är där man känner verksamheten bäst och kan hitta möjligheterna. Då människor med t.ex. olika kön och ålder påverkas olika av olika miljöfaktorer är det viktigt att även belysa dessa skillnader.

4.3.2 Nuläge

I Region Jämtland Härjedalen är det juridiska ansvaret för miljöfrågor ålagt chefer i linjen och respektive chef ansvarar även för att nyanställda får en introduktion i regionens miljöfrågor. Som stöd i miljöfrågor på plats har cheferna funktionen miljöombud, men det är viktigt att cheferna själva också har en grundkunskap och känner till vilka lagkrav som gäller och hur miljömålsarbetet ska bedrivas. I utbildningspaketet "Ny som chef" som erbjuds nya chefer ingår ett miljöavsnitt.

Grundutbildning för miljöombud genomfördes hösten 2013-våren 2014. Under 2015 kommer ett utbildningsmaterial samt en utbildningsplan att tas fram.

² [Klimatstrategi för Jämtlands län - mål och åtgärder år 2014-2020](#)

4.4 Material och produkter

4.4.1 Bakgrund

Vårdens användning av engångsmaterial ökar, i vissa fall på grund av hygien- och effektivitetskrav. En stor del av produkterna är tillverkade av ändliga råvaror som plast och metall, vilka har stor klimatpåverkan under sin livscykel. Den ökande användningen av engångsmaterial leder även till allt större avfallsmängder på sjukhusen.

Varor och tjänster ger upphov till olika typer av miljöpåverkan under sin livscykel från råvaruutvinning och produktion till användning och slutligt omhändertagande, inklusive transporter i alla led. Exempel på miljöproblem som kan kopplas samman med konsumtionen av varor och tjänster är utarmande av naturresurser och biologisk mångfald, klimatpåverkan och diffusa utsläpp av kemikalier. En stor del av de produkter som regionen använder tillverkas i andra länder. Vår användning av produkter påverkar därför människor i de aktuella tillverkningsländerna. Det är därför viktigt även med sociala och etiska hänsyn i våra produktval för att vår verksamhet inte ska orsaka skada för andra människor.

Växthusgaser ger lika stor påverkan på jordens klimat oavsett var på jorden utsläppen sker. Den totala svenska konsumtionen uppskattades år 2003 orsaka utsläpp av 95 miljoner ton koldioxidekvivalenter räknat i ett konsumtionsperspektiv³. Då ingår utsläppen av koldioxid, metan och lustgas från varor och tjänster under hela livscykeln (produktion, användning och avfall) oavsett var i världen utsläppen sker. Det är 25–35 procent mer än då bara utsläppen i Sverige räknas.

En stor del av vårdens textilier är tillverkade av bomull. Den globala bomullsodlingen står för 2,5 procent av världens uppodlade jordbruksmark, men använder cirka 25 procent av alla insektsbekämpningsmedel⁴. Dessutom används 7 000–30 000 liter vatten för att producera ett kilo bomull, ofta i områden som redan har ett torrt klimat vilket leder till vattenbrist.

Det finns landsting/regioner som tittat på just kläder och ställt alternativet engångskläder mot flergångskläder ur miljösynpunkt och konstaterat att det är betydligt större miljöpåverkan vid användning av engångskläder jämfört med flergångs.

En bedömning av möjligheterna att minska användningen av förbrukningsmaterial kan inte göras i dagsläget då ingen utredning är gjord.

Den största potentialen till klimatvinster ligger i att ersätta ej förnybara material med förnybara. Klimatpåverkan från papper är ca 15 % av klimatpåverkan från plast per kilo, och 8 % av

³ Källa: Naturvårdsverkets rapport 5903 "Konsumtionens klimatpåverkan", november 2008.

⁴ Världsnaturfonden WWF:s rapport "Bomull" 2005

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

klimatpåverkan från metall⁵. Vissa engångsprodukter bör också kunna ersättas av flergångsprodukter.

4.4.2 Nuläge

I dagsläget finns ingen samlad bild över vilken miljöpåverkan regionens materialanvändning har. Några landsting/regioner har gjort analyser och bedömningar av vilken klimatpåverkan förbrukningsmaterialet inom verksamheten har. För att få en bild över vår materialförbrukning och vår potential att minska miljöpåverkan behöver en analys göras. Det bedöms dock vara ett omfattande arbete som inte är möjligt att genomföra med befintliga egna resurser.

Det är dock viktigt att fortsätta arbetet med att hitta relevanta miljökrav i upphandlingar för att ändå uppnå förbättringar.

4.5 Avfall

4.5.1 Bakgrund

Avfall består till stor del av bearbetade råvaror och avfallshantering handlar alltså om hushållning av naturresurser. Avfall innehåller en mängd olika ämnen och material i olika kombinationer och kan vara skadligt för både människor och miljö. Vid förbränning av avfall bildas koldioxid som bidrar till växthuseffekten samt kväveoxid som kan ge nedsatt lungfunktion och irritation av luftvägar.

Även utifrån ett ekonomiskt perspektiv är det motiverat att använda kretsloppsprincipen vid avfallshantering.

Miljöbalken anger att återanvändning och återvinning ska främjas och Avfallsförordningen föreskriver att vissa avfallsslag inte får blandas med annat och måste sorteras ut.

Ett tidigare nationellt etappmål för ”God bebyggd miljö” var att den totala mängden genererat avfall inte ska öka och avfall ska tas till vara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Genom att regionen sorterar sitt avfall till materialåtervinning som gör att avfallet blir nya produkter istället för att förbrännas eller deponeras, blir miljöpåverkan mindre.

Det viktigaste i avfallsarbetet är att minimera uppkomsten av avfall och det gör man genom tydliga krav vid upphandling och inköp och genomtänkta rutiner där man bestämmer vilket

⁵ Källa: Örebro läns landsting

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

material och i vilken mängd man behöver för varje moment. I vissa fall kanske det finns lämpliga metoder utan att det uppstår avfall som alternativ.

Regeringens precisering av "God bebyggd miljö":

- Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Regeringens etappmål för "God bebyggd miljö":

- Minst 50 procent av **matavfallet** från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018.
- Etappmålet om **byggnads- och rivningsavfall** innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast 2020.

4.5.2 Nuläge

Regionen har under flera år haft mål om att minska den totala mängden avfall. I samband med regionbildningen 2015 kommer samtliga verksamheter att omfattas av det gemensamma ledningssystemet där miljörutiner för utvecklad källsortering ingår.

Data över de totala mängderna finns för dåvarande landstinget från 2004 och framåt där man kan se att landstinget som mest genererade 982 ton⁶ avfall av de fraktioner landstinget har statistik för. Sedan 2008 har mängderna minskat och för år 2012 var avfallsmängden 822 ton. Dock saknas data för de fraktioner av brännbart och komposterbart avfall som lämnas i andra kommuner än Östersund och har inte heller data över det bygg- och rivningsavfall som större projekt genererar. Mängden komposterbart avfall för 2012 var 143 ton som lämnades till Östersunds kommun för kompostering på Gräfsåsens avfallsanläggning.

Avfallsstatistik för de verksamheter som t.o.m. 2014 ingick i Regionförbundet Jämtlands län är i dagsläget ofullständig.

Det är en stor utmaning att minska de totala avfallsmängderna dels på grund av ökning av engångsmaterial och dels då det i många fall saknas system för reparation och reservdelar för viss utrustning och det är i många fall billigare att köpa en ny än att reparera den produkt man har. Regionen har i stora delar en väl fungerande källsortering som underlättar återvinning av material.

⁶ År 2008

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Vi bedömer att den största andelen komposterbart avfall härrör från verksamheter där regionen bereder och serverar måltider och det avfallet sorteras ut och går till kompostering redan i dagsläget.

För byggnads- och rivningsavfall ställer vi krav på entreprenörerna att de ska källsortera avfallet, men regionen har i dagsläget inte data på vilka mängder de hanterar. För löpande underhåll och mindre projekt går byggnads- och rivningsavfallet via regionens egna källsorteringssystem där samlad data finns. För att minska mängden avfall som uppkommer i verksamheten är det viktigt att vid inköpsprocessen prioritera produkter och material som ingår i kretsloppet. I första hand ska förnybara råvaror väljas och i andra hand sådana varor som inte påverkar miljön negativt. Genom att göra miljöanpassade val kan regionen påverka underleverantörer och stimulera utvecklingen av ny miljöanpassad teknik. Miljöhänsyn bör därför ingå som en naturlig del vid inköp, upphandling och i beslutsprocesser.

Om regionen ska kunna öka materialåtervinningsgraden behövs fortsatt hög ambition vad gäller källsortering och kravställande i upphandlingar och inköp, men även en dialog med avfallsmottagarna för att maximera mängden material som kan gå till återvinning.

4.6 Kemikalier och kemiska ämnen i produkter

4.6.1 Bakgrund

Kemikalier förekommer i stort sett i alla varor och produkter. Det saknas fortfarande kunskap kring effekter på hälsa och miljö för många av dessa. Många är svårnedbrytbara i naturen och sprids via vind, vatten och näringskedjor. I takt med att kunskapen ökar upptäcks allt fler ämnen som kan ha potentiellt skadliga konsekvenser såsom cancer, astma, allergier och störningar på fertilitet och fosterutveckling. Nya forskningsrön tyder bland annat på att vissa kemikalier kan bidra till utvecklingen av fetma/diabetes, dålig spermakvalitet, tidig bröstutveckling, avbrutna graviditeter och störning av utvecklingen av barns nervsystem. Att människan exponeras för kemikalier i allt större omfattning är enligt forskare ett hot mot den globala hälsan och människans möjlighet till fortplantning. Barn och unga är mer känsliga för kemikalier än vuxna. Det beror dels på att deras kroppar, till exempel hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet, inte är färdigutvecklade och om skador uppstår i ett tidigt utvecklingsskede kan det få livslånga konsekvenser. Barn betar sig också annorlunda jämfört med vuxna och blir därför mer exponerade för kemikalier. De äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin storlek. Mindre barn utforskar världen krypande och de suger och tuggar på saker för att uppleva dem.

Exponering för skadliga ämnen tidigt i livet medför också en ökad risk att en sjukdom hinner utvecklas under individens livstid på ett annat sätt än för vuxna och det finns även en längre tid för skadliga ämnen att ackumuleras i kroppen. Flera skadliga ämnen lagras i fettvävnad och dessa ämnen kan sedan utsöndras från mamman till barnet vid amning.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

EU:s kemikalielag REACH trädde i kraft 2007 och ska vara fullt genomförd 2022. Under denna tid ska kemiföretagen ta fram kunskap om de mest använda kemikalierna. Kunskapen är i dagsläget relativt dålig om de mer än 100 000 industriellt tillverkade kemiska ämnen som används i samhället i synnerhet när det gäller hormonstörande ämnen och kombinationseffekter mellan olika kemikalier.

Regeringens preciseringar av målet Giftfri miljö:

- Information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.
- Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört.
- Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.

Utbyte av farliga kemikalier är en fråga om förbättrad arbetsmiljö, ökad patientsäkerhet och skydd av yttre miljön.

4.6.2 Nuläge

En samlad bild över vilka av regionens varor som kan innehålla skadliga ämnen saknas. Via upphandling har regionen dock minskat andelen produkter med skadliga mjukgörare (s.k. ftalater).

För att få en samlad bild av vilka **varor i verksamheten** som innehåller skadliga ämnen behövs en utredning och analys av läget med särskilt fokus på verksamheter där barn kan påverkas, dock saknas det resurser i dagsläget för att göra sådan utredning. För att aktivt kunna minimera andelen varor med skadliga ämnen behövs också insatser och resurser för att via upphandlingar ställa mer långtgående krav på varornas innehåll. En förutsättning är också att själva inköpen sker inom de upphandlade avtalen där dessa krav ställts.

Regionen inför våren 2015 ett kemikaliehanteringssystem som kommer att ge en samlad bild över vilka kemiska produkter vi använder och i vilka mängder. I dagsläget saknas dock den bilden. I jämförelse med andra landsting och regioner så använder vi i vår organisation gissningsvis 1500-2500 kemikalier som är klassade som giftiga, brandfarliga, hälsoskadliga, miljöfarliga, frätande m.m. Det krävs resurser för att sedan administrera systemet, utbilda och börja arbeta mer förebyggande och konstruktivt med t.ex. substitution av de skadligaste ämnena. Men förhoppningen är att man ute på enheterna kan arbeta mer konstruktivt med kemikalier istället för att lägga arbetstid på att skaffa fram säkerhetsdatablad.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Först när ett kemikaliehanteringssystem är på plats kan ett mer konstruktivt arbete påbörjas för att identifiera de farligaste kemikalierna och initiera ett substitutionsarbete. Det kommer dock att krävas resurser för att kunna ge det centrala stödet i arbetet som behövs.

Inom regionen återfinns kemikalier i alla verksamheter och regionen behöver också en viss andel kemikalier för att verksamheterna skall kunna fungera. Regionen kan dock troligen göra ett bättre arbete med valet av kemikalier. De flesta andra landsting/regioner arbetar med utfasningslistor för kemikalier.

I både miljölagstiftningen och arbetsmiljölagstiftningen ställs krav på att riskbedömningar ska göras för de kemikalier som används. Det är inte gjort i vår verksamhet med några få undantagsfall.

Genom att ställa krav på vilka ämnen som inte får förekomma i regionens produkter, samt arbeta för att byta ut och minska användningen av farliga kemikalier, kan regionen minska sin påverkan på den yttre miljön och skapa en säker och mer hälsosam arbetsmiljö för medarbetare och patienter.

På Upphandlingsenheten arbetar man med att ställa krav för att undvika de mest skadliga ämnena, men det är när själva inköpen görs som valet görs. Det är därför viktigt att regler för hållbara inköp används som ett hjälpmedel för verksamheten för att undvika de mest skadliga ämnena och göra kloka val.

4.7 Läkemedel

4.7.1 Bakgrund

Läkemedel är till för att förebygga, bota eller lindra sjukdom och är gjorda för att brytas ner långsamt i kroppen. Vissa läkemedels förmåga att samlas i fettvävnad och den långsamma nedbrytningen gagnar människan, men kan orsaka problem för miljön. Det är en utmaning att tillgodose det ökande behovet av läkemedel och samtidigt balansera negativa effekter, exempelvis antibiotikaresistens hos bakterier. Kvaliteten på patienternas läkemedelsbehandling kommer emellertid alltid före eventuella miljörestriktioner för läkemedel.

I Sverige används ungefär 1200 aktiva läkemedelssubstanser, vilket motsvarar totalt ungefär 10 000 olika läkemedel för människor och djur⁷.

Läkemedelsrester som inte bryts ner i kroppen eller i våra reningsverk hamnar förr eller senare i våra vattendrag. Drygt 150 olika läkemedelssubstanser har rapporterats i ytvatten och i renat

⁷ Källa: SOU 2013:23

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

kommunalt avloppsvatten i Sverige och andra västländer. Det finns idag inga krav i Sverige på att reningsverk ska kunna avlägsna läkemedelsrester.

Kunskapen om hur läkemedel påverkar miljön på sikt är idag begränsad. Forskare har konstaterat att könshormoner som finns i p-piller påverkar fiskars kön och fortplantningsförmåga. När rester av smärtstillande och antiinflammatoriska medel kommer ut i miljön kan dessa ge njur- och leverskador på djur. Utsläpp av antibiotika kan påskynda utvecklingen av resistenta bakterier.

Tillverkningen av aktiva substanser i läkemedel som används i Sverige sker i stor utsträckning i Indien, Kina och flera utvecklingsländer. Reningen av avloppsvatten från produktionen har i flera fall visat sig vara bristfällig och svenska forskare har hittat extremt höga halter av vissa läkemedel i vattendrag och sjöar i närheten av produktionsanläggningar.

Förutom att vi i Sverige exporterat miljöproblem till andra länder finns risk att resistenta bakterier utvecklas i miljön kring produktionsanläggningarna och sprids även till oss. Det är därför av stor vikt att vi gör vad vi kan för att bidra till att minska miljöpåverkan från läkemedel såväl vid tillverkningen som i vår egen verksamhet.

Kunskaperna om vilka allvarliga effekter andra läkemedel kan ha på vattenlevande organismer är idag väldigt begränsad. Det saknas i dagsläget krav på att ta fram data om miljöeffekter för läkemedel.

Flera landsting och regioner har nu tillämpat Miljöstyrningsrådets/Konkurrensverkets kriterier för att ställa miljökrav i läkemedelsupphandlingar och man bedömer att det finns en stor potential att åstadkomma en förändring i hur läkemedelsföretagen arbetar med minskade utsläpp av läkemedelsrester vid produktionsanläggningarna.

Lustgas är ett läkemedel som används för smärtlindring och anestesi. Den mesta lustgasen används vid förlossningar. Lustgas är också en mycket stark växthusgas och dels den gas som bidrar mest till nedbrytning av ozonskiktet. Långvarig exponering för förhöjda halter av lustgas kan även medföra ohälsa för medarbetare inom vården. Det finns alternativa smärtlindringsmetoder i viss mån, men lustgasen har så pass många behandlingsmässiga fördelar att det inte är rimligt att upphöra med användningen.

Minimering av läckage och uppsamling och destruktion av den lustgas som används är de sätt regionen kan minimera utsläppen. En destruktionsanläggning destruerar ca 90-95% av den uppsamlade lustgasen.

Regeringens preciseringar av målet Giftfri miljö:

- Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.

Riksdagens etappmål för begränsad klimatpåverkan:

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

- Utsläpp av växthusgaser från verksamheter som inte ingår i handeln med utsläppsrätter ska minska med 40% till år 2020 jämfört med 1990.

4.7.2 Nuläge

Regionen är den största förskrivaren av humanläkemedel i länet och har möjlighet att påverka både vid inköp, förskrivning, användning och kassation.

Regionen har inte något som motsvarar ”Kloka listan” som flera landsting/regioner använder sig av där även miljöhänsyn tas med i förskrivningsrekommendationerna. Provtagning av läkemedelsrester har genomförts av landstinget vid tre tillfällen (2007, 2009 och 2011) i dagsläget finns inga planer på fortsatta provtagningar.

Läkemedelsgenomgångar, ökad användning av startförpackningar vid nyinsättning av läkemedel för långtidsbruk är exempel på åtgärder som inte bara kan gynna patienten. En effektivare läkemedelsanvändning kan minimera överkonsumtion och bidra till minskad kassation som i sin tur minskar även negativ miljöpåverkan.

I patientkontakter kan hälso- och sjukvården underlätta för patienten att hantera läkemedelskassation på ett korrekt sätt t.ex. genom information.

Lustgasutsläppen står för ca 15-20 % av regionens totala utsläpp av växthusgaser (statistik för referensåret 1990 saknas).

För att kunna göra konkreta minskningar av lustgasutsläppen krävs investering i en central destruktionsanläggning vid sjukhuset. En analys av förutsättningar, kostnader och effekt behöver göras.

4.8 Energi

4.8.1 Bakgrund

Tillgången på energi har stor betydelse för samhället. Samtidigt orsakar utvinning och användning av energi stora miljöproblem. Användningen av olja, kol, torv och naturgas, så kallade fossila bränslen, är den största källan till utsläpp av koldioxid, svaveldioxid och kväveoxider i Sverige. De påverkar växthuseffekten, ger upphov till försurning av skog och mark, och orsakar hälsoproblem. Kärnkraftens största miljöpåverkan är strålningsrisker och miljöeffekter när uran utvinns ur marken och när använt kärnbränsle och kärnavfall ska slutförvaras i berggrunden. Vattenkraft, vindkraft, solenergi och biomassa kallas för förnybara bränslen. De påverkar miljön när marken används, till exempel när man bygger kraftverk. Idag finns ingen kommersiell reningsteknik för koldioxid. Utsläppen påverkas därför direkt av energianvändningen och hur mycket kol bränslet innehåller. Koldioxid släpps ut i atmosfären både vid förbränning av fossila

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

bränslen och biomassa. Kolet, som släpps ut i form av koldioxid, har legat lagrat i jordskorpan i miljontals år. Utsläppen innebär därför ett tillskott av koldioxid till biosfären. Biomassa släpper ut koldioxid när det förbränns i samma mängd som det tog upp under sin tillväxt. Därför räknar man inte med några nettoutsläpp av koldioxid vid förbränning av biomassa, under förutsättning att biomassan tas ut på ett sådant sätt att inte skogs- eller jordbruksmarkens produktionsförmåga hotas.

Förnybara energikällor som vindkraft, vattenkraft och solenergi ger inte upphov till utsläpp av växthusgaser under användningsfasen.

Miljöpåverkan beror på tre faktorer: hur mycket energi som används, vilken energi och vilken teknik som används för att omvandla energin.

Energifrågan kopplad till klimatpåverkan är en prioriterad fråga både nationellt och internationellt. EU:s energimål för 2030 är minst 40% utsläppsminskning från 1990 års nivå år 2030 (nationellt bindande), minst en ökning 27% energieffektivisering, minst 27 % förnybar energi år 2030, 15% ökad energinätverk mellan medlemsstaterna år 2030.

Riksdagens mål är att den totala energianvändningen per uppvärmd areaenhet i bostäder och lokaler bör minska med 20 procent till år 2020 och med 50 procent till år 2050 jämfört med 1995. Regionen använder i sin verksamhet stora mängder energi vilket belastar miljön och ger upphov till betydande energikostnader. Energi- och klimatfrågan är därför av stor betydelse för regionen. Att arbeta med energifrågorna på ett långsiktigt och systematiskt sätt med fokus på resurshushållning och kretsloppsanpassning är av mycket stor vikt för att minska energianvändningen, reducera utsläppen av koldioxid och begränsa kostnadsökningarna.

Vården blir alltmer högteknologisk till gagn för en effektivare vård och förbättrade behandlingsresultat. Allt fler enheter på sjukhus är därmed präglade av högteknologisk utrustning vid diagnosticering, behandling och omvårdnad. Allt mer teknisk utrustning kräver dock energi. Trots alla energieffektiviseringar av fastigheternas elinstallationer, så var landstingets elanvändning på samma nivå 2014 som 1995 bland annat beroende på den alltmer teknikintensiva sjukvården.

Vid upphandling och inköp av utrustning som kräver energitillförsel är det viktigt att inte bara titta på inköpskostnaden, utan även vilka driftskostnader som tillkommer varav energikostnaden ofta är en betydande del. I vissa fall går det inte bara åt energi att försörja själva utrustningen, utan även för att kyla utrymmet den används i.

4.8.2 Nuläge

Regionens fastighetsbestånd är till största delen byggt under 60-70-talet. Regionen har under många år arbetat systematiskt med fastigheter och installationer för att energieffektivisera byggnaderna. De senaste 10 åren har ca 1,5 miljoner per år använts till energieffektiviseringar.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Framöver ser regionen allt större utmaningar att nå målen då ytterligare effektiviseringar innebär svårare åtgärder och i vissa fall längre pay-off-tider.

Det arbetet fortsätter, men regionen behöver också arbeta aktivt för att den utrustning som behövs för verksamheten också är så energieffektiv som möjligt. Av den totala energianvändningen står värmeenergi för 52 % och elenergi för 48 % (2012). Elen som verksamheterna själva använder utgör ca 50% av den totala elenergin. En stor utmaning är att genom förändring av vanor och beteenden hushålla med energi. Information är en färskvara och regionen måste därför ha återkommande diskussioner och information om hur regionen kan påverka energianvändningen på ett positivt sätt.

År 2014 fattades beslut om att hela höghuset på Östersunds sjukhus under 2015 ska förses med komfortkyla. Ytterligare teknikutrustningar kommer att införas under 2015. Sammantaget ger det ett ökat kylbehov vilket ger ökad elanvändning.

Regionen behöver också arbeta mer med att ställa energikrav vid inköp.

Regionen har investerat i egen produktion av el i form av ett vindkraftverk som togs i drift hösten 2014. Vindkraftverket beräknas kunna försörja regionen med 30% av det totala el-energiebehovet.

4.9 Resor och transporter

4.9.1 Bakgrund

Transporter bidrar till påverkan på mark och vatten, klimatet, människors hälsa och natur- och kulturvärden. Transporterna har ökat kraftigt i takt med ett stigande välbefinnande. Problemet med de ökade transporterna är att de nästan uteslutande drivs med fossila drivmedel. Det svenska transportsystemet är i dagsläget starkt beroende av fossila bränslen och inrikes transporter svarar för nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. För att minska transportsektorns klimatpåverkan måste fordonen bli mer energieffektiva och andelen fordon som drivs med förnybara bränslen öka.

Jämtlands län är ett stort geografiskt område dominerat av glesbygd vilket medför många och långa transporter på landsväg. Jämtlands län har en vision om att vara fossilbränslefritt år 2030. Visionen är en möjlig framtidsbild, men en djärv utmaning. Utvecklingen av fordon med alternativ drift och bränslesnåla fordon har gått snabbt framåt, men Jämtlands län har en av Sveriges äldsta bilparker med en genomsnittsalder på över 12 år för personbilar i trafik.

När vi inom verksamheten reser bör vi välja det resesätt som påverkar miljön minst, men där det går att hitta lösningar utan att resa bör vi prioritera det alternativet.

Resfria möten kan erbjuda en organisation ett alternativ till kostsamma, tidskrävande och miljöbelastande tjänsteresor. De främsta skälen till varför företag och andra organisationer börjar

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

använda resfria möten är att spara tid och pengar för resandet men transporter och resor står även för en stor del av en organisations miljö- och hälsobelastning och är ofta den största belastningen i tjänsteföretag.

Studier visar att mäns och kvinnors resande skiljer sig åt. Visserligen använder vi lika mycket tid för resande, men vi reser olika långt och med olika transportmedel. Män använder i större utsträckning än kvinnor bil medan kvinnor oftare åker kollektivt eller cyklar.⁸

Distansoberoende teknik kan även användas för vård på distans.

Det finns många fördelar som kan uppnås med vård på distans såsom tillgång till högre kompetens och mer avancerad utrustning på olika områden än som finns i den egna organisationen/vårdenheten, snabbare diagnostisering och behandling än via remiss o.d., minskade fysiska persontransporter för patienter och anhöriga och för personalen, ökade och mer varierade möjligheter för patienter/vårdtagare och anhöriga/närstående att kommunicera med vården och med varandra, ökade möjligheter att ordna flerparts möten i vilka alla parter är ”närvarande”, minskade kostnader för personal, jour m.m., bättre och snabbare tillgång till aktuell medicinsk information om diagnostisering, behandlingsmetoder både för vårdpersonal och för patienter och allmänhet, samt bättre stöd för vårdpersonalen i grund- och fortbildning, träning o.d.

Riksdagens mål:

- 10 procent förnybar energi i transportsektorn 2020.
- Sverige ska år 2030 ha en fordonsflotta som är oberoende av fossil energi.
- 40 procent minskning av utsläppen av klimatgaser, jämfört med 1990. Utsläppen ska ske inom den icke handlande sektorn. (Den så kallade icke handlande sektorn omfattar bland annat transporter, jordbruk, bostäder och lokaler).

4.9.2 Nuläge

Tjänsteresor och transporter står för en stor del av regionens koldioxidutsläpp. Statistik för sjukresor och patienttransporter saknas i dagsläget..

För våra egna transporter och resor inom länet är det en stor utmaning att nå målen om kraftigt minskade utsläpp och förnybara bränslen. Jämtlands län är ett stort län geografiskt med befolkning fördelat över hela länet. I dagsläget är det en stor brist på alternativ bränsleinfrastruktur. Telemedicin/televård och resfria möten kan då vara en framgångsfaktor.

⁸ Kommunförbundet: Ojämställdhetens miljöer, Helén Lundkvist, 1998

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

I nuläget är räckvidden för elbilar samt bränsleinfrastrukturen för biogas begränsande faktorer. Utvecklingen inom såväl fordonsteknik som bränsleinfrastruktur sker dock snabbt. Våra relativt korta leasingavtal för tjänstebilar (3 år) möjliggör relativt snabb anpassning till utvecklingen.

När det gäller längre resor så bör regionen arbeta för att i möjligaste mån använda resfria alternativ så långt möjligt. Det handlar då till stor del att göra tekniken känd och att fler börjar använda möjligheterna. I utbildnings- och informationsinsatser bör man beakta de generella skillnaderna i mäns och kvinnors resmönster. Det behövs minst en fast tjänst som arbetar med frågorna om informationsspridning, teknikstöd och utveckling. När det gäller sjukresor behöver regionen titta närmare på sjukresestatistiken för att bedöma läget.

Under 2012 beslutades om *Landstingsgemensamma regler för resor inom Jämtlands läns landsting* där man fastslår att grundsynen är att alternativa mötesformer som begränsar resandet alltid ska övervägas (telefonmöten, videokonferenser, datakonferenser mm) samt att allmänna kommunikationsmedel ska väljas i första hand m.m..

Om man gör en utredning om klimatkompensation finns det exempel regionen kan ta del av, bland annat landsting som använt sig av klimatkompensationssystem för att främja valet av transporter med mindre klimatpåverkan.

4.10 Livsmedel

4.10.1 Bakgrund

Produktion och transporter av livsmedel står för en betydande del av den globala miljöpåverkan. Det omfattande beroendet av fossila insatsmedel i livsmedelsproduktionen och en hög köttkonsumtion ger en stor klimatbelastning. I många områden leder också konstbevattning till allvarlig vattenbrist. Kretsloppet av viktiga näringsämnen som kväve och fosfor är satt ur balans och leder bland annat till övergödning av sjöar och hav. Kemiska bekämpningsmedel, monokulturer och skogsavverkning påverkar den biologiska mångfalden negativt. Rapporter visar att antalet djur- och växtarter på jorden minskar i en högre takt än någonsin tidigare.

Spridningen av bekämpningsmedel orsakar skador och dödsfall bland arbetare i produktionen, och rester av bekämpningsmedel i maten riskerar också att påverka konsumenternas hälsa negativt. Livsmedelsverkets stickprov visar att 74 procent av importerad frukt och grönt innehåller rester av bekämpningsmedel, och 6 procent har halter som överskrider fastställda gränsvärden. Ekologiska livsmedel innehåller inga rester av bekämpningsmedel. Förutom de miljömässiga konsekvenserna av livsmedelsproduktionen kan kraven på billiga livsmedel även leda till arbetsmiljörisker och oacceptabla arbetsvillkor för anställda i produktionen. Prispress kan även leda till bristande djuromsorg, genom till exempel trängsel, långa transporttider och plågsam behandling vid slakt.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

I många länder används antibiotika i förebyggande syfte i djurhållningen istället för restriktivt vid behandling av diagnostiserade åkommor. En för vidlyftig användning av antibiotika kan leda till ökad resistensutveckling.

Sverige har en mycket låg antibiotikaförbrukning inom djursektorn. En viktig orsak till detta är det goda djurhälsoläge som vi har i Sverige, men också att vi i Sverige var tidigt ute då det gäller att begränsa avarter av antibiotikaanvändning. I många andra länder, t.ex. USA och Nederländerna, ligger huvuddelen av antibiotikaförbrukningen inom veterinärmedicinen och animalieproduktionen. I Sverige är förhållandet tvärtom och huvuddelen används inom humanmedicin.

I den ekologiska odlingen använder man inte konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Fodret till djuren är i huvudsak producerat på den egna gården. Det är också viktigt att djuren får vistas utomhus och att de får utlopp för sina naturliga beteenden. Läkemedel för djur, till exempel antibiotika, används restriktivt. Om ett djur får läkemedel förlängs karenstiden innan djuret slaktas. Genetiskt modifierade organismer får inte användas vid ekologisk produktion. Bestrålning är inte heller tillåten. Ett fåtal tillsatser och så kallade processhjälpmedel kan användas reglerat.

Världshälsoorganisationen WHO uppskattar att 3 miljoner bönder och lantarbetare förgiftas av kemiska bekämpningsmedel årligen, och att 250 000 dör. Vissa kemikalier kan orsaka missfall, fosterskador och cancer och gör därmed barn särskilt utsatta. Etiskt och ekologiskt producerade livsmedel ger bättre arbetsmiljö och arbetsvillkor för jordbruksarbetare i utvecklingsländer och en hälsosammare miljö för lokalbefolkningen. Kraven för ekologisk produktion innebär också en förbättrad djuromsorg, då stor hänsyn tas till djurens naturliga beteenden och behov. Spridningen av bekämpningsmedel vid livsmedelsproduktion orsakar skador och dödsfall bland arbetare i produktionen, och rester av bekämpningsmedel i maten riskerar också att påverka konsumenternas hälsa negativt. Förutom de miljömässiga konsekvenserna av livsmedelsproduktionen kan kraven på billiga livsmedel även leda till arbetsmiljörisker och oacceptabla arbetsvillkor för anställda i produktionen.

Kriterierna för att få ge sina produkter en socialt-etisk märkning garanterar att producenter får ett minimipris för sin vara som överstiger produktionskostnaden och världsmarknadspiset. Anställda vid exempelvis plantager har rätt till den nationellt lagstadgade minimilönen. Kriterierna innefattar även att diskriminering och barnarbete motverkas bland anställd arbetskraft och de anställda skall ha rätt att organisera sig och rätt till ett ordentligt anställningsavtal. Maten står för en betydande del av vår klimatpåverkan – för en genomsnittlig svensk kommer drygt 25 % av utsläppen från matkonsumtionen. Enligt beräkningar som SCB och Naturvårdsverket gjort genererade aktiviteten ”att äta” i snitt drygt 2 ton CO₂e per person och år, troligtvis är det ännu mer.

Olika livsmedel och produktionsmetoder ger upphov till mycket varierande utsläpp och därför är maten ett område där man kan minska sin klimatpåverkan genom aktiva val och förändringar i kostvanor.

Det omfattande beroendet av fossila insatsmedel i livsmedelsproduktionen och en hög köttkonsumtion ger en stor klimatbelastning.

Åsa Paletun

2015-01-30

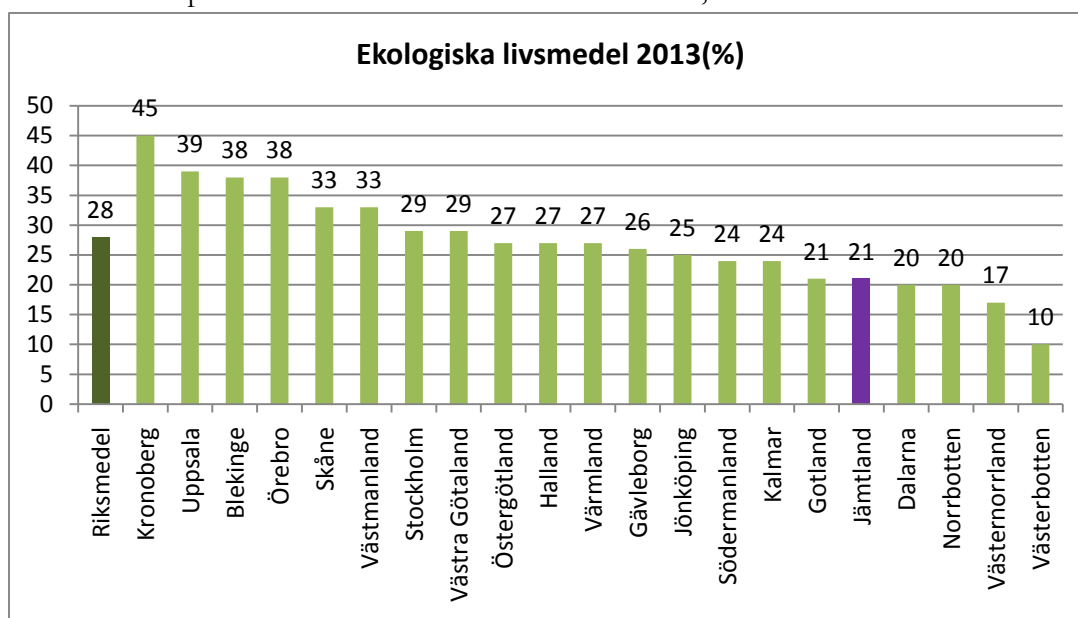
Dnr:RS/63/2015

Regeringens nationella inriktningsmål för konsumtionen:

- 25 % ekologiska livsmedel i offentlig sektor till 2010.
(Målet förlängdes fram till 2013)

4.10.2 Nuläge

Landstinget hade för 2013 som mål att andelen ekologiska livsmedel skulle vara 20% av de totala livsmedelsinköpen räknat i kronor och resultatet blev 20,7 %. Från 2015 tillkommer skolköken.

När bättre priser förhandlas fram sänkts andelen inköpta varor i kronor medan volymen är densamma vilket gäller även ekologiska livsmedel och socialt-etiskt märkta livsmedel vilket får effekt på målpuppfyllelsen då målvärdet är relaterade till kostnaderna.

Det i dagsläget begränsade utbudet av produkter med socialt-etiskt märkning gör att behoven/konsumtionen av livsmedel inom dessa produktgrupper också är en starkt begränsande faktor.

Ekologiska livsmedel är i genomsnitt 25-30% dyrare än konventionella livsmedel och man bör väga in den aspekten i förhållande till målsättning i planeringen.

Kostenheten planerar redan i dagsläget råvaror efter säsong. Inom patientkosten finns vissa begränsningar avseende förutsättningarna för anpassning, då maten som tillagas skall ha ett visst näringsmässigt innehåll och vara anpassad för att ett optimalt tillfrisknande skall kunna ske.

Kostenheten ser inga problem att servera klimatsmart mat men en förutsättning för att få

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

ekonomin att gå ihop är att matgästerna ökar alternativt att budgeten förstärks. För att arbeta med klimatsmart mat gäller det att arbeta med matsedlar, göra klimatberäkningar, förnya recept, välja produkter och matlagningsmetoder. För att klara detta kommer det även att behövas mera resurser i administrationen

Ett annat sätt att minska miljöpåverkan från livsmedelsområdet är insatser för att minska matsvinn. Det är beslutat att tillagningsköket på Östersunds sjukhus ska byta tillagningsmetod till cook-chill vilket kan ge bättre förutsättningar att minska matsvinn från den tillagade maten eftersom varmhållen mat inte får sparas för att serveras vid ett senare tillfälle. Med cook-chill sparas maten kallt och behöver inte värmas upp förrän innan mat vet att den ska serveras och ätas.

4.11 Strategiskt arbete

4.11.1 Bakgrund

Miljöteknik är ett sammanfattade begrepp för tekniska lösningar som syftar till att vara miljövänliga. Det kan handla om allt från utveckling av vindkraftverk och miljövänliga bilar till miljövänliga kemikalier i industriprocesser och även hållbara produkter och tjänster till sjukvårdssektorn. I många fall sammanfaller lösningar för miljöteknik med lösningar för kvalitetsteknik och det kallas även *Cleantech*.

Regionen kan medverka till innovation och teknikutveckling till exempel genom att delta när det sker innovationsupphandlingar av produkter som verksamheten har behov av samt att ställa upp som referensmiljö för nya produkter.

Den pågående klimatförändringen kommer att påverka människors hälsa på väldigt många olika sätt och drabbar generellt barn, kvinnor och äldre hårdare. Mer intensiva värmeböljor och högre halter av ozon leder till ett ökat antal sjukdomsfall och att fler dör. Små barn har svårare att reglera värme än vad vuxna har och spädbarn har svårt att hålla rätt kroppstemperatur. Små barn och äldre blir därför särskilt utsatta vid t.ex. värmeböljor. Häftiga skyfall och översvämningar orsakar fuktproblem och mögel i byggnader som ökar risken för luftvägsproblem, astma och allergi. Stora nederbörds mängder kan även leda till förorenat dricksvatten och risk för ras. Milda och nederbördsrika vintrar ändrar förutsättningarna för insekter och smittspridning. Det har konstaterats att värmeböljor ökar antalet sjukhusvårdade för problem från andningsorganen. Antalet inlagda ökar med 3% per grad när det är varmt säger en studie där bland annat Stockholm ingick. Bland äldre är ökningen ungefär dubbelt så kraftig. Även dödsfallen i andningsorganens sjukdomar samt i hjärt-kärlsjukdomar ökar signifikant med temperaturen på sommaren.

Åsa Paletun

2015-01-30

Dnr:RS/63/2015

Vatten av god kvalitet är nödvändigt för att vi människor ska upprätthålla en god hälsa. Vi behöver rent vatten för att dricka, laga mat och tvätta oss och tillgång på vatten av god kvalitet i tillräcklig mängd är extra viktigt inom hälso- och sjukvården.

Jämtlands län har i flera områden en berggrund bestående av bland annat alunskifferar som är rikt på uran och andra tungmetaller. Under de senaste åren har ett antal tillstånd för prospektering av uran i Jämtlands län lämnats av Bergsstaten. Brytning av alunskiffer riskerar att hota miljön både direkt, i form av ökade strålningshalter och utsläpp till luft och vatten, och indirekt, genom att den positiva bilden av länet och produkter från länet kan förändras.

Region Jämtland Härjedalen är ett av de minsta landstingen/regionerna i Sverige. Regionen är därför extra beroende av samverkan med andra aktörer för att utbyta erfarenheter och goda exempel. Landstingen och regionerna i Sverige har ett antal nätverk inom miljöområdet som ger mycket kunskapsutbyte. Sveriges högskolor och universitet, statliga myndigheter, kommuner och andra organisationer har också kunskap och erfarenheter där regionen i samverkan kan hitta synergieffekter i olika former.

4.11.2 Nuläge

Landstinget var tidigare projektägare för ett projekt för att främja framtagande av PVC-fria blodpåsar som inte finns på marknaden i dagsläget. Projektet övergick senare till Jegrelius på Regionförbundet Jämtlands län och fortsätter nu i regionens regi. Landstinget har också deltagit som referensmiljö på spädbarnsavdelningen för spädbarnskläder av bambu och ekologisk bomull.

I regionens risk- och sårbarhetsanalys är dricksvattenförsörjningen en prioriterat fråga och möjligheterna att säkra dricksvattenförsörjningen ska utredas närmare. I regionens arbete med risk- och sårbarhetsanalyser är inriktningen på klimatrelaterade händelser för nuvarande mandatperioden.

Regionen medverkar till viss del i landstingen och regionernas miljonätverk, men på grund av begränsade resurser är behovet i dagsläget betydligt större än möjligheterna att delta.

Detsamma gäller samverkan med andra myndigheter och organisationer, men det finns en stor potential att hitta effektiva samarbeten med ett större nätverk.

5 UTVÄRDERING OCH REVIDERING

Den långsiktiga utvecklingsplanen, område miljö följs upp inför varje kommande revidering. Den första revideringen sker under 2015, därefter vart 4:e år, då under första året av respektive mandatperiod. Inför första revideringen sker dock ingen uppföljning då planen är implementerad först med Regionplan 2015-2017 i enlighet med gällande styrmodell.

Medarbetardialog genomfördes i samband med miljöombudsutbildning 2014. Det var en väldigt jämn fördelning över vilka områden som miljöombuden ansåg behöver prioriteras. En viss

rangordning kan man dock se. Prioriteringen kan även ses mot bakgrund till vad miljöombuden ser för utmaningar i sin egen verksamhet.

Mål och aktiviteter i planen ska brytas ner i planer enligt regionens styrmodell som följs upp i sin tur enligt gällande rutiner.

Samordningskansliet
Charlotte Funseth
Tfn: 063-14 75 51
E-post: charlotte.funseth@regionjh.se

2015-03-02

RS/63/2015

Bilaga – Kommentarer till revidering av mål och aktiviteter

Mål 2.4

Ändrat från ”Kemikalier och kemiska ämnen i produkter” till ”Kemikalier och kemiska ämnen i varor”. En anpassning till den europeiska kemikalielagstiftningen som skiljer på kemiska produkter (såsom t.ex. etanol, klorhexidinsprit) och kemikalier i varor (kemikalier i t.ex. möbler, datorer, plasthandskar, slangar).

Tillägg av ett mål: ”Öka medvetenheten om kemikalier och kemiska ämnens påverkan på hälsan”.

Med införandet av kemikaliehanteringssystemet samt regler för hållbar upphandling under 2015 finns bättre förutsättningar att få en ökad medvetenhet. Det finns också med som ett av länets prioriterade miljömål och det finns ett etablerat samarbete med Länsstyrelsen inom området där en omgång seminarier genomfördes december 2014. Ligger också i linje med miljöpolicyns punkt om *”arbeta aktivt för att öka insikten om sambandet mellan miljö, hälsa, jämställdhet och jämlikhet.”*

Mål 2.7.1

Föreslår att målet om ”Minska behovet av resor och transporter” tas bort med motiveringen att det är ett ganska oprecist mål och det kan vara svårt att bryta ner i vidare planverk.. Målen att ”öka nyttjande av distansoberoende teknik” samt ”utveckla samverkanstransporter av nödvändiga material” i sig omfattar till stor del den första punkten och är mer konkreta.

”Resor som medför utsläpp av växthusgaser klimatkompenseras” föreslås ändras till

”Tjänsteresor som medför utsläpp av växthusgaser ska klimatkompenseras”.

Vi ser det mer hanterbart att börja med tjänsteresor. Att även klimatkompensera arbetspendling och patient- och sjukresor blir väldigt mycket att hantera inte minst administrativt.

Mål 2.9.1

”Som stor aktör medverka till innovation och teknikutveckling framför allt inom clean-tech” föreslås ändras till: ”Som stor aktör, i enlighet med regionens innovationsstrategi, medverka till innovation och teknikutveckling”.

Det är lämpligt att koppla ihop denna punkt med regionens innovationsstrategi.

Begreppet ”clean-tech” är relativt okänt begrepp för de flesta och vi bedömer att

begreppet kan tas bort utan att förändra innebörden då målet står i utvecklingsplanen för miljö.

Aktiviteter 3.4.1.

”Framtagande av landstingsgemensamma regler för hållbara inköp” föreslås strykas eftersom ett förslag nu tagits fram under 2014 och ska behandlas av regiondirektörens ledningsgrupp i början av 2015.

En ny aktivitet föreslås: ”Riktade informationsinsatser om kemikalier och kemiska ämnens påverkan på människors hälsa och miljö” i enlighet med nytt mål under 2.4 med samma motivering.

Aktiviteter 3.6.1.

”En fördjupad analys behöver göras av...” föreslås ändras till ”Fortsatt arbete i enlighet med identifierade möjliga energieffektiviseringsåtgärder samt hur klimatpåverkan från energianvändningen kan minimeras.

Fastighetsenheten bedömer att möjliga åtgärder redan är identifierade och att det är arbetet med dessa som är utmaningen.

Övriga ändringar i mål och aktiviteter är tillägg att det rör egna verksamheter och egna fastigheter samt ändrat från ”landstinget” till ”regionen” samt ”Miljöstyrningsrådet” till ”Konkurrensverket”.

10. Remiss: Planera för effekt! - Slutbetänkande från Samordningsrådet för smarta elnät (SOU 2014:84, dnr M2015/157/Ee) (RUN/351/2015)

Sammanfattning (ur remissen)

Uppdraget I maj 2012 beslutade regeringen att tillsätta ett samordningsråd med kunskapsplattform för smarta elnät (dir 2012:48). I samordningsrådets uppdrag ingår att stimulera dialog och samverkan, utveckla en nationell kunskapsplattform och en nationell handlingsplan för utvecklingen av smarta elnät 2015–2030. Förslaget till handlingsplan ska överlämnas till regeringen senast den 15 december 2014. Samordningsrådets arbete har omfattat smarta elnätslösningar inom hela värdekedjan, från anslutning av produktionsanläggningar till nya tjänster hos elanvändarna så som smarta hemlösningar. Utifrån direktivets krav har samordningsrådet formulerat följande vision och mål för sin verksamhet:

- Vision: Sverige är ledande inom smarta elnät som möjliggör ett ökat kundinflytande, hållbar utveckling, försörjningstrygghet och tillväxt.
- Mål: Att genom ökad samverkan, kunskapsutveckling och kunskapsspridning samt genom en handlingsplan medverka till tydliga spelregler på marknaden, stärkt kundinflytande, gynnsamma utvecklingsförutsättningar för smarta elnät i Sverige och att smarta elnät blir en svensk tillväxtbransch.

En avgörande utgångspunkt för uppdraget har varit hur elsystemet ska anpassas till de långsiktiga energi- och klimatpolitiska målen i Sverige och EU, vilket är en stor utmaning. Det kräver ett elsystem som är betydligt mer flexibelt än dagens. Men samtidigt underlättar den snabba utvecklingen inom IT och kommunikationsteknik elsystemets modernisering och introduktion av nya marknadslösningar, som kan bidra till att kundernas deltagande på marknaden förändras på ett avgörande sätt. Ny teknik och nya marknadsmodeller som bidrar till ökad flexibilitet i hela elsystemet kommer att fungera bättre än nuvarande lösningar. Det är i detta perspektiv som behovet av att satsa på smarta elnät ska betraktas. En nationell kunskapsplattform för smarta elnät är en central del i arbetet, resultatet redovisas närmare i avsnitt 6. Kunskapsplattformen, som också är samordningsrådets webbplats (www.swedishsmartgrid.se), har stimulerat dialog och samverkan. Inom ett flertal områden av betydelse för utvecklingen av smarta elnät har särskilda dialogforum genomförts där resultaten publicerats på webbplatsen. Dessa samverkansformer har gett värdefulla bidrag till arbetet med handlingsplanen. Viktiga är också referensgrupperna som vi har inrättat för att underlätta samverkan med experter och nyckelaktörer inom viktiga fokusområden. Referensgrupperna har gett betydelsefullt underlag till samordningsrådets arbete med kunskapsplattformen och handlingsplanen tillsammans med våra kartläggningar och analyser utifrån centrala frågeställningar i rådets direktiv. För att kunna belysa långsiktiga konsekvenser och behov av åtgärder har samordningsrådet tagit fram framtidsscenarier för utvecklingen av smarta elnät i Sverige 2030 och utvecklingen mot 2050. De ”möjliga framtidsbilder” som scenarierna visar har gjort det lättare att identifiera och strukturera tänkbara konsekvenser och behov av åtgärder.

Utgångspunkter för handlingsplanen

En central utgångspunkt för samordningsrådets handlingsplan är att smarta elnät kan öka elkundernas inflytande genom att de får fler valmöjligheter på marknaden och stimulera utveckling av nya produkter och tjänster. Hur stor utbyggnaden av elproduktion från kortsiktigt fluktuerande energikällor så som sol och vind (s.k. intermittent elproduktion) blir är den andra avgörande faktorn för behovet av smarta elnätslösningar i framtiden. Drivkrafterna för smarta elnät är i första hand marknadsbaserade. Syftet med handlingsplanen är att skapa framförhållning och underlätta anpassning till framtida utmaningar. Utvecklingen bör ske inom ramen för en helhetssyn där nyttan för kunderna är central tillsammans med ett effektivt och hållbart resursutnyttjande och en säker elförsörjning. Smarta elnät är i första hand ett redskap för kundnytta och samhällsnytta som vi vill uppnå, t.ex. ökad energieffektivitet, elektrifiering av transportsektorn och hållbarhet på energisystemnivå. Att förverkliga dessa mål är ett långsiktigt utvecklingsarbete där smarta elnät kan ge betydelsefulla bidrag. Utvecklingen av smarta elnät hänger nära samman med utvecklingen av den europeiska elmarknaden och berör komplexa problem som behöver utredas noga. Samtidigt är det viktigt att den process som ska underlätta anpassning till nya förutsättningar på elmarknaden (stor andel lokal och intermittent produktion, aktiva kunder med helt nya förbrukningsmönster etc.) påbörjas redan nu. På detta sätt kan vi få praktiska erfarenheter innan utmaningarna blir mer akuta.

Handlingsplanens övergripande inriktning och uppföljning

För att hantera den osäkerhet som det långa tidsperspektivet innebär (2015–2030) bygger handlingsplanen på ett antal grundläggande mål och rekommendationer, som förväntas vara giltiga också på längre sikt. Dessa täcker in förändringsbehov inom de områden vi bedömer kommer att ha betydelse för behovet av och utvecklingen av smarta elnät. För varje rekommendation har vi tagit fram bedömningar och förslag på åtgärder som behöver genomföras inom de närmaste åren tillsammans med förslag om ansvarsfördelning. Som ett resultat av omvärldsförändringar kommer nya behov av åtgärder kopplat till rekommendationerna kunna identifieras efter hand. Med denna uppbyggnad får vi ett stabilt ramverk för ett långsiktigt arbete där behovet av konkreta åtgärder kan identifieras steg för steg. En systematisk uppföljning och uppdatering av handlingsplanen är därför betydelsefull. För detta ändamål föreslår vi att ett nationellt forum för smarta elnät inrättas med uppgift att främja dialog mellan berörda aktörer, följa upp genomförandet av handlingsplanen, identifiera behov av kompletterande åtgärder och koordinera genomförande och uppföljning av vissa förslag. Forumet bör också ansvara för att förvalta och utveckla kunskapsplattformen.

Rekommendationer och förslag

Handlingsplanens rekommendationer och förslag har delats in i tre huvudområden som också har sin motsvarighet i samordningsrådets målformulering. Samtliga rekommendationer och förslag är samlade i tabellen på omslagets insida. Rådet lämnar endast ett förslag som innebär en regelförändring. Rådet föreslår en komplettering av dagens regelverk som innebär att elkunderna får tillgång till information, som minst motsvarar timmätvärden, vid förfrågan utan det krav på elavtal som gäller i dag och utan extra kostnad för kunden. Konsekvensanalyser för våra förslag finns i avsnitt 7.

Politiska ramverk och marknadsvillkor

Det politiska ramverket bör utvecklas för att ta tillvara de nya möjligheter som smarta elnät kan erbjuda samtidigt som konkurrensen på den avreglerade elmarknaden bevaras. Marknadsvillkoren bör utformas så att de ger tydliga incitament för samhällsekonomiskt kostnadseffektiva smarta elnätsåtgärder utan att begränsa konkurrensen på marknaden för ny teknik. För att klara elsystemets framtida utmaningar kommer spelreglerna på marknaden att behöva utvecklas så att smarta elnätslösningar kan bidra till både systemnytta och nätnytta. Här är villkoren för efterfrågefleksibilitet och energilagring som behandlas i rekommendationerna 4.2.1 och 4.2.2 av speciellt intresse. Väl så betydelsefullt är försättningsarna för modernisering av elnäten som behandlas i rekommendation 4.2.3. För driften av framtidens smarta energisystem krävs ökad automation, för att kontrollera de fysiska processerna för elproduktion och eldistribution, och mer avancerade IT-system för att hantera stora informationsflöden (mätdata, anläggningsinformation, arbetsorder, kunddata, etc.). Informationshanteringen i de smarta elnäten kräver medvetenhet om säkerhet och integritet, vilket tas upp i rekommendation 4.2.4. Smarta elnät innebär också nya förutsättningar för samverkan med övriga delar av energisystemet. Integrationen mellan elsystemet och energibärare som gas och fjärrvärme kan ge ökade möjligheter till lagring av värme och kyla. Elektrifieringen av fordonstrafiken kan medföra krav på ökad flexibilitet i elnätet när bilarna ska laddas. Här kan smarta elnät spela en viktig roll. Även möjligheterna till energieffektivisering påverkas av olika smarta elnätslösningar. I ett framtida elsystem blir effektbehov minst lika viktigt som energibehov. Och det kommer att få betydelse för hur energieffektiviseringen bör utformas och samordnas med olika möjligheter för efterfrågefleksibilitet. Dessa frågor behandlas i rekommendationerna 4.2.5–4.2.7. Hur stor utbyggnaden blir av intermittent elproduktion i Sverige och Nordeuropa styr kraven på elsystemets olika nivåer. Även sammansättningen och lokaliseringen av den intermittenta elproduktionen är en avgörande faktor. För att kunna hantera dessa långsiktiga utmaningar krävs ökad förståelse för effekterna på systemnivå, så att vi kan ändra reglerna i tid. Rekommendationerna 4.2.8 och 4.2.9 tar upp dessa utmaningar.

Kunddeltagande och samhällsaspekter

Flera av rekommendationerna och förslagen har ett tydligt kundperspektiv, i första hand med fokus på förutsättningar och behov av kundstödande insatser kopplade till de nya möjligheter till aktivt deltagande som smarta elnät innebär. I rekommendationerna 4.3.1 och 4.3.2 lyfter vi särskilt fram konsumentperspektivet och den personliga integriteten. Kunskap om vad som styr människors preferenser och intresse för smarta elnätslösningar är också en viktig del av kundperspektivet i rekommendation 4.3.3. Hur mätdata och information kan bli mer lättillgänglig för kunderna behandlas i rekommendationerna 4.3.4–4.3.6. Här ligger fokus på behovet av regelförändringar, tydligare prisoch kostnadsrelaterad information från marknadens aktörer samt funktionskrav för nästa generations smarta mätare. Avsnittet tar också upp övergripande samhällsaspekter och synergier mellan smarta elnät och annan samhällsutveckling. Smarta elnät är viktiga för ett hållbart samhällsbyggande och utvecklingen av smarta städer. För att kunna utnyttja samhällsplaneringens möjligheter att bidra till utvecklingen av energisystemet och smarta elnät behövs ökat utbyte av information och kunskap, vilket behandlas i rekommendation 4.3.7.

Det finns synergieffekter mellan energisektorn och smarta produkter och tjänster som utvecklas inom andra områden. Även om denna utveckling i första hand är marknadsdriven finns ett behov av information och kunskapsspridning som tas upp i rekommendation 4.3.8.

FoU, innovation och tillväxt

Den tredje delen av handlingsplanen handlar om hur Sverige på bästa sätt ska kunna dra nytta av utvecklingen av smarta elnät och skapa förutsättningar för att smarta elnät ska utvecklas till en svensk tillväxtbransch. Inledningsvis behandlas behovet av kunskaps- och kompetensförsörjning (4.4.1) där vi i två rekommendationer lyfter fram de nya kompetensbehov som utvecklingen inom smarta elnät innebär och betydelsen av att förstärka attraktionskraften för sådan utbildning. Rekommendationerna 4.4.2 och 4.4.3 fokuserar på behovet av att stimulera forskning, utveckling och innovation. Viktiga delar är förslaget om en tematisk forskningsplan och en samlad strategi för innovation. Betydelsen av att utnyttja och stärka befintliga miljöer och stimulera till ökad samverkan lyfts också fram som viktiga prioriteringar. Vid satsningar på hela kunskapstriangeln – utbildning, forskning och innovation – spelar test- och demonstrationsprojekt en nyckelroll. Demonstrationsprojekt kan också stödja utvecklingen av nya marknadsmodeller. Avsnitt 4.4.4 ger två rekommendationer för satsningarna. Sverige har en stark position inom flera av de teknikområden som är relevanta för utvecklingen av det framtida smarta elsystemet och har hävdat sig bra i internationella jämförelser och utlysningar. Men Sverige är ett litet och exportberoende land och fortsatt internationalisering är därför viktig för Sveriges position inom smarta elnät. Vi behandlar frågan i rekommendation 4.4.5 och 4.4.6 där bl.a. standardisering och interoperabilitet lyfts fram som viktiga verktyg.

Handlingsplanens långsiktiga inriktning

Slutligen innehåller också handlingsplanen ett avslutande avsnitt med diskussion om åtgärder på lång sikt som inte direkt knyter an till rekommendationerna i handlingsplanen. Här diskuteras bl.a. hur de styrmedel som används i dag kan behöva utvecklas på längre sikt i takt med att förutsättningarna på marknaden förändras. En viktig sådan förutsättning är reglerna på den europeiska marknaden, vilket i sin tur kommer att medföra förändringar på den svenska elmarknaden. Även ekonomiska styrmedel som elcertifikatssystemet och energiskatter kan behöva ses över i ett långsiktigt perspektiv. Slutligen behöver vi lyfta fram möjligheterna inom offentlig sektor t.ex. genom offentlig upphandling och innovationsupphandling. Bedömning av smarta elnäts möjligheter Samordningsrådets uppdrag omfattar också en rad krav på bedömningar, kartläggningar och analyser inom olika områden som kan tänkas påverka utvecklingen av smarta elnät och som ska ligga till grund för handlingsplanen. Resultatet av detta arbete redovisas i avsnitt 5 och har strukturerats så här:

1. Aktörer, ansvar och insatser i Sverige inom smarta elnät.
2. Smarta elnät som tillväxtbransch.
3. Smarta elnäts roll för den långsiktiga utvecklingen av energisystemet.
4. Analyser av elmarknadens utveckling och förändringsbehov.
5. Övriga behov av insatser för att främja smarta elnät.

De resultat som redovisas här bygger på en grundlig analys och en bred dialog med olika intressenter. Resultaten från analyserna inom olika områden finns i samordningsrådets egna rapporter och i en rad underlagsrapporter. En fullständig förteckning finns i bilaga 3.

Länkar till remissen för fördjupad läsning:

Del 1: <http://websesam.jll.se/diariet/files/3f5b6a1f-3fc8-457f-8348-3fcf620e4759.pdf>

Del 2: <http://websesam.jll.se/diariet/files/bc728a9e-d04b-4b4b-a45b-8407ecc54642.pdf>

Del 3: <http://websesam.jll.se/diariet/files/9ba5a06c-d4ba-402a-844c-75676f60d40b.pdf>

Del 4: <http://websesam.jll.se/diariet/files/e5b0cc36-286b-446c-936b-c5d3afa5ec0d.pdf>

Marina Gregorsson
Regional utveckling
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/351/2015

Ert dnr: M2015/157/Ee

m.registrator@regeringskansliet.se

kopia: m.remisser-energi@regeringskansliet.se

Synpunkter på remissen av slutbetänkandet från "Samordningsrådet för smarta elnät – Planera för effekt! (SOU 2014:84).

"JÄMTLAND/HÄRJEDALEN 2030 INNOVATIVT & ATTRAKTIVT REGIONAL

UTVECKLINGSSTRATEGI 2014 – 2030" innehåller ett antal prioriterade områden, ett med rubriken "SMART TILLVÄXT - RESURSSNÅLARE OCH EFFEKTIVARE". Som övergripande mål anges bl.a. att länet ska vara en ledande nettoexportör av förnybar energi i landet genom ökad produktion samt att transporter, industri och värme i länet ska vara oberoende av fossil energi. Energieffektivisering kombinerat med utökad produktion av miljövänlig energi som gynnas av innovation, forskning och utveckling pekas ut som ett övergripande insatsområde. Förutsatt att den förnybara energi som produceras i länet ersätter energi som produceras av fossila bränslen kan länet ge ett avsevärt bidrag till minskad klimatpåverkan. Insatserna ska bl.a. genomföras inom den klimatstrategi för länet som fastställdes våren 2014. I denna anges bl.a. som delmål till år 2020 att öka antalet laddbara bilar i länet till 5.000 st. samt att öka antalet solcellsanläggningar till 1 m² solcell per person i länet.

Mot bl.a. ovanstående bakgrund har vi tagit del av "Planera för effekt - slutbetänkande från Samordningsrådet för smarta elnät". Remissen innehåller ett framtidsscenario med bl.a. ökat inflytande och påverkan från elkunderna, ex. genom ökad egenproduktion av el, samt en betydligt större andel användning av el inom transportsektorn. Remissen överensstämmer således väl med många av de mål och insatsområden som redovisas i styrande dokument för Jämtlands län. Med denna utgångspunkt är vår generella synpunkt att remissen i sin helhet är väldigt bra och framåtsyftande på ett positivt sätt. Samtidigt inser även vi, vilket tydligt framgår av remissen, att det finns många utmaningar som måste lösas, ex. när det gäller styrmedel, forskning, administrativa regler för ökad kundpåverkan etc. Jämtlands län vill bidra till att möta dessa utmaningar och samtidigt bidra till smart tillväxt samt ett resurssnålare och effektivare energisystem.

Östersund 27 mars 2015

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN
Regional utveckling

Robert Uitto
Regionråd

Anders Byström
Bitr. regiondirektör

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Remiss

Datum
2015-02-05

Dnr (anges vid skriftväxling)
423-4540-2014

Enligt sändlista

KLIMATRÅD FÖR JÄMTLANDS LÄN – FÖRSLAG

Länsstyrelsen översänder bifogat förslag på bildande och utformning av ett regionalt Klimatråd för Jämtlands län.

- Utifrån Er organisations roll och intressen, vilka synpunkter har Ni på förslaget om Klimatrådets organisation och arbetssätt? (Styrgrupp-Samverkansgrupp-Arbetsutskott).
- Vad anser Ni specifikt om förslaget till Styrgruppens storlek och sammansättning?

Synpunkter på förslaget ska lämnas senast den 27 mars 2015. Synpunkterna bearbetas därefter och presenteras vid ett Klimatfokus-seminarium i Östersund den 21 april 2015, *se bifogad inbjudan*.

Observera att de organisationer som föreslås bilda styrgrupp kommer att få en särskild inbjudan under våren om att delta i rådet, förutsatt att beslutet fattas enligt bifogat förslag.

Remissvar skickas till jamtland@lansstyrelsen.se eller till **"Länsstyrelsen i Jämtlands län, 831 86 ÖSTERSUND"**. Märk svarspost med *"Remissvar Klimatråd"*.

Vid frågor angående förslaget, kontakta:
Elin.Andersson@lansstyrelsen.se, 010-225 33 68

Läs även på vår webbplats
www.lansstyrelserna.se/jamtland/klimatfokus där det finns ytterligare information om arbetet med den regionala klimatsamordningen i länet.

Magnus Lindow
Enhetschef samhällsenheten

Klimatråd för Jämtlands län - förslag om bildande och utformning

Effekterna av den globala uppvärmningen börjar redan göra sig kända och aktualiserar på ett påtagligt sätt behovet av en omfattande samhällsomställning. Det är av största vikt att snabbt minska utsläppen för att begränsa fortsatt klimatpåverkan, samt att identifiera risker och sårbarheter och anpassa samhället till nya förutsättningar.

För att klara denna genomgripande omställning behövs en målmedveten samverkan mellan länets aktörer. För att skapa förutsättning för en sådan långsiktig samverkan har Länsstyrelsen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen utformat nedanstående förslag till bildandet av ett Klimatråd.

Utformning av Klimatråd för Jämtlands län

Klimatrådets syfte

Klimatrådet ska bidra till att på ett resurseffektivt sätt göra länets energiomställning och klimatanpassning framgångsrik.

Klimatrådets uppgifter

Klimatrådet ska utgöra en plattform för idé- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer från näringsliv, offentlig förvaltning och intresseorganisationer.

Klimatrådet ska medverka i att utforma och förankra den övergripande färdriktningen för det regionala klimatarbetet, bedöma strategiska och prioriterade klimataktivitet, samt bidra till att identifiera drivkrafter, hinder, sårbarheter och möjligheter i länets klimatsamordning, energiomställning och klimatanpassning.

Klimatrådet ska delta i den fortlöpande utvecklingen av Klimatstrategi för Jämtlands län, med tillhörande åtgärdsplaner, och vara drivande i genomförandet av denna.

Klimatrådet ska särskilt

- stimulera ökat samarbete mellan olika aktörer,
- följa upp föreslagna åtgärder,
- identifiera synergieffekter och målkonflikter inom klimatarbetet och i relation till övrig samhällsutveckling,
- hitta sätt att styra finansiering för genomförande av åtgärder i Klimatstrategins åtgärdsplaner.

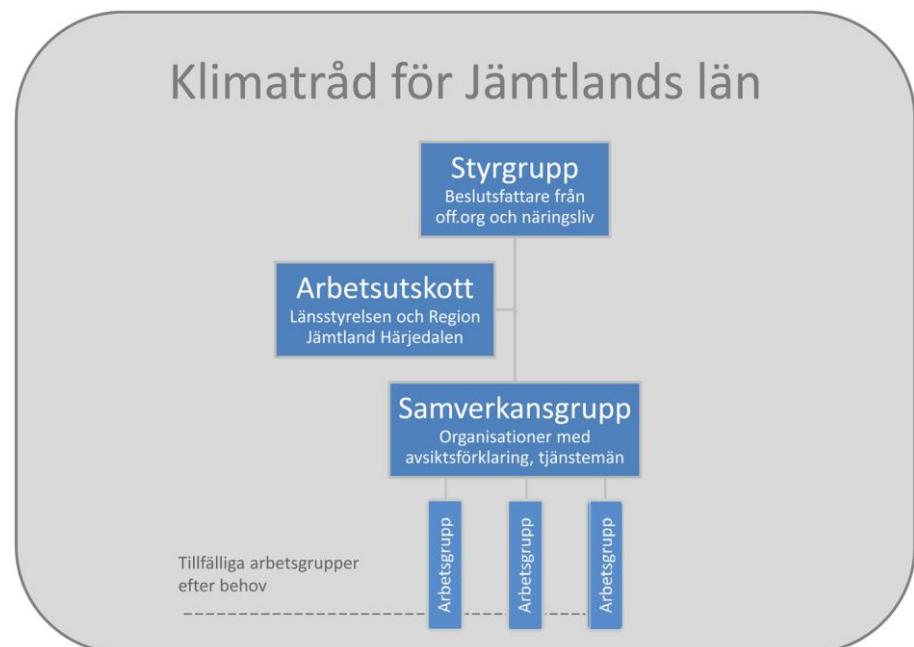
Klimatrådets förvaltare

Hanteringen av de hot och möjligheter som klimatförändringarna innebär för enskilda verksamheter och för den regionala utvecklingen underlättas om de regionala aktörerna är eniga och samspelade. Klimatrådet förvaltas därför gemensamt av Region Jämtland Härjedalen och Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Ett delat förvaltarskap ger löpande tillfällen att utveckla samarbetet, hitta samverkansfördelar och lösa målkonflikter i de två organisationernas uppdrag.

Klimatrådets organisation

Klimatrådet ska organiseras i tre olika funktioner som alla arbetar mot samma syfte och mål, men som representerar olika nivåer av beredande och beslutande inom medlemmarnas organisationer.

Figur 1. Förslag till Klimatrådets organisation.

- **Klimatrådets Styrgrupp**

Styrgruppens uppgift är att, genom fortlöpande strategisk ledning, säkerhetsställa att Klimatrådet drivs enligt de intentioner som beskrivs i detta dokument. Styrgruppen ska också verka för att organisationerna i Samverkansgruppen uppfyller sina åtaganden om regional samverkan i organisationernas *avsiktsförklaringar*¹.

Styrgruppen föreslås bestå av företrädare i ledande befattningar från näringsliv, kommuner, regionala samverkansorgan och statliga myndigheter.

Styrgruppen sätts samman efter riktad inbjudan från Länsstyrelsen och Region Jämtland Härjedalen gemensamt, enligt *bilaga 1 Förslag till sammansättning av Styrgrupp inom Klimatrådet för Jämtlands län*.

- **Klimatrådets Arbetsutskott**

Arbetsutskottet tar fram förslag till beslut eller aktiviteter som sedan hanteras av Samverkansgruppen och/eller Styrgruppen. Arbetsutskottet sköter Klimatrådets löpande administration och ansvarar för dokumentation vid rådets möten.

Arbetsutskott för Klimatrådet utgörs av Länsstyrelsens samordnare för uppdragen om energiomställning och klimatanpassning samt tjänstemän vid Region Jämtland Härjedalen.

- **Klimatrådets Samverkansgrupp**

Samverkansgruppens uppgift är att behandla olika klimatstrategiska frågor i kreativ dialog i till exempel workshops eller tillfälliga arbetsgrupper. Resultaten förs därefter vidare till arbetsutskottet för fortsatt hantering.

Till Samverkansgruppen inbjuds de kontaktpersoner som meddelats i en organisations *avsiktsförklaring*².

¹ Se information om avsiktsförklaring på www.lansstyrelsen.se/jamtland/klimatfokus, samt i bilaga 2 om Klimatstrategins kapitel Samverkan och lärande (delmål 1C).

² Se fotnot 1.

Klimatrådets möten

Klimatrådets Styrgrupp föreslås sammanträda 1-2 gånger per år och Samverkansgruppen föreslås sammanträda 2-3 gånger per år. Arbetsutskottet sammanträder vid behov.

Utöver medlemmarna i Klimatrådets Styrgrupp, Samverkansgrupp och Arbetsutskott kan även andra organisationer föreslå att ett ärende ska behandlas i Klimatrådet.

Ordförandeskap och värdskap för möten

Ordförandeskapet roteras mellan rådets två förvaltare Länsstyrelsen och Region Jämtland. Dagordningen för rådsmöten bereds av Arbetsutskottet.

Värdskapet för mötena roteras mellan rådsmedlemmarna vid varje möte.

.....

Bilagor

Bilaga 1: Förslag till sammansättning av Klimatrådets Styrgrupp och Samverkansgrupp.

Bilaga 2: Mål, delmål och åtgärder för insatsområdet Samverkan & lärande i Klimatstrategi för Jämtlands län (juni 2014).

[Direktlänk till hela strategin, Länsstyrelsen.](#)

Förslag till organisationer i Klimatrådet

Styrgrupp

Organisation	Titel/funktion	Ersättare	Antal platser i Styrgruppen
Länsstyrelsen	Landshövding	Länsråd	1
Region Jämtland Härjedalen	Regionråd	Regiondirektör	1
Kommunerna	KS ordförande	Vice KS ordförande	8
Skogsstyrelsen, region mitt	Distriktschef 1	Distriktschef 2	1
Sametinget	Styrelseledamot (lokal)	Led. Näringsnämnden	1
Trafikverket, region mitt	Regionchef	?	1
Mittuniversitetet	Ordf. Universitetsstyrelsen	Universitetsdirektör	1
Svenskt näringsliv, region	Regionchef	?	1
LRF Jämtland	Ordf. Regionstyrelsen	Regionchef	1

Samverkansgrupp

Samverkansgruppen bildas av kontaktpersoner från de organisationer som har skrivit under en avsiktsförklaring¹¹ om att delta i regionalt klimatarbete.

Organisation	
- Bergs kommun - Östersunds kommun - Åre kommun - Krokoms kommun - Bräcke kommun - Härjedalens kommun - Regionförbundet Jämtlands län - Jämtlands läns landsting - Jämtland Härjedalen Turism - Jämtkraft AB - LRF	- Jämtland Härjedalens Idrottsförbund - Mid Sweden Science Park - Biofuel Region - Vindkraftcentrum.se - Reaxcer AB - Hushållningssällskapet Jämtlands län - Härjeåns Kraft AB - Studieförbundet Vuxenskolan - Jämtlands gymnasieförbund - Torsta AB

21 organisationer skrev under avsiktsförklaringen under 2013-2014. En förnyad inbjudan om att avge avsiktsförklaring kommer att skickas ut till länets aktörer under feb-mars 2015.

Ett utskick görs till ovanstående organisationer under feb-mars 2015 angående att aktualisera sina avsiktsförklaringar och att uppdatera sina kontaktpersoner.

¹¹ Se information om avsiktsförklaring på www.lansstyrelsen.se/jamtland/klimatfokus

Bilaga 2

*Mål, delmål och åtgärder för insatsområdet Samverkan
& lärande i Klimatstrategi för Jämtlands län (juni 2014).*

[Direktlänk till hela Klimatstrategin, Länsstyrelsen.](#)

Samverkan och lärande

För att nå en hållbar utveckling behöver befintlig kunskap nå ut till dem som på olika sätt arbetar med klimatrelaterade frågor i samhällsbyggnad och näringsverksamhet.

Mål 1. Samverkan och lärande

Länets klimatarbete kvalitetssäkras och följs upp i samarbete med länets aktörer.

DELMÅL 1A – KLIMATFOKUS JÄMTLANDS LÄN, EN PLATTFORM FÖR SAMVERKAN OCH LÄRANDE, SAMLAR LÄNETS KOMPETENS I OLIKA KONSTELLATIONER OCH DIALOGFORMER (ÅR 2014).

En arbetsmodell för klimatsamordning började utvecklas under Fossilbränslefritt 2030-dialogerna åren 2011–2012. Arbetsmodellen har nu utvecklats till en plattform för lärande och samverkan som går under namnet Klimatfokus Jämtlands län.

Klimatkompetensen i länet samlas i olika konstellationer och dialogformer för att på ett samlat och innovativt sätt hitta samverkansområden, samverkansformer, finansiering och uppslag till nya klimatprojekt. Detta kvalitetssäkrar de strategiska valen och gör arbetet framgångsrikt och kostnadseffektivt. Med rätt fokus kan det också leda till innovationer, näringslivsutveckling och regional utveckling.

DELMÅL 1B – ETT KLIMATRÅD FÖR JÄMTLANDS LÄN HAR BILDATS OCH KOMPLETTERAR LÄNETS PLATTFORM KLIMATFOKUS (ÅR 2014)

Ett klimatråd eller dylik styr- eller rådsfunktion är sedan länge efterfrågad av aktörerna i länet, och utgör därför ett av flera strategiska steg i den regionala klimatsamordningen. För att klimatarbetet ska få den förankring, status och tydliga färdriktning som behövs för att hantera lösningar, hotbilder och hitta möjligheterna i klimatarbetet, så bör rådet bestå av företrädare med ledande befattningar inom politik, näringsliv och regionala myndigheter i länet. Klimatrådet ska komplettera och utgöra en viktig funktion i Klimatfokus, som är länets plattform för samverkan och lärande kring klimatfrågor.

DELMÅL 1C – EN AVSIKTSFÖRKLARING KAN UNDERTECKNAS FÖR DELTAGANDE I REGIONAL SAMVERKAN OCH LÄRANDE (ÅR 2014).

Med början hösten 2013 så har aktörer i länet kunnat avge en formell avsiktsförklaring⁴⁴. Genom den kan länets olika organisationer formellt uttrycka att de avser att delta i ett samordnat klimatarbete för länet, och att de åtar sig:

- » att delta med kompetens och erfarenhet i de breda aktörsdialoger som ligger till grund för den regionala samordningen av klimatmål, energiomställning och klimatanpassning.
- » att göra ett för organisationen relevant urval av regionala klimatmål och klimatåtgärder, samt integrera dessa i redan befintligt klimatarbete, beslutsprocesser och dagligt arbete.
- » att kommunicera organisationens klimataktiviteter och resultat till Klimatfokus.

Detta kan i gengäld ge viktig kunskap, kvalitetssäkring och spridning av organisationens klimatarbete.

DELMÅL 1D – ENSKILDA AKTÖRER KAN UNDERTECKNA ETT FORMELLT ÅTAGANDE OM ATT GENOMFÖRA REGIONALA ÅTGÄRDER OCH LOKALA KLIMATAKTIVITETER (ÅR 2015).

När klimatstrategin och dess regionala åtgärdsprogram är färdiga kan arbetet övergå i en fas där aktörerna kan åta sig att genomföra eller bidra till genomförandet av de åtgärder som utpekats som de mest prioriterade. Det är dessa åtgärder som i första hand finansieras av särskilt avsatta regionala klimatmedel⁴⁵. Organisationen kan också åta sig att genomföra andra mindre prioriterade åtgärder i regionala åtgärdsprogram, eller passa på att meddela vilka andra insatser och projekt som organisationen kan och vill genomföra.

DELMÅL 1E – DET FINNS EFFEKTIVA VERKTYG SOM UNDERLÄTTAR ÅTGÄRDSUPPFÖLJNING OCH KLIMATKOMMUNIKATION (ÅR 2015).

Länsstyrelsen kommer att utveckla verktyg i syfte att underlätta den regionala samordningen. Genom att ta fram smart utformade publika webbverktyg kan aktörerna själva utforma sitt åtagande, göra sin resultatuppföljning, och att på ett enkelt sätt kommunicera resultat för andra aktörer och för allmänheten i stort.

DELMÅL 1F – DET FINNS BRA RUTINER FÖR ATT SKAPA OCH FÖRMEDLA FINANSIERINGSMÖJLIGHETER FÖR KLIMATAKTIVITETER (ÅR 2015).

Att stärka finansieringen är en viktig förutsättning för ett åtgärdseffektivt klimatarbete⁴⁶. Det gäller att skapa rutiner för att säkra upp att till exempel strukturfonder, Landsbygdsprogrammet och fördelning av regionala utvecklingsmedel utformas så att finansiering kan styras mot de mål och åtgärder som är högst prioriterade i länets Klimatstrategi.

Foto: Tina Stafrén

Åtgärdsplan för samverkan och lärande, år 2014–2020

Föreslagen aktör*			
Mål 1 Samverkan och lärande	Länets klimatarbete kvalitetssäkras och följs upp i samarbete med länets aktörer		
Delmål för samverkan och lärande	1A Klimatfokus Jämtlands län, en plattform för samverkan och lärande, samlar länets kompetens i olika konstellationer och dialogformer.	Länsstyrelsen och Regionförbundet	2014
	1B Ett Klimatråd för Jämtlands län har bildats och kompletterar länets plattform Klimatfokus.	Länsstyrelsen och Regionförbundet	2014
	1C En Avsiktsförklaring kan undertecknas för deltagande i regional samverkan och lärande.	Länsstyrelsen	2014
	1D Enskilda aktörer kan underteckna ett formellt åtagande om att genomföra regionala åtgärder och lokala klimataktiviteter.	Länsstyrelsen	2015
	1E Det finns effektiva verktyg som underlättar åtgärdsuppföljning och klimatkommunikation.	Länsstyrelsen	2015
	1F Det finns bra rutiner för att skapa och förmedla finansieringsmöjligheter för klimataktiviteter.	Regionförbundet och Länsstyrelsen	2015
Regionala åtgärder	1.1 Identifiera befintliga nätverk som kan gynna samverkan i olika delar av länets klimatarbete. Skapa nya nätverk där det är nödvändigt.	Regionförbundet, Länsstyrelsen	2014
	1.2 Kunskapsunderlag – att ta fram kunskapsunderlag och beslutsunderlag som kan användas för att integrera klimatarbetet i det dagliga arbetet inom alla berörda samhällssektorer.	Länsstyrelsen	2014–2020
	1.3 Utveckla nyckeltal/indikatorer för uppföljning av energiomställning och klimatanpassning.	Länsstyrelsen	2014–2015
	1.4 Samsynkning av de olika planer och program som finns i länet och som kan påverka måluppfyllelsen för Klimatstrategin och dess åtgärdsplaner.	Regionförbundet, Länsstyrelsen	2014–2020
	1.5 Lyfta fram de klimataktiviteter som sker i länet, och allra helst de goda exemplen.	Länsstyrelsen	2014–2020
	1.6 Vidareförmedla erfarenheter och omvärldsbevakning som görs av länets olika aktörer.	Länsstyrelsen	2014–2020
	1.7 Arbeta för attitydförändringar och trendskapande.	Länsstyrelsen	2014–2020
	1.8 Etablera rutiner för kontinuerlig kunskapsöverföring mellan Mittuniversitetet och olika klimataktörer.	Länsstyrelsen	2014–2015
	1.9 Sprid kunskap om klimatarbete till studenter vid Mittuniversitetet och gymnasieskolorna, särskilt naturbruksgymnasier.	Länsstyrelsen	2014–2020
	1.10 Ta del av och bidra till EU:s förslag om Grönbok för försäkringar vid naturolyckor.	Länsstyrelsen, Regionförbundet	2014–2015
	1.11 Undersöka intresse och möjligheter för att upprätta en arena där aktörer kan mötas för att pröva och utveckla innovativa produkter och tjänster, samt om det kan kopplas projektstöd till resultaten.	Regionförbundet, Länsstyrelsen	2014–2015

*Föreslagna aktörer är tänkbara aktörer som har förslagits av Länsstyrelsen i Jämtlands län; aktörerna har inte i det här skedet åtagit sig att utföra åtgärder. Aktörerna har räknats upp utan inbördes ordning gällande ansvar eller betydelse för genomförande av mål och åtgärder.

Sändlista för remiss "Klimatråd för Jämtlands län"

Offentlig verksamhet

Bergs kommun	Mid Sweden Science Park
Bräcke kommun	Mittuniversitetet
Härjedalens kommun	Nord-Trøndelag
Krokoms kommun	Region Jämtland Härjedalen
Ragunda kommun	Sametinget
Strömsunds kommun	Skogsstyrelsen
Åre kommun	Sør-Trøndelag
Östersunds kommun	Svenska Samernas Riksförbund
	Sveriges Lantbruksuniversitet
Arbetsförmedlingen	Tillväxtanalys
Eldrimner	Tillväxtverket
Etour	Torsta
Europeiska socialfonden	Trafikanalys
Folkhälsomyndigheten	Trafikverket
Försäkringskassan	Länsstyrelsen i Västerbotten
GAALTJE	Länsstyrelsen i Västernorrland

Näringsliv

Almi	Länstrafiken
Atlantbanan	Mellanskog
Bilbolaget	MID Chamber
Bo Granqvist AB	Mörtsell information
BOP Företagsutveckling	NABOER
BTEA	Norrskog
Bydalsfjällen	Peak innovation
Destination Östersund	Pentagon
Dille Gård	Reaxcer
E.ON	Rutilus Ekokonsult AB
Fortum	SCA
HMAB	Skistar
Härjeåns	Stadsbussarna
Inlandsbanan	Statkraft
IUC Z-GROUP	SWECO
Jamtli	Svenska äventyr
Jemtobil	Svenskt näringsliv
Jämtkraft	Sveriges Åkeriföretag
Jämtlands gymnasium	Triventus
Jämtlandsgas	Vattenregleringsföretagen
Krokomsbostäder	Åre destination
Lofsdalen	Åre produktion

Övriga organisationer

Biofuel Region	Studieförbundet vuxenskolan
Coompanion	Svenska jägareförbundet
Friluftsförbundet	Svenska kyrkan
Företagarna	Ung företagsamhet
Hela Sverige ska leva	Unionen
Hushållningssällskapet Jämtl.	Vindkraftcentrum
If metall	Åres gröna dalar
JH idrottsförbund	
JHT	Centerpartiet
Kommunal	Folkpartiet
LO	Kristdemokraterna
LRF	Miljöpartiet
Naturskyddsföreningen	Moderaterna
Skoter i Oviken	Socialdemokraterna
STF Östersund	Sverigedemokraterna
Studieförbundet	Vänsterpartiet

Ulf von Sydow
Regional utveckling
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/440/2015

Klimatråd
jamtland@lansstyrelsen.se
Ert Dnr: 423-4540-2014

Remiss – Klimatråd för Jämtlands län

Region Jämtland Härjedalen har tagit del av förslaget till Klimatråd för Jämtlands län. Regionförbundets styrelse har tidigare ställt sig bakom förslaget att utarbeta ett förslag till reglemente för ett sådant råd vars roll skulle vara att följa och skynda på samhällets anpassning till ett förändrat klimat.

Det nu utarbetade förslaget har förutsättningar att bidra till det nödvändiga arbetet men vår bedömning är att styrgruppens sammansättning bör ändras i förhållande till lagt förslag. För att styrgruppen ska kunna vara reellt handlingskraftig bör dess storlek minskas och samtidigt breddas. 16 ledamöter i styrgruppen är inte optimalt utifrån den roll som föreslås läggas på gruppen.

Vi föreslår att kommungruppen representeras av två kommuner vilka utses av kommunerna själva inom Regionens samverkansråd. Kommunerna har detta förslag från länsstyrelsen på egen remiss och Regionala utvecklingsnämnden har inte diskuterat frågan om sammansättning med samverkansrådet.

Förutom två kommunrepresentanter bör näringslivet beredas plats då en mycket viktig del av det förväntade omställningsarbetet sker och kommer att ske där. Vi bedömer också att det kan innebära en god vitalitet att myndigheter på regional och lokal nivå möter akademien och näringslivet i form av stora företag samt dess branschorganisation. Ett förslag kan vara:

Länsstyrelsen	landshövding
Region Jämtland Härjedalen	regionråd
Kommun A	kommunalråd
Kommun B	kommunalråd
Mittuniversitetet	prorektor Östersund
Skistar	Destinationschef Åre-Vemdalen
Jämtkraft	VD
IUC-Zgroup	ordförande
Sv Näringsliv	regionchef

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Ulf von Sydow
Regional utveckling
Attraktion och livsmiljö

Vårt Dnr: RUN/440/2015

I det fall att ersättare utses bör dessa för Region Jämtland Härjedalen och kommuner vara politiker, dvs från samma kategori som ordinarie ledamot.

Förslaget att Arbetsutskottet, där ärenden bereds, utgörs av Länsstyrelsen och Region Jämtland Härjedalen gemensamt är bra och det bygger vidare på den klimatsamverkan som sedan många år finns mellan oss båda.

De myndigheter och medlemsorganisationer som är föreslagna i det remissade förslaget, men ej ingår i vårt förslag, har en naturlig plats för deltagande i Klimatrådets Samverkansgrupp.

Östersund 27 mars 2015

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN
Regional utveckling

Robert Uitto
Regionråd

Anders Byström
Bitr. regiondirektör

Postadress

Box 654, 831 27 Östersund

Besöksadress

Rådhusgatan 72

Webbadress

www.regionjh.se

Ulf von Sydow
Regional utveckling
Tfn: 070-587 02 41
ulf.von.sydow@regionjh.se

2015-02-09

Till Regionens samverkansråd

Den demografiska utmaningen

För att kunna utveckla arbetet inom inflyttning - demografi på ett systematiskt och långsiktigt sätt med nödvändig koppling till integration och attraktivitet ser vi det som angeläget att kommunerna, t ex via Regionens samverkansråd, är välinformerade och har en arena att från ledningsnivå samlat vara med och påverka arbetet, därför detta papper.

Antalet innevånare i Jämtlands län är idag ungefär likadant som för etthundra år sedan och befolkningens åldersfördelning är i obalans med en stor andel äldre och med ett inflöde på arbetsmarknaden som är betydligt lägre än alla de som slutar av åldersskäl. Matchningen uppvisar också svagheter. Särskilt besvärande kan det komma att bli inom området skola – vård – omsorgssektorn samtidigt som vissa av dessa yrkesutbildningar har få sökande till utbildningsplatser. Delar av näringslivet har rekryteringssvårigheter för vissa kompetenser.

Olika insatser har gjorts genom åren och görs för att öka inflyttningen till länet. Sveriges befolkningsökning åren 2003 – 2013 skedde till 80 % i Mälardalen, västra Västra Götaland och västra Skåne. Jämtlands situation delas av de flesta av Sveriges län utanför storstadsregionerna. En inomregional omflyttning sker i länet där de mindre kommunerna tappar befolkning och ”Jämtlandsstråket mellan Åre och Östersund” är svagt ökande. Idag bor 65 % av länets befolkning i detta stråk. Det krävs ett långsiktigt, systematiskt och strukturerat arbete med stor bredd för att säkra befolkningsnivåerna i länet; och därmed skattebasen. Det arbetet måste grundas på rejäla omvärlds- och trendanalyser samt en bred samsyn och ett förtroendefullt samarbete utan inbördes konkurrens.

Det mest dramatiska som hänt under senare år är den stora utomeuropeiska inflyttningen som kommit till länet. En del av länets strategi bör nu vara att få så många som möjligt av dem att stanna kvar och etablera sig i länet och för detta krävs samordning och samarbete mellan alla de aktörer som arbetar med inflyttning/integration. Det är också i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin som har satt upp målet *Andelen utomnordiskt födda är detsamma som riksgenomsnittet; en ökad utomnordisk inflyttning skapar rik mångkultur, öppnar våra sinnen och ger länet good-will*. Kommunmottagna med uppehållstillstånd i länet för de två senaste åren är 1600 st varav ca hälften i åldern 20-64 år. Migrationsverkets prognos för kommande år pekar på fortsatt höga inflyttningstal. En del av dessa flyttar vidare ut ur länet. Dessa nya länsinnevånare balanserar idag de negativa länstalen gällande både döda – födda och inrikes ut- och inflyttning. Det är en avgörande välförhållande för alla oss boende i länet att dessa nya länsinnevånare vill och ges möjligheter att etablera sig i länet.

Region Jämtland Härjedalen samordnar idag inflyttningsaktiviteterna mellan länets kommuner. Vi har dialog med näringsliv och andra myndigheter. Vi har kopplat vårt samordningsuppdrag inom integration till inflyttningsarbetet. En viktig angränsande del till dessa båda områden är naturligtvis länets attraktionskraft. Det är länge sedan färggranna broschyrer, rörliga hemsidor eller en ensam deltidstjänst som ”inflyttarservice” kunde göra det jobbet. Idag krävs seriösa analyser, trendspaning, attitydarbete, gott näringslivsklimat, välfungerande omsorg, kreativ samhällsanda, goda boendemiljöer, fungerande infrastruktur och mycket, mycket mer.

Vi har under 2014 haft finansiering, som ett av fem projekt i nordisk konkurrens, från Nordiska Ministerrådets demografiprogram. Den arbetsmodell som hösten 2013 utarbetades i samverkan mellan länets kommuner och dåvarande regionförbundet som en bas för fortsatt utveckling, implementeras nu också i en region på Island och en i Finland. Ministerrådets mål med demografiprogrammet är att stimulera till nordisk nytta och lyfta fram förebilder. Vårt arbete uppmärksammas och skapar intresse.

I organisationen arbetar idag sex personer (varav två med arbetsplats i Bräcke kommun) motsvarande ca 2,5 tjänster, utöver det finns personer hos samtliga kommuner inom området arbetande från kommunala budgetar.

Ministerrådets finansiering upphör våren 2015. Arbetet kan inte drivas i projektform utan måste vara en löpande verksamhet i länet. Regionala utvecklingsnämnden har demografi - inflyttning som ett utpekat särskilt insatsområde. Genom att bedriva arbetet samlat från regionen kan det kommunoptimeras så att inbördes konkurrens om inflyttare undviks. Det arbete som genom åren utförts i kommunprojekt kan också tillvaratas.

Det nuvarande påbörjade arbetet handlar om:

- Regional samordning mellan inflyttarservice vid länets samtliga kommuner,
- Förstudie, kopplad till näringslivet, gällande etablering av en länsgemensam medflyttarservice
- Förstudie för en modell för support, upplysning mm kring inflyttning till länet baserat på den dynamik som råder gällande människors "digitala beteende"
- Fördjupad statistik och analys av befolkningssiffror, arbetsmarknad mm
- Uppföljningsarbete – nyhetsbrev, sociala medier mm – av intressentdatabas gällande inflyttning från norra Europa
- Deltagande på internationella emigrantmässor tillsammans med hälso- och sjukvården för rekrytering av nyckelpersonal
- Koppling till det långsiktiga arbetet med länets attraktionskraft och bilden utåt
- Nordiska / internationella kontakter för utbyte av best practice, lobbypåverkan mm
- Oavbruten spaning gällande finansieringsmöjligheter

För att kunna utveckla arbetet inom inflyttning - demografi på ett systematiskt och långsiktigt sätt med nödvändig koppling till integration och attraktivitet ser vi det som angeläget att kommunerna, t ex via Regionens samverkansråd, är välinformerade och har en arena att från ledningsnivå samlat vara med och styra arbetet.

Volymen av det arbete vi nu bedriver är framåt avhängigt av vilken ekonomi vi lyckas samla när Ministerrådets finansiering upphör.

Uppföljning av folkhögskolorna Birka & Bäckedal

PÅ UPPDRAG AV REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

BIRGITTA NILSSON

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV FOLKHÖGSKOLORNA BIRKA OCH BÄCKEDAL 2014.

Den här uppföljningen och utvärderingen av folkhögskolorna Birka och Bäckedal har fokus på skolornas utveckling och kopplingen till det regionala tillväxt- och utvecklingsansvaret, skolornas samverkansmöjligheter samt den framtida ledningsorganisationen. Rapporten kommer därför att utgå från följande teman:

- Folkhögskolornas koppling till det regionala utvecklingsarbetet
- Reflektioner över skolornas profilområden och utbud i stort
- Utvecklingsmöjligheter i utbud och pedagogiska modeller
- Regional samordning mellan skolorna
- Skolornas organisation och ledning
- Ekonomi och resurstilldelning
- Den geografiska placeringen och dess påverkan i ekonomi

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT I UTVÄRDERINGEN

Rapporten utgår från skriftligt material som folkbildningspropositionen, Jämtland Härjedalens regionala utvecklingsstrategi, Birka och Bäckedals verksamhetsrapporter, och ett flertal andra rapporter som har varit relevanta i sammanhanget. Materialet bygger även på intervjuer som har genomförts med områdeschef, rektorer samt andra nyckelpersoner. Tre andra regioner har belysts utifrån perspektivet hur de valt att organisera sina folkhögskolor. Två dagar användes för att göra en observation vid de två skolorna i syfte att få en djupare förståelse för folkhögskolans arbetssätt och verksamhet. Material har också hämtats via Internet.

I det som följer redovisas det nationella uppdraget för folkhögskolorna, därefter några trender som inverkar på samhällsutvecklingen. Vidare lyfts några andra regioners folkhögskolor och därefter redovisas regionens folkhögskolor Birka och Bäckedal. Därefter följer en resultatdel, en analys och slutligen ett antal förslag till åtgärder. Eftersom Regionförbundet Jämtland län upphör per 31 januari och övergår till Region Jämtland Härjedalen används genomgående den nya organisationens namn i rapporten.

FOLKHÖGSKOLORNAS NATIONELLA UPPDRAG

Det finns 150 folkhögskolor i Sverige idag. Av dessa är 43 knutna till landsting och regioner.¹ Alla folkhögskolor är unika och skolformen är självförvaltande med eget antagnings- och

¹ Regeringens proposition 2013/14:172 Allas kunskap – allas bildning
file:///C:/Users/birnil/Downloads/prop_201314__172.pdf

omdömessystem samt en egen folkhögskollärarytbildning och rektorsutbildning.

Folkhögskolorna är öppna för alla vuxna och har en nedre åldersgräns på 18 år för de allmänna kurserna. Folkhögskolorna har friheten att själva utforma undervisningen utifrån sin specifika profil och inriktning. Folkhögskolan riktar sig specifikt till personer som är i behov av att komplettera sin tidigare utbildning eller specialisera sig mot något särskilt yrkesområde.

Folkhögskolan som utbildningsaktör är unik eftersom den når deltagare som andra utbildningsformer inte når. Det finns inga regelverk som styr folkhögskolans kursplaner förutom förordningen om statsbidrag till folkbildningen och de villkor och riktlinjer som Folkbildningsrådet² tar fram.

Sedan 2010 genomför folkhögskolorna på uppdrag av Arbetsförmedlingen studiemotiverade folkhögskolekurser (SMF-kurser) för ungdomar mellan 16-25 år samt för deltagare i Jobb- och utvecklingsgarantin som fyllt 25 år. Under perioden 2014-2017 genomförs på uppdrag av Arbetsförmedlingen särskilt anpassade sammanhållna kurser för nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget.

Statens fyra syften med folkbildningen

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Målsättningen med folkbildningen är att den ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.

Villkor för statsbidraget

Att statsbidraget inte får användas i kommersiellt syfte

Att folkhögskolan ska ha en ansvarig styrelse

Att allmänna kurser för dem som saknar grundskole- och gymnasieutbildning ska årligen utgöra minst 15% av verksamheten

Att deltagare i allmänna kurser ska vara minst 18 år (undantag: deltagare som går individuellt program i gymnasieskolan och som utförs av folkhögskolan)

² Folkbildningsrådet är en ideell förening med vissa myndighetsuppdrag givna av riksdag och regering. Folkbildningsrådet fördelar statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor, lämnar budgetunderlag och årsredovisningar till regeringen samt följer upp och utvärderar folkbildningens verksamhet

Att undervisningen ska vara avgiftsfri

FOLKHÖGSKOLORNA BIRKA OCH BÄCKEDAL

Region Jämtland Härjedalen är sedan år 2012 huvudman för de två folkhögskolorna Birka och Bäckedal. Regionens uppgift är att ta tillvara länets möjligheter och främja utvecklingen inom en rad viktiga områden, till exempel kompetens och utbildning, näringsliv, livsmiljö och attraktion samt infrastruktur.

OMVÄRLDEN – TRENDSPANING

Omvärlden förändras hela tiden och påverkar såväl människor som organisationer. Här nedan redovisas några starka trender som direkt eller indirekt kan ha effekt på folkhögskolornas vara eller inte vara.

GLOBALISERING

Globaliseringen är en ekonomisk, kulturell och politisk process som innebär att världens länder knyts närmare varandra. Med teknikens utveckling kan du vara på en ny plats varje dygn. Världen blir mindre både fysiskt och mentalt. Kaffet kommer från Colombia, apelsinerna från Italien och telefonen från Japan. Barnen flyttar till USA och barnbarnet studerar kinesiska. Möjligheterna för studier och arbete öppnar upp sig i hela världen, detta innebär att konkurrensen ökar bland utbildningsanordnare och arbetsgivare – en konkurrens som tidigare kanske avgränsats till ett mindre geografiskt område.

INDIVIDUALISM

De starkaste drivkrafterna bakom individualismen är ökad välstånd, bättre ekonomi med mera. Utvecklingen sker främst i andra länder än de så kallade "västländerna". Det handlar om att sätta sig själv i fokus och hitta vägar att utveckla sig själv. Individualism kan också ta sig uttryck i grupper, tillsammans med andra som har ett liknande intresse, om det gagnar hen själv.

MILJÖ & KLIMAT

Klimatförändringarna påverkar hela samhället och det finns inget som tyder på att de kommer att stanna upp. Medeltemperaturen stiger vilket blir särskilt avgörande i en region som är starkt beroende av vinterturism. Denna förändring påverkar och oroar människor och skapar också trender som baseras på cirkulär ekonomi och hållbarhet. Det är inne att köpa second-hand och miljömärkt, att dra ned på konsumtionen, att handla lokalt och att odla sina egna grönsaker.

KUNSKAPSSAMHÄLLET

Antalet högutbildade ökar generellt sett. I Jämtlands län är det kvinnorna som dominerar i samtliga utbildningsnivåer. Parallellt ökar andelen elever som hoppar av från grund- och gymnasieskolan. Dessa personer riskerar att hamna utanför de möjligheter som samhället erbjuder.

URBANISERING

Sverige är det land i Europa med snabbast urbaniseringstakt. Svenskarna flyttar till storstadsområden som Stockholm, Göteborg, Malmö och Lund och kanske som en effekt av det har den nyvalda svenska regeringen också avskaffat landsbygdsdepartementet och inrättat en cityminister. Urbaniseringen är urstark, inte bara i Sverige, och har medfört att forskare under en längre tid har intresserat sig för städers utveckling och attraktionskraft. I regel flyttar de unga medan den äldre generationen blir kvar. Konsekvensen är att små kommuner i gles- och landsbygd får en tyngre ekonomisk börda på grund av minskade skatteintäkter.

DIGITALISERING

Sverige är en ledande IT-nation och 91 procent av landets befolkning har tillgång till Internet i hemmet. Idag använder 65 procent av befolkningen en smartphone och 31 procent en surfplatta. Den digitala utvecklingen som skett de senaste 20 åren påverkar inte minst människors beteendemönster. Allt från vardagliga sysslor till konsumtion och även nöjen som film och spel konsumeras alltmer via nätet. Bankärenden sker på nätet, vi tar del av nyheter, vi läser eller lyssnar på böcker, vi shoppar, vi umgås, vi kommunicerar och vi har digital kontakt med olika myndigheter som Försäkringskassan, skolan, kommunen, Arbetsförmedlingen med flera. Utvecklingen ställer krav på både företagen och på samhället. Tillgången till mobila bredband gör att vi kan hålla oss uppkopplade på bussen, på biblioteket, på fjället – vi behöver inte sitta hemma eller på kontoret för att vara tillgängliga eller för att få tillgång till såväl service som information. Tillgången till bredband eller en fungerande uppkoppling blir avgörande för möjligheten att delta i den sociala och ekonomiska utvecklingen. Flickor tar större aktiv del av informationssamhället jämfört med pojkar.

LIVSSTILSTRENDER

Även om livsstilstrender är mindre tillförlitliga för att förutsäga stora samhällsförändringar faller ändå valet på att ta upp två av dessa trender. Överlag kan sägas att livsstilstrender kan verka starka men ofta är de sprungna ur en mindre målgrupp eller uppstår utifrån vissa förutsättningar som exempelvis ekonomiskt välstånd.

BEING ALIVE

Den här trenden bygger på människors önskan om att leva längre och fortfarande kunna vara aktiv – det handlar om såväl hälsa som fysisk aktivitet. I ett svenskt perspektiv ökar konsumtionen av ekologiska varor, gymkort säljs som aldrig förr, biljetter till Vasaloppet säljer slut på mindre än elva minuter. Många människor vill leva längre och kunna påverka det genom att äta rätt, röra på sig och leva ett hälsosammare liv.

CASHING-OUT

En annan trend bygger på människors önskan om att leva ett lugnare liv med bättre livskvalitet. Ett resultat av det är att karriärmänniskor väljer att flytta till en ort där de kan leva ett lugnare liv, ett liv som de har mer kontroll över, ett liv med mer kvalitet både för hälsa, miljö och för familj. Drygt hälften av den amerikanska befolkningen vill ha mer fritid. Över 4 miljoner amerikanska stadsbor har flyttat till mindre orter de senaste fyra åren.

“Anchoring – a reaching back to our spiritual roots, taking what was secure from the past in order to be ready for the future.”³

EXEMPEL FRÅN ANDRA REGIONER

Syftet med att lyfta fram andra regioners folkhögskolor är att spegla några olika sätt att organisera folkhögskolefunktionen på regional nivå. Här nedan redovisas kort Västra Götaland, Västernorrland och Värmlands folkhögskoleorganisationer.

VÄSTRA GÖTALANDS REGIONEN

Västragötalandsregionen är huvudman för sju folkhögskolor. Sedan 2012 är de organiserade i ett gemensamt folkhögskolekansli. Vid folkhögskolekansliet arbetar en förvaltningschef, en controller, en informatör/IT-samordnare samt två personalhandläggare. Skolorna har sedan samordningen haft kvar egna styrelser på respektive skola. Från och med januari 2015 kommer det bildas en gemensam styrelse för skolorna. Skälet till detta är att minska administration och kostnader.

”För att säkerställa den lokala förankringen kommer en kontaktperson för respektive skola utses i den nya styrelsen. Kontaktpersonerna kommer ha dagar till sitt förfogande att finnas på skolan för att kunna få kunskap kring just den skolan.”

De gemensamma funktioner som skolorna har är HR- och personalfunktion, kvalitet, IT-lösningar, samt uppdragsutbildningar. Ytterligare en gemensam funktion som är under

³ <http://www.faithpopcorn.com/trendbank/>

diskussion är ekonomi. Idag har skolorna egna ekonomer som även sköter andra administrativa uppgifter.

I Västra Götaland regionen arbetar man enligt en beställare- och utförarmodell. Det innebär att regionstyrelsen är beställare, kulturnämnden är ägare och folkhögskolorna utför uppdragen. Stödet till skolorna är indelat i tre delar. En del går till lokalhyra, en del är volymbidrag och en del är ett så kallat "politiskt motiverat" bidrag. Det senare är ständigt en källa till diskussion ur ett rättviseperspektiv. Finansieringen av de gemensamma funktionerna kommer från folkhögskolornas egen budget.

Enligt Anders Adler, förvaltningschef, har regionens intresse för folkhögskolorna ökat efter beslutet om samordning. Folkhögskolorna har blivit mer synliga internt och det har gett nya uppdrag som ex. svenska för spanska läkare.

Folkbildningsförbundet i Västra Götaland regionen samordnar de 20 folkhögskolor som finns i regionen, studieförbunden, Kultur i Väst och Sisu. De arbetar utifrån ett antal basuppgifter så som samverkan, opinionsbildning, information, folkbildningens innehåll samt folkbildarens roll i samhället.

VÄSTERNORRLAND

Västernorrlands läns landsting är huvudman för tre folkhögskolor. Dessa är samordnade genom den regionala nämnden som ansvarar för regional utveckling. Den regionala nämnden är även styrelse för skolorna. En folkhögskolesamordnare är anställd vid enheten regional utveckling, kopplad till utbildning. I en mailintervju berättar hon om sina arbetsuppgifter:

"På Landstinget arbetar jag som folkhögskolesamordnare. I min roll verkar jag för att föra landstingets tre folkhögskolor närmare varandra. Skolornas rektorer möts vid rektorsmöten där jag deltar. Vi samverkar kring de frågor där det är möjligt och stöttar varandra. Jag är folkhögskolornas representant på regional utveckling och har hand om alla folkhögskolefrågor. Jag förbereder folkhögskolans ärenden till nämnden och är länken mellan folkhögskolorna och regional utveckling."

Folkhögskolorna i Västernorrland har inga gemensamma funktioner såsom i Västra götalandregionen.

REGION VÄRMLAND

Regionförbundet i Värmlands län är huvudman för fem folkhögskolor. Regionstyrelsen är skolornas styrelse. Rektorerna möts regelbundet i en ledningsgrupp där regiondirektören är ordförande. Skolorna har avsatt medel från sina respektive budgetar till en gemensam

kommunikationstjänst. Kommunikatören sitter tillsammans med regionförbundets informationsenhet. Syftet med denna tjänst är att samordna marknadsföring och information om skolorna. Det finns nätverksgrupper mellan skolorna som består av yrkesvisa sammansättningar, ex en pedagoggrupp, en IT-grupp, en service-grupp.

Under 2008 genomfördes en organisationsförändring vid två av folkhögskolorna. Regionstyrelsen beslutade att tillsätta en gemensam rektor för Kyrkerud och Ingesunds folkhögskolor. Detta genomfördes och är fortfarande den aktuella ledningsstrukturen vid de två skolorna. Rektorn har två arbetsdagar per vecka på respektive skola. Under förutsättning att inget större problem måste hanteras på någon av skolorna. Den sista dagen i veckan finns rektor på regionförbundets kansli. Det finns en biträdande rektor på respektive skola och en tydlig delegationsordning. Arbetsfördelningen är generellt att de biträdande rektorerna arbetar internt och rektor externt. Projekt, marknadsföring och studiemotiverade kurser (SMF)⁴ samordnas mellan skolorna. Det är samma personal som har ansvar för båda skolorna i dessa frågor.

FOLKHÖGSKOLORNA I JÄMTLAND HÄRJEDALEN OCH DESS KOPPLING TILL DET REGIONALA UTVECKLINGSARBETET

I följande avsnitt redovisas resultaten av studier, intervjuer och deltagande observationer.

Region Jämtland Härjedalen ser folkhögskolorna som en värdefull tillgång i det regionala utvecklingsarbetet.⁵ Regionen menar att skolornas historiska folkbildningstradition med deltagarinflytande och fokus på personlig utveckling och demokratisk medverkan är idag liksom tidigare ett bra och viktigt *alternativ* för många studerande. Det är också ett betydelsefullt inslag i det livslånga lärande, där det formella utbildningssystemet alltmer behöver *kompletteras* med lärande som sker i mer informella studiemiljöer. Folkhögskolorna har sedan lång tid en förmåga att attrahera breda grupper av studerande och har därför en mycket viktig roll i regionens mångfalds- och integrationsarbete samt i utbildningsinsatser för att minska utanförskap i samhälle och arbetsliv. Skolornas profilområden är viktiga att slå vakt om och utveckla då de bidrar till länets attraktivitet och är en del i det regionala utvecklingsarbetet.

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) består av sju prioriterade områden som sedan är nedbrutna i ett antal mål som gemensamt syftar till att utveckla regionen på ett hållbart sätt. Den som särskilt lyfts fram för folkhögskolorna från regionens sida är prioritering *Kompetens och kunskapsutveckling* med följande mål:

⁴ Studiemotiverade kurser är ett uppdrag från Arbetsförmedlingen.

⁵ Inledning till detta uppdrag.

Kompetens och kunskapsutveckling

Fler i högre utbildning

Länets elever uppnår gymnasieexamen. Färre avhopp.

Fler näringslivsanpassade utbildningar.

Livslångt lärande för tillväxt och personlig utveckling.

Vid en närmare granskning av RUS blir det tydligt att folkhögskolorna har en roll inom flera av prioriteringarna.

Resurssnålare och effektivare

Kraftfullt arbete inom alla samhällssektorer för att hantera klimatförändringar.

Bäckedals folkhögskola har mycket att bidra med inom detta område. Deras specialkurser inom teknik och hantverk har ett nationellt renommé och genomsyras av ett hållbarhetsperspektiv. Det finns en ambition att utveckla kursen internationellt.

Besöksnäring och attraktivitet

Fler personer besöker och bosätter sig i länet.

Fler personer är aktiva och skapande i kulturlivet, särskilt barn och unga.

Fler företag inom kulturella och kreativa sektorn stärker länets attraktionskraft.

Följande avsnitt baseras på studier av den enkät som deltagarna årligen besvarar på båda skolorna, samt egna deltagande observationer. Båda folkhögskolornas profiler lockar till sig personer från andra delar av landet. Med tanke på den positiva bild de flesta har efter sin folkhögskolevistelse, vilket de angett i enkätsvaren, kan detta ge en effekt på valet av framtida bostadsort. De kanske väljer att stanna kvar i Jämtlands län om rätt förutsättningar infinner sig. Det kan även vara en positiv upplevelse att gå på en folkhögskola för de som redan bor i Jämtlands län vilket bidrar till att det ökar deras välmående och vilja att bo och leva i regionen.

Båda folkhögskolorna är i mycket hög grad knutna till regionens kulturliv. Lärarna vid specialkurserna är mycket kompetenta inom sina yrkesområden och är verksamma på andra sätt i regionen inom området. Skolorna arrangerar seminarier, konserter mm inom kulturområdet. Birka folkhögskola gav under 2013 konserter inte enbart i Ås, utan på flera ställen i Sverige och i Norge. Detta bidrar till kulturlivets omfattning i regionen och det bidrar till att sprida kännedom om regionens kultur på andra platser. Många hantverkare har börjat sin yrkesbana på Bäckedals folkhögskola. Skolan är känd i hela landet med sin hantverksprofil (MNT – Människa, natur, teknik) som har sin grund i arkeologisk forskning kopplat till praktiskt hantverk.

Region Jämtland Härjedalen kan ta fler initiativ gällande att integrera deltagarna i olika verksamheter. Ett exempel kan vara att erbjuda praktikplatser inom den egna organisationen.

Socialt inkluderande och ett sunt liv

I Jämtlands län har alla lika förutsättningar oavsett funktionsförmåga

Folkhögskolorna har ett flertal deltagare med funktionsnedsättning och psykiska problem.

Demografiska möjligheter

Andelen utomnordiskt födda är desamma som riksgenomsnittet

Länet tillhör de mest attraktiva i landet för unga kvinnor

Det är attraktivt för unga vuxna att bosätta sig i länet

Bra och välutvecklat mottagande av alla nya länsinvånare

Att åldras i Jämtlands län innebär möjligheter för individ och samhälle

De kurser som riktar sig till nyanlända som genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen kan medföra att någon av dessa personer väljer att stanna kvar i regionen. Andelen unga kvinnor som söker sig till och blir antagen vid en folkhögskola är högre än andelen unga män. Det är en trend att unga kvinnor utbildar sig i högre grad än unga män. Att utbilda sig vid en av regionens folkhögskolor kan innebära att unga kvinnor känner att det finns en positiv miljö för deras utveckling i regionen. De deltagare som får en positiv bild av regionen genom folkhögskolan och som väljer att stanna kvar bidrar till målet att regionen ska vara attraktiv. Folkhögskolornas möjligheter som kulturell mötesplats samt anordnare av kortare kurser kan också bidra till att regionen blir mer intressant för unga vuxna. Folkhögskolorna har ett bra och väl utvecklat mottagande för nya regioninvånare. Folkhögskolorna erbjuder kurser för äldre, i bland annat användning av olika verktyg inom informationsteknologi.

REGIONAL FÖRANKRING

Folkhögskolorna samverkar med andra organisationer och myndigheter i regionen. De har även nationella och internationella kontakter.

Urval av Bäckedals regionala kontakter

Försäkringskassan i Härjedalen, Härjedalens kommun, Svenska kyrkan i Sveg, Sveg.se (privat bolag), Forweb AB (privat bolag), Folkets hus i Sveg, Fjällmuseet i Funäsdalen, Länskulturen, Estrad Norr, Coompanion i Jämtlands län; Torsta AB, Grön integration i Jämtlands län, ABF/ Jämtlands län; Studieförbundet vuxen, skola/Härjedalen, Workplays (privat bolag), Jämtland/Härjedalens turism, Jamtli, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Kulturresevatet Lillhärjåbygget, Överhogdalstapeten, Reaxcer

AB, Tidningen Härjedalen, Härjedalsmagasinet, Mitthärjebladet/fjällnytt, Mohlins Buss och Taxi, Kenneth Olofsson (Bussfirma)

Urval av Birkas regionala kontakter

Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen, Mittuniversitetet, Kommunerna, Lärbcentrum, Gymnasieförbundet, Länsbildningsförbundet, Folkhögskolorna, Studieförbunden, Wången, STF, Campus Åre, Myndigheter som tex polisen/fjällräddningen, Föreningslivet, Jamtli, Landsarkivet, Landstinget, Europeiska Fonden, K2, Migrationsverket, Torsta

Flera verksamheter inom Region Jämtland Härjedalen samverkar och har kontakt. Ett exempel är Hemslöjdskonsulenterna vid Länskulturen som besöker Bäckedals folkhögskola och informerar om sin verksamhet. Syftet är att deltagarna ska känna till den verksamhet de bedriver och hur man kan försörja sig på sitt hantverk. De tar med sig material och håller ofta en workshop i anslutning till informationen. Deltagarna vid Birka folkhögskolas hantverkslinje besöker Länskulturen och hemslöjdskonsulenterna. De får se lokaler och ta del av verksamheten på plats. Hemslöjdskonsulenten har ett fördjupat samarbete med Åredalens folkhögskola genom föreläsningar och kurser.

Samarbete mellan Birka folkhögskola och Estrad Norr varierar under tid. Ofta är det Estrad Norr som arrangerar konserter på skolan eller producerar konserter tillsammans med studenterna. Filmpool Jämtland har ett samarbete med allmän kurs – kreativ media på Birka folkhögskola. Det kan handla om att Filmpool lånar ut teknik till deltagarna eller att de kan nyttja Filmpools utrustning och lokaler.

Folkhögskolorna ingår i den regionala Kompetensplattformen som drivs av Regionen. De deltar som en utbildningsaktör tillsammans med andra. Syftet är att samordna utbildningar och att matcha utbildningar mot det behov som finns bland olika branscher i regionen. Folkhögskolorna ingår även i den samordning som sker genom Lärbcentra.

REFLEKTIONER ÖVER SKOLORNAS PROFILOMRÅDEN OCH UTBUD I STORT

Söktrycket till skolorna varierar från kurs till kurs och från år till år. Orsakerna kan vara av demografisk karaktär, politiska (ex. förändring av studielån, åtgärder via Arbetsförmedlingen) eller allmänna samhällsförändringar.

UTBUD – BÄCKEDALS FOLKHÖGSKOLA

”Bäckedals folkhögskola är en av 150 folkhögskolor i Sverige.⁶ För en liten skola som Bäckedal, belägen i en liten tätort med begränsad attraktionskraft, i en vidsträckt inlandskommun med minskande och åldrande befolkning, med begränsade kommunikationer, med tjugo mil till det utbud och de nöjen en större stad kan erbjuda, innebär detta stora utmaningar. Det gäller att ta fasta på och utveckla det som är unikt.”

Bäckedals folkhögskola ska genomföra minst 3455 deltagarveckor⁷ för att bibehålla stödet från Folkbildningsrådet. Bäckedals folkhögskola har en unik profil med hantverkslinjen. Skolan är välkänd och har gott rykte inom hantverksområdet. Inom hantverkprofilen erbjuds:

Långa kurser

Forntida smide och metallhantverk
Människa – Natur – Teknik
Skins – garvning och sömnad
Textil och kläder
Påbyggnadskurser – förutsätter att hen gått någon av de långa kurserna
Allmänna linje– historia

Korta kurser

Skolan erbjuder 14 olika kortkurser. De flesta arrangeras under sommaren men några även under höstterminen. Inriktningen på kurserna är hantverk, smide, textil, örter.
Skolan arrangerar studiemotiverande (SMF) kurser.

Skolan har en profil och en kunskap/kompetens bland lärarna som inte finns på andra skolor i landet. De flesta som söker sig till hantverkslinjerna kommer från andra delar av Sverige. De flesta som går allmän kurs kommer från Jämtland Härjedalen, men några kommer från andra län.

Det unika med Bäckedal är att skolan har en samlad profil som attraherar personer med specialintresse för just denna typ av hantverk. Profilen ligger rätt in linje med de trender som handlar om att människan vill bidra till en hållbar samhällsutveckling.

⁶ Verksamhetsplan 2013-2014 för Bäckedals folkhögskola

⁷ Antalet deltagarveckor i en kurs beräknas genom att man multiplicerar antalet deltagare med antalet kursdagar och därefter dividerar med 5.

UTBUD BIRKA FOLKHÖGSKOLA

”Birka folkhögskolas profilering handlar om att följa de regionala utvecklingsstrategier som finns för länet/regionen.⁸ På Birka tar dessa sig uttryck i form av fokus på kultur, hälsa, personlig utveckling och hållbar utveckling. Profileringsarbetet pågår ständigt i dialog med huvudmannen och olika aktörer såväl regionalt som nationellt. Skolan har en allmän kurs som syftar till att komplettera grund- eller gymnasiebehörigheter. Allmän kurs motsvarar ca 30 procent av den totala volymen deltagarveckor som är det produktionsmått som beskriver mängden deltagare och studieveckor på en folkhögskola. En folkhögskola skall minst genomföra 15 procent på allmän kurs. De särskilda kurserna på Birka är; musikutbildningar (jazz, klassiskt, folkmusik), fritidsledarutbildningen, behandlingsassistentutbildningen, behandlingspedagogutbildningen och Afrikalinjen. Utöver ovan beskrivna helårsutbildningar genomför skolan även sommarkurser, helgkurser, uppdragsutbildningar, konferensverksamhet och samverkansprojekt med olika parter i regionen.”

Birka folkhögskola ska genomföra minst 7 077 deltagarveckor på ett läsår.

Långa kurser

Afrikalinjen
 Behandlingspedagog
 Fritidsledarutbildning (distans)
 Musikutbildningar; introduktionsår (för nybörjare), jazz/improvisation, klassisk profil, folkmusik, klassisk musiker, jazz singer/songwriter
 Allmän linje med följande profiler; hälsa och livsstil, kreativ media, psykosocial hälsa, kultur och hantverk, dans, modern musikproduktion

Korta kurser

Skolan erbjuder 10 olika kortkurser under läsåret och sommaren. Inriktningen på kurserna är hantverk, musik, skrivande m.m.

Skolan arrangerar studiemotiverande (SMF) kurser.

⁸ Birka folkhögskolas verksamhetsberättelse, Årsredovisning 2013.

UTVECKLINGSMÖJLIGHETER I UTBUD OCH PEDAGOGISKA MODELLER

I villkoren för statsbidragen "Statsbidrag till folkhögskolor 2014 – kriterier och fördelningsprinciper" står att läsa följande.⁹

"Statens stöd till folkbildningen utmärks av en tilltro till folkhögskolornas förmåga att självständigt forma sin verksamhet. Frihet från statlig styrning ger folkhögskolorna både möjligheter och skyldigheter att självständigt, utifrån sina skilda profiler och idémässiga bakgrunder bestämma inriktning och metoder i arbetet. Friheten främjar kreativitet, nytänkande och flexibilitet. Detta gör det bl.a. möjligt för folkhögskolorna att snabbt möta förändrade utbildningsbehov. Med friheten följer också ett ansvar, som ytterst gäller medborgarnas rätt att veta att skattemedel används i överensstämmelse med riksdagens beslut."

Folkhögskolorna har en tradition av att utveckla sina kurser utifrån samhällets utveckling och efterfrågan. Om söktrycket minskar till en viss kurs så analyseras detta och åtgärder sätts in. Antingen förändras kursen eller läggs ned. Ett exempel är fritidsledarutbildningen vid Birka folkhögskola som haft få sökande och där skolan beslutade att lägga ned kursen. Istället har skolan utvecklat en distansutbildning för fritidsledare som har behov av kompetenshöjande insatser. Ett annat exempel är textilutbildningen vid Bäckedals folkhögskola som också haft få sökande ett antal år och där ledning och personal på skolan nu analyserar och ser över den framtida utvecklingen.

Ansvar som följer med denna frihet handlar om att kvalitetssäkra och att följa upp verksamheten. Kvalitetsarbetet genomförs bland annat genom enkäter till deltagarna som följs upp efter varje läsår.

REGIONAL SAMORDNING MELLAN SKOLORNA

I ett dokument daterat den 23/4 2012 beskrivs folkhögskolornas roll inom ramen för det regionala utvecklingsarbetet. I dokumentet framgår att Region Jämtland Härjedalen gärna ser en större samordning mellan folkhögskolorna Birka och Bäckedal.

⁹ <http://www.folkbildning.se//globalassets/statsbidrag-folkhogskolor/2014/statsbidrag-folkhogskola-2014.pdf?epieditmode=true>

Ett antal samverkansområden pekas ut om personalfrågor, ekonomi, personalens fortbildning, den digitala kompetensen, marknadsföring m.m. Där beskrivs även att en gemensam ledningsgrupp ska bildas där strategi- och samordningsfrågor ska hanteras. En gemensam plattform "Jämtland Härjedalens Folkhögskolor" ska bildas där även Åredalens folkhögskola samt Strömsholms filial på Wången ska erbjudas att delta. Regionförbundet ser även att rektorerna med sin kompetens bör medverka i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet som är förbundets prioriterade kärnverksamhet.

Utifrån rektorernas kompetensområden pekades ett antal ansvarsområden. Exempelvis skulle Birka folkhögskola ansvara för arbetet med kvalitet. Samarbete skulle ske mellan skolorna inom dessa utpekade områden.

I de intervjuer och samtal som genomförts framgår att det fanns goda intentioner men samarbetet har inte fått något genomslag. Det finns en gemensam ledningsgrupp där ledningsgrupperna från de två skolorna och områdeschef för utbildning deltar. Det visar sig vara mer av informationsmöten där man delger varandra om respektive skolas verksamhet. Vid de möten som varit har anteckningar förts och en mängd punkter går igenom vid varje möte. Det kan handla om marknadsföring, lönekriterier, fortbildning etc.

Av intervjuerna framgår att det finns ett intresse att utveckla samarbetet men att det måste vara av nytta för skolorna. Det framgår även att de möten som sker, fyller en viss funktion i att dela erfarenheter, att lära känna varandra mer och att hålla sig uppdaterad om den andra skolans verksamhet.

SKOLORNAS ORGANISATION OCH LEDNING

För att erhålla statsbidraget för folkbildningen måste folkhögskolorna ha en egen styrelse. Från och med den 1 januari 2015 bildas Region Jämtland Härjedalen och den regionala utvecklingsnämnden blir styrelse för skolorna. Folkhögskolorna ligger organisatoriskt inom ramen för enheten kompetens och utbildning. Den 1 januari 2013 bildades även en strategisk ledningsgrupp mellan Birka och Bäckedals folkhögskolor. Syftet med denna ledningsgrupp är att samordna resurser och kompetenser samt att driva folkhögskolornas gemensamma utvecklingsfrågor framåt såväl i samverkan med huvudmannen som med andra externa samhällsaktörer.

Bäckedals folkhögskola är organiserad enligt följande: Rektor, servicechef, två arbetslagsledare (Allmänna linjen och Hantverkslinjen), ekonom (adjungerad), studeranderepresentant (adjungerad). Inom administration är sex personer anställda (3,90 tjänster), servicepersonal sex anställda (5,75 tjänster), pedagogisk personal 11 anställda (8,55 tjänster).

Birka folkhögskola är organiserad enligt följande: Antalet tillsvidareanställda ca 40 och antalet timanställda varierar under året. Ledningen utgörs av rektor, biträdande rektor, arbetslagsledare, servicechef, ekonomihandläggare och personalhandläggare.

När folkhögskolorna blev en del av regionförbundets organisation gjordes en omorganisation. Denna omorganisation medförde en struktur av arbetslagsledare istället för som tidigare kurs/linjeföreståndarorganisation. Tanken var att arbetslagsledarna skulle sitta på ett mandat ett år i taget. I praktiken har dessa mandat förlängts eftersom man på skolorna insett att ett år är för kort tid för att sätta sig in i nya arbetsuppgifter. Det sades även att denna organisation skulle utredas. Det ingår dock inte i detta uppdrag.

Kursrådet är skolans högsta demokratiska organ. Kursrådet består av studerande från samtliga linjer/inriktningar samt personal. De studerande är i majoritet. Kursrådet är det forum där de studerande kan påverka skolans innehåll, organisation och utveckling.

EKONOMI OCH RESURSTILLDELNING

En ekonomisk rapport togs fram 2011 där kostnader och intäkter redovisades. Det visade sig att Bäckedals folkhögskola erhöll ett större regionalt anslag än Birka folkhögskola. En jämförelse gjordes även med andra skolor som är landstingsägda.¹⁰

Båda skolorna överproducerar antal deltagarveckor varje år. Antalet varierar men det sker en överproduktion.

Folkbildningsrådets styrelse beslutade, den 12 november 2014, om en preliminär statsbidragsfördelning för 2015, förutsatt att budgetpropositionen 2015 fastställs av riksdagen. Några viktiga delar i beslutet:

- Deltagarveckans värde blir 1540 kr (höjs med 15 kr)
- Basbidraget höjs till 670 000 kr (höjningen täcker den avgift som folkhögskolorna numera betalar till FSO)
- Ingångsvärdet för alla små skolor som ansökt om detta höjs till 4000 dv (ingen sänkning för större skolor)

Detta innebär att från och med 2015 kommer tilldelningen av deltagarveckor att öka till 4000 dv för Bäckedals folkhögskola. Birka folkhögskola erhåller 7041 deltagarveckor. Den nya fördelningen får konsekvenser för skolornas budget.

¹⁰ Ekonomisk analys Birka och Bäckedals folkhögskolor, Landstinget Jämtlands län, Diariernr LS/740/2011

ANALYS

TRENDER

För folkhögskolorna innebär globaliseringen en ökad konkurrens om målgrupp och personal. Samtidigt ger det nya möjligheter i form av internationella inriktningar som kan attrahera en målgrupp som redan är global, eller möjlighet att driva projekt som bidrar till att deltagarna kan ta del av nya möjligheter.

De specialkurser som folkhögskolorna erbjuder kan ses som ett sätt att förstärka sin egen identitet och självkänsla. Att gå Birkas musiklinje gör att hen utvecklar sin egen talang och samtidigt är hen del av ett sammanhang som förstärker identiteten. Folkhögskolan har erfarenhet och pedagogik som lyckas stärka individers självkänsla samtidigt som de får ta del av ett sammanhang.

Hantverkslinjen på Bäckedals folkhögskola kan dra växlar på ökat fokus på miljöfrågan. Med fokus på det hållbara hantverket kan linjen fortsätta att attrahera deltagare från hela landet. Frågan här är snarare hur kan linjen behålla det genuina och samtidigt moderniseras?

Folkhögskolorna spelar en viktig roll i kunskapssamhället. Skolorna kan erbjuda en miljö och en pedagogik som fångar upp personer som vill vidareutvecklas eller som av olika anledningar inte har lyckats i grundskolan. Bildningsperspektivet bidrar till mer än att utbilda en människa. Bildning ger den enskilde redskap för att ta makten över sitt eget liv och för att tillsammans med andra påverka och förändra samhället. Folkhögskolorna kan även visa på möjligheter att bo och leva utanför staden, som en mottrend till urbaniseringen.

Digitaliseringen är bara att förhålla sig till. Här handlar det om att folkhögskolorna kan erbjuda teknik och uppkoppling till deltagarna, samtidigt som en etisk diskussion kan vara på plats eftersom lagstiftningen inte hänger med. Att erbjuda utbildning för de som i annat fall hamnar utanför digitaliseringen är en annan möjlighet för folkhögskolan. Exempelvis erbjuder Birka folkhögskola kurser i att använda "läsplattor" för äldre personer.

Livsstillstrender kan vara värda att ta i beaktande i ett kortare perspektiv. Att ha koll på trender kan vara värdefullt utifrån att vara anpassningsbar och flexibel i utbildningserbjudandet. Exempelvis kan kortare kurser anpassas utifrån vad som ses som "trendigt". Den möjlighet som folkhögskolan har gällande att vara flexibel och snabbt anpassa sig till samhällets förändringar gör nyttjas i större grad än det görs.

REGIONAL UTVECKLING

Folkhögskolorna har alltid haft och har en roll att spela i det regionala utvecklingsarbetet. De är en utbildningsanordnare och de är så mycket mer. Skolorna en stor roll att spela i andra samhällsfrågor som handlar om integration, om attraktivitet, om demokrati.

”Folkhögskolan fostrar människor att bli aktiva samhällsmedborgare.”¹¹

Detta uttalande ska inte underskattats i dagens samhällsutveckling. Själva kärnan i folkhögskolans uppdrag är att arbeta med folkbildning. Föreningar har under en längre tid haft problem med att rekrytera nya medlemmar, det är svårt att få frivilliga till idrotten, politiska partier har problem med nyrekrytering etc. Samtidigt finns det ett engagemang hos unga människor där hen gärna engagerar sig i ex. miljöfrågan. Folkhögskolan har en möjlighet att ta tillvara detta engagemang och visa hur hen kan ta med sig frågan efter skolans slut och göra något konkret i samhället. Ett exempel är den entreprenörskurs som från och med hösten 2014 genomförs på Bäckedals folkhögskola. Det är en frivillig kurs med deltagare från både allmän- och hantverkslinje. Den syftar till att de som deltar ska starta och driva ett företag tillsammans under kursen.

Folkbildningen vill vara en utvecklingsmotor i lokalsamhället. Folkhögskolorna har en mängd samarbetspartners i regionen och i närområdet. De erbjuder allmänna aktiviteter som föreläsningar och konserter för alla som är intresserade. Skolorna skulle kunna bli ett starkare lokalt nav. En mötesplats för lokalbefolkning och enskilda företagare som har behov av ett sammanhang.

De som går kurserna kommer sannolikt i framtiden att studera vidare eller försörja sig inom kulturområdet. En del kommer troligen att starta ett eget företag inom den kulturella och kreativa sektorn i Jämtlandsregionen.

Generellt har folkhögskolorna möjligheter att delta mer aktivt inom Region Jämtland Härjedalens övriga verksamhetsområden.

PROFILERNA

De båda folkhögskolorna har väl inarbetade profiler som har gott rykte inom sina respektive områden och målgrupper. Det finns en kompetens och erfarenhet som fortsätter att utvecklas. Den möjlighet till flexibilitet som finns i folkhögskolans form nyttjas inte till fullo. Det finns skäl till det utifrån arbetslagstiftningar och annat. Det finns dock en ambition och en vilja att förnya

¹¹ Citat från en lärare på en av folkhögskolorna.

och att utveckla kursernas inriktning. Det finns potential att ytterligare nyttja den flexibilitet som skolformen innebär.

Exempelvis diskuterar personalen på Birka att i marknadsföring tona ned profilerna på allmän kurs och låta deltagarna välja en inriktning när de väl är på plats. Detta innebär att deltagarna styr mer vad kursen ska innehålla. Det innebär också att skolan kan anpassa sig efter vilket behov och intresse som råder. Konsekvensen blir att skolan inte behöver ha anställd personal på dessa kurser utan kan ta in timpersonal, alternativt "styra" in deltagarna till de kurser där skolan har personal. Det finns många kompetenta företagare i regionen som kanske kan vara intresserade av att gå in tillfälligt med sin specifika kompetens. Exempel på det finns redan, textilkonstnär i Härjedalen som kompletterar sitt företagande med att tjänstgöra på textilinriktningen i Bäckedal eller verksamma musiker som undervisar på Birka folkhögskola.

SAMVERKAN

Samverkan och samarbete kräver en ömsesidig vilja och drivkraft. Ett politiskt beslut kan vara gott nog men som grund krävs en vilja hos rektor och personal vid de två folkhögskolorna. Av olika skäl har samarbetet inte blivit konkretiserat trots goda intentioner. Av de utpekade samsamarbetsområdena har inget genomförts. Vissa försök har gjorts men det har blivit några resultat.

Vid ett gemensamt möte den 5 november 2014 enades rektorerna om att åter lyfta frågan om samarbete. Ett exempel på att samarbete tar tid att utveckla är Region Värmlands folkhögskolor. Folkhögskolorna blev en del av regionförbundet 2007 men det är först nu 2014 som rektorerna märker att samarbetet blivit något konkret.

För att denna samverkan ska kunna uppnås måste ett ömsesidigt intresse och vilja finnas från båda folkhögskolorna. Ansvar att regelbundet följa upp samarbetet ligger inom ramen för områdeschefens arbete.

Åredalens Folkhögskola drivs av en skolförening i nära samarbete med Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, EFS, som är en rörelse inom Svenska kyrkan. Enligt ett samtal med Åredalens rektor, vill de gärna samverka med övriga folkhögskolor. Det kan exempelvis vara övergripande strategiska frågor där de tre skolorna tillsammans har tyngre argument eller större påverkansmöjligheter. Ett exempel är kontakter med Arbetsförmedlingen.

LEDNINGSORGANISATION

Det handlar om två relativt små folkhögskolor med ekonomi i balans. Skolorna ligger geografiskt långt från varandra. Det finns inga tydliga incitament för att slå samman en ledningsfunktion för de två skolorna, men det kan finnas fördelar med tanke på att samverkan då blir en realitet.

Skolorna måste vara egna juridiska enheter för att bibehålla statsbidraget. Det kan dock finnas skäl att samverka runt andra funktioner utan att slå samman skolornas ledning.

EKONOMI

Från och med 2015 kommer Folkbildningsrådet att öka ingångsvärdet för mindre folkhögskolor, däribland Bäckedals folkhögskola. Det innebär att skillnaden minskar mellan de två skolorna gällande det regionala bidraget. Det kan vara rimligt att se vilka konsekvenser detta får för skolorna samt att dela upp bidraget för att synliggöra hyreskostnaderna.

ÖVERGRIPANDE FÖRSLAG

INOM REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

- Region Jämtland Härjedalen lägger konferenser/fortbildningar/kurser/seminarier på folkhögskolorna.
- Region Jämtland Härjedalen erbjuder praktikplatser till deltagarna på folkhögskolorna i den mån det passar kurserna.
- Länskulturen tillsammans med folkhögskolorna går igenom vilka områden som kan utvecklas genom samverkan och detta skrivs in i verksamhetsplaneringen för att skapa en långsiktig struktur.
- Genom att rektorerna och andra folkhögskolerepresentanter erbjuder aktivt deltagande i framskrivandet av olika strategier, deltar på olika möten, etc blir folkhögskolans roll mer synlig i det strategiska arbetet med regional utveckling.
- Förstärkning av profilerna på de särskilda kurserna (hantverk och musik), använd dessa i marknadsföring av regionen för att visa vilka unika möjligheter som finns i Jämtland Härjedalen. Här finns kopplingar till hållbarhet och kreativa näringar.
- Skolorna ska vara en lokal mötesplats enligt målsättningen med statsbidraget. Det finns potential för Birka folkhögskola att utveckla samarbetet med andra aktörer i Åsbygden.

PROFILERNA

- Bjud in annan personal inom Region Jämtland Härjedalen som har en specifik kompetens som kan bidra till nya idéer, förslag, som föreläsare, ex internationell samordnare.
- Se över vissa kurser som kanske överlevt sig själva i ett tidigt skede. I en sådan översyn kan annan personal inom Region Jämtland Härjedalen eller från andra organisationer bjudas in för att få ett utifrån perspektiv.

- Folkhögskolorna kan erbjuda fortbildning till företagare inom kultur- och kreativ sektor. Se möjligheter i det kommande projekt som Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik ska söka pengar till.¹²

SAMVERKAN

- Samarbete gällande marknadsföring; gemensamma annonser, gemensamma mässor etc – börja med att föra samman de personer som arbetar med dessa frågor på respektive skola. Nya möjligheter kan öppna sig genom Region Jämtland Härjedalen.
- Samarbete gällande externa kontakter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan mfl. Det kan vara klokt att ha samma strategi och att gemensamt hitta samverkansformer med dessa myndigheter. Här finns potential att samarbeta med Åredalens folkhögskola.
- Samarbete gällande fastighetsfrågor eftersom skolorna har samma hyresvärd. Det kan förenklas genom Region Jämtland Härjedalen.
- Tydlig uppföljning från områdeschef med avstämning vid varje ledningsgruppsmöte.

LEDNINGSORGANISATION

Från och med den 1 januari 2015 är den regionala utvecklingsnämnden inom Region Jämtland Härjedalen skolornas styrelse. Viktigt att lyfta fram är att det bör finnas några utpekade politiker som särskilt ansvarar för folkhögskolefrågorna.

1. Bibehålla nuvarande struktur med en rektor på varje skola och gemensam ledningsgrupp tillsammans med områdeschef. Fördelar med denna struktur är att rektorerna är synliga och tydliga på skolorna. De finns i ett sammanhang regionalt där övergripande frågor diskuteras. Här kan även rektor för Åredalens folkhögskola inbjudas att delta om det är frågor av gemensam karaktär. Exempel på det är kontakter med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, gemensamma satsningar gällande marknadsföring. I denna struktur kan frågor som rör samverkan tas upp som en punkt vid varje gemensamt möte.

2. En rektor rekryteras med ansvar för de två folkhögskolorna. För att inte förlora närheten till personal och deltagare behövs två biträdande rektorer. Rektor delar sin tid mellan de två skolorna och finns på regionkansliet en dag i veckan. Det som är viktigt med en sådan struktur är tydlighet och delegation. Beroende på verksamhetens omfattning kan de biträdande rektorerna ha flera arbetsuppgifter. Fördelen med denna struktur är att skolornas skulle uppfattas tydligare inåt i Regionens verksamhet och det i sig kan ge fördelar till skolorna. Det kan generera uppdragsutbildningar, konferenser/möten, samt en större roll i framtagandet av

¹² Förstudie pågår fram till sista december 2014. Kontakt Maria Domeij: maria.domeij@nckultur.org

strategier och regionala utvecklingsuppdrag. Synergier mellan skolorna kommer att uppstå. Det är viktigt att skolorna behåller sin egen juridiska enhet eftersom statsbidragen utgår från den. Om skolorna slås ihop finns risk att förlora statsbidraget för en skola. Problemet med en gemensam ledningsfunktion är det geografiska avståndet mellan skolorna. Det blir långa resor för rektor. Ytterligare en risk är att rektor kommer "långt bort" från skolornas kärnverksamhet. Det är inte heller troligt att det blir någon ekonomisk besparing med tanke på vikten av en ledares närvaro på skolorna.

EKONOMI

Bäckedals folkhögskola får från och med 2015 en ökad tilldelning av deltagarveckor vilket får konsekvenser för skolornas budget. När hyresbidraget tas bort ur budgeten visar det sig att från och med 2015 är det regionala bidraget ungefär det samma för båda skolorna.

Här nedan följer två förslag till hur det regionala bidraget kan fördelas och synliggöras. Hyreskostnader, regionalt bidrag samt deltagarveckor utgår från budget 2015.

Beräkningsalternativ 1:

1. Hyreskostnad tas ut ur beräkningen eftersom den inte går att påverka på samma sätt som andra kostnader.
2. Beslutat bidrag per deltagarvecka. Detta är en fast summa och samma för båda skolorna.
3. Politisk prioritering per deltagarvecka. Syftet med denna summa kan komma att förändras utifrån politiska beslut.

Beräkningsalternativ 2:

I denna modell är hyreskostnad och regionbidraget sammanslaget. Mellanskillnaden utgör en politisk prioritering. I nuvarande fall är den högre summan på Bäckedals folkhögskola på grund av högre hyreskostnad per deltagarvecka.

UTREDNING REGIONALA BIDRAG FÖR BIRKA OCH BÄCKEDAL		
	Birka	Bäckedal
Deltagarveckor 2015	7 041	4 000
Beslutad fast ersättning per dtv	860 kr	860 kr
Hyra 2015	4 555 000 kr	3 801 000 kr
Regionbidrag totalt 2015	10 608 000 kr	7 284 000 kr
Beräkningsalternativ 1		
Regionalt bidrag	10 608 000	7 284 000
- Hyreskostnader undantas	-4 555 000	-3 801 000
SUMMA BIDRAG EXKLUSIVE HYRA	6 053 000	3 483 000
Beslutat bidrag per deltagarvecka	860 kr	860 kr
Politisk prioritering per dtv	0 kr	11 kr
SUMMA	860 kr	871 kr
Beräkningsalternativ 2		
Regionalt bidrag	10 608 000	7 284 000
Hyreskostnader ingår	0	0
SUMMA BIDRAG INKLUSIVE HYRA	10 608 000	7 284 000
Bidrag per deltagarvecka	1 507 kr	1 821 kr
Politisk prioritering per dtv inkl hyra	0 kr	314 kr
SUMMA	1 507 kr	2 135 kr

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

*Avdelningen för innovation och statliga bolag
Enheten för bolagsanalys och ägarstyrning
Christina Detter, Styrelsesekrytering
Telefon 08-405 2853
Mobil 070-585 1012
E-post christina.detter@regeringskansliet.se*

2015-03-06

N2014/1469/SB

REGION
JÄMTLAND HÄRJEDALEN

2015 -03- 12

Landstinget Gävleborg
801 88 GÄVLELandstinget Västernorrland Dnr RS / 1 / 20 15
871 85 HÄRNÖSANDJämtlands läns landsting
Box 602
832 23 FRÖSÖNVästerbottens läns Landsting
901 89 UMEÅNorrbottens läns landsting
971 89 LULEÅ**Nominering av styrelseledamöter i Stiftelsen Norrlandsfonden**

Under våren 2015 ska regeringen utse styrelseledamöter i Stiftelsen Norrlandsfonden för det nya verksamhetsåret. Enheten för statlig bolagsförvaltning har tagit över ansvaret för förvaltningen av Norrlandsfonden från tidigare avdelning Entreprenörskap. Ansvarig förvaltare är Katarina Green, katarina.green@regeringskansliet.se. Enheten för bolagsanalys och ägarstyrning ansvarar för styrelsenomineringar.

I enlighet med stiftelsen Norrlandsfondens stadgar ombeds landstingen eller de organ de delegerar ansvaret till, att tillsammans nominera fyra av de nio ledamöterna. Stiftelsens uppdrag är att, genom att tillhandahålla finansiering, främja små och medelstora företags utveckling i regionen. Regeringen vill därför betona att ledamöterna ska besitta gedigen kunskap om förhållandena i näringslivet inom Norrlandsfondens verksamhetsområde, vilket också framgår av stiftelsens stadgar. Nomineringen avser perioden 1 juli 2015 till 30 juni 2016.

Enligt statens ägarstyrningsmodell så bör urvalet av ledamöter ske utifrån en bred rekryteringsbas i syfte att ta tillvara på kompetensen hos såväl kvinnor som män, liksom hos personer med olika bakgrund och erfarenheter. Det är viktigt att styrelsens sammansättning är sådan att styrelsen alltid har sådan branschkunskap eller annan kompetens som är direkt relevant för bolaget, även när bolaget utvecklas och omvärlden

förändras. Hållbart företagande är en viktig fråga för staten som ägare och det krävs att styrelsen har förmåga att arbeta strategiskt inom området. För att komma i fråga för ett styrelseuppdrag fordras en hög kompetens inom relevant löpande affärsverksamhet, affärsutveckling, branschkunskap, finansiella frågor eller inom andra relevanta områden. Därutöver krävs en stark integritet. Varje styrelseledamot ska kunna göra självständiga bedömningar av stiftelsens verksamhet.

Stiftelsen Norrlandsfonden sammanträder fysiskt 5-6 gånger per år och till det kommer några telefonsammanträden.

Förslag på namn, med kort CV, lämnas senast måndag den 30 april 2015 till Christina Detter, Näringsdepartementet, Enheten för bolagsanalys och ägarstyrning, 103 33 Stockholm. Ni är välkomna att återkomma om det finns frågor. E-post christina.detter@regeringskansliet.se, tel. 08-405 2853.

Med vänlig hälsning,

Anna Magnusson

Departementsråd, Enheten för bolagsanalys och ägarstyrning

Rapport

Översyn organisering av områdena Miljö, Folkhälsa, Jämlikhet och jämställdhet samt FoU i Region Jämtland Härjedalen

Februari 2015

INNEHÅLL

1.	Uppdraget	3
1.1.	Metod	3
2.	Jämställdhet och jämlikhet.....	4
2.1.	Nuvarande organisation och bemanning	4
2.2.	Jämställd och jämlik verksamhet i landstinget	4
2.3.	Jämställdhet och jämlikhet i Regionförbundet.....	5
2.4.	Synpunkter jämställdhet och jämlikhet i Region Jämtland Härjedalen.....	6
3.	Miljö och hållbarhet.....	7
3.1.	Nuvarande organisation och bemanning	7
3.2.	Miljö och hållbarhet i Landstinget	7
3.3.	Miljö och hållbarhet i Regionförbundet	8
3.4.	Synpunkter miljö och hållbarhet i Region Jämtland Härjedalen	12
4.	Forskning, utveckling och innovation.....	13
4.1.	Nuvarande organisation.....	13
4.2.	Forskning och utveckling i Landstinget	13
4.3.	Forskning och utveckling i Regionförbundet	15
4.4.	Synpunkter FOUU i Region Jämtland Härjedalen	17
5.	Folkhälsa.....	18
5.1.	Nuvarande organisation och bemanning	18
5.2.	Skillnader i ansvar och perspektiv mellan FHC och Regionförbundet.....	18
5.3.	Folkhälsoarbete i Landstinget - Folkhälsocentrum	19
5.4.	Folkhälsa i Regionförbundet.....	22
5.5.	Hälso-samverkan och samarbeten inom länet	24
5.6.	Synpunkter folkhälsa i Region Jämtland Härjedalen	25
6.	Jämförelse med organisation i andra regioner	26
6.1.	Referensregion Gotland.	26
6.2.	Referensregion Halland.....	28
6.3.	Reflektioner på referenserna	30
7.	Sammanfattning med förslag till organisation.....	31
7.1.	Generella skäl för sammanslagning/allokering av resurser.....	32
7.2.	FÖRSLAG PÅ ORGANISATION	33
7.3.	Organisatorisk placering av de sammanhållna enheterna	38
7.4.	Sammanfattning	39

1. Uppdraget

Vid bildandet av Region Jämtland Härjedalen slås två befintliga organisationer, Jämtlands Läns Landsting och Regionförbundet Jämtland, samman till en organisation. Vissa enheter/visst ansvar finns sedan tidigare i båda organisationerna och Larikus uppdrag är att komplettera tidigare genomförd analys av Landstingets administrativa enheter med förslag till organisatorisk tillhörighet och samordning av enheterna/områdena

- Miljö
- FoU
- Jämställdhet och jämlikhet
- Folkhälsa

inom Region Jämtland.

1.1. Metod

Arbetsmoment

- ❖ Inventering (per område)
 - Identifiera uppdrag och direktiv per förvaltning inom respektive område
 - Inventera resurser för att uppnå målen.
 - Intervjuer: Förberedelser, intervju och sammanställningar med ansvariga inom Regionförbundet och Landstinget för respektive område samt politisk ledning
 - Vid samma typ av resurs inom RU/RF och HSV skillnader i fokus och perspektiv skäl för respektive emot dubbling m.h.t planerbarhet, sårbarhet och synergier
- ❖ Referenstagning genom kontakt med Region Halland och Region Gotland
- ❖ Analys med strukturering och klassificering av synpunkter utifrån intervjuer, skriftliga underlag, referenstagning
- ❖ Definiera/föreslå passande organisation per område
 - Vid dubbel organisation
 - tydlig gränslinje/samordning definieras (för att eliminera konkurrenssituation)
 - tydliga uppdrag
- ❖ Rapport med förslag till nästa steg

2. Jämställdhet och jämlikhet

2.1. Nuvarande organisation och bemanning

Landstinget	Regionförbundet
Hälso- och sjukvårdsstaben - 1 mångfaldsstrateg (50% jämlik och jämställd verksamhet och 50% våld i nära relationer) - 1 utvecklingsstrateg (50% tjänst Barnkonvention och nationella minoriteter)	Saknar egen resurs inom området
Personalstaben - PA-strateg mångfald inom område arbetsmiljö och hälsa (del av tjänst)	
Styrgrupp jämställd och jämlik verksamhet	

2.2. Jämställd och jämlik verksamhet i landstinget

2009 undertecknade landstingsstyrelsen den Europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män (den så kallade CEMR-deklarationen¹). Undertecknandet var en del i Jämtlands läns landsting målsättning att stärka och sprida arbetet med jämställdhetsintegrering i organisationen. I och med undertecknandet förband sig landstinget att upprätta handlingsplaner och program för jämställdhet samt att tillföra de ekonomiska och mänskliga resurser som behövs för att genomföra dem².

Landstinget har gjort omfattande satsningar inom jämställdhet³ och jämlikhet⁴ under de senaste åren. Inom hälso- och sjukvårdsstabens analysenhet finns två resurser som arbetar med jämlikhet och jämställdhet, våld i nära relationer samt barnkonventionen och nationella minoriteter). Beslut har även tagits för att utöka med kunskapsstöd inom funktionshinder-området. Landstingets jämställdhets- och jämlikhetsarbete har målet att uppnå en jämställd och jämlik intern verksamhet, både ur ett medborgarperspektiv och ett medarbetarperspektiv.

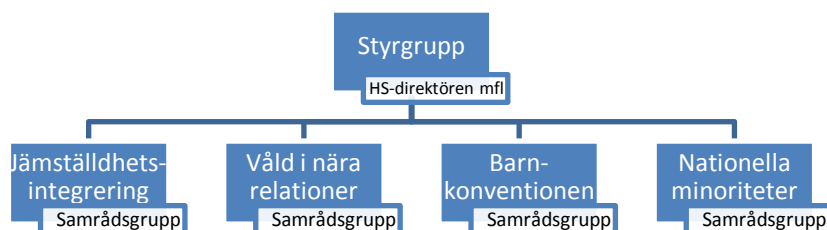
Landstinget har en övergripande styrgrupp för jämlik och jämställd verksamhet. I styrgruppen ingår deltagare från hälso- och sjukvårdsstaben (hälso- och sjukvårdsdirektören, analysenheten, FHC Landstingsöverläkaren), personal- och ekonomistaben och de olika centrumen. Jämställdhet och jämlikhet har en egen samrådsgrupp med sakkunniga och representanter från verksamheten. Samrådsgrupperna ansvarar för att identifiera behov och förbereda underlag till beslut. Styrgruppen har en bred förankring och starkt mandat vilket möjliggör snabba beslut.

¹ CEMR-deklarationen innebär att jämställdhetsintegrering ska tillämpas inom organisationens samtliga verksamheter. Det ska vid planering, beredning, beslut, verkställande och uppföljning

² Utdrag ur Övergripande handlingsplan för jämställd och jämlik verksamhet 2015-2017

³ Alla människors lika värde - oavsett vem du är.

⁴ Jämställdhet innefattar kvinnors, mäns, flickors, pojkar, samt queera personers lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att "kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv".

Figur 1 Styrgrupp Jämställd och jämlik verksamhet

Personalstaben arbetar med mångfaldsaspekter kopplat till arbetsgivar-ansvaret och nyttjar mångfaldsstrategen som sakkunnigstöd vid behov.

Ansvarsområden	Exempel på insatser
Sakkunnigstöd till chefer, ledning och andra staber	- Nyckeltal i landstingsplanen - Processtödsarbete för jämställdhetsintegration vid olika enheter - Hur tillhandahålla en jämställd och jämlik medborgarservice - Jämställd integration - Rutin för jämställdhetsintegrering vid ärendehantering
Sakkunnigstöd till politiker	- Utarbeta beslutsunderlag - Förbättringsarbete avseende framgångsfaktorer för jämställdhet och jämlikhet - Definiera mål och mått i landstingsplanen
Metodutveckling och riktlinjer	- Utveckla metod och verktyg för jämställdhetsintegrering i samarbete med den patientnära verksamheten - Jämställd rehabiliteringsprocess - Hur definiera kriterier för bedömning av forskningsansökningar - Aktivt användande av genushanden vid sjukskrivningar
Utbildningar	Initiera och tillhandahålla utbildningar till verksamheten inom t ex - Genusmedicinsk forskning - Genusperspektiv på neuropsykiatrisk funktionsnedsättning - Jämställdhet och jämlikhet i ledarskapet
Nätverk och omvärldsbevakning	- Erfarenhetsutbyte med andra landsting - Nätverk med ansvariga inom området i länets kommuner - Länsstyrelsen i Jämtland - SKL
Controller-funktion	Uppföljning av direktiv och riktlinjer genomförs i den ordinarie verksamheten.
Analys och statistik	Bemötandestudien Sjukskrivningsrapportering i samarbete med personalstaben

2.3. Jämställdhet och jämlikhet i Regionförbundet

Regionförbundet saknar egna resurser inom detta område.

Den nationella handlingsplanen för en jämställd regional tillväxt 2012-2014 ställde krav på att varje region tog fram en handlingsplan för att jämställdhetsintegrera det regionala tillväxtarbetet.

Regionförbundet tog in resurser från Länsstyrelsen för att definiera en plan för de mål som Regionförbundet ansvarar för.

Baserat på en nulägesanalys⁵ definierades en plan med målområden och aktiviteter. Målet för handlingsplanen har varit att påbörja ett systematiskt strategiskt arbete för att skapa en mer jämställd regional tillväxt. Regionens handlingsplan omfattar tio mål där regionförbundet ansvarar för åtta.

Under hösten har planen utvärderats av regionförbundet utifrån villkorsbeslutet och Tillväxtverkets riktlinjer. Handlingsplanen beskriver en hög ambition om jämställdhet i tillväxtarbetet men utvärderingen visar

- att flera mål och aktiviteter i handlingsplanen är otydliga
- att endast 5 av 19 definierade aktiviteter har påbörjats
- att ingen aktivitet har genomförts fullt ut
- att handlingsplanen har fått marginellt utrymme i verksamheten
- att alltför många parter har definierats som ansvariga vilket resulterat i att ingen tagit helhetsansvar för genomförandet.
- att det är viktigt att definiera/utse/ EN ansvarig för implementation av handlingsplan och därmed skapa en mer jämställd regional tillväxt.

2.4. Synpunkter jämställdhet och jämlikhet i Region Jämtland Härjedalen

Jämställdhet och jämlikhet är en övergripande strategisk fråga för Region Jämtland Härjedalen som helhet.

”Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person⁶”.

En handlingsplan ”Övergripande handlingsplan för en jämställd och jämlik verksamhet 2015-2017” har tagits fram av regionen.

Mål 1	En jämställd och jämlik hälso-, sjuk och tandvård
Mål 2	En hög kompetens inom organisationen avseende jämställdhet, jämlikhet och genus
Mål 3	En jämställdhets- och jämlikhetsintegrerad ärendeprocess
Mål 4	Att alla kvinnor, män, flickor, pojkar och queera-personer som är i kontakt med Region Jämtland Härjedalen bemöts med respekt och utan kategoriseringar och stereotyper uppfattningar
Mål 5	En hög kunskapsnivå inom området jämställdhet, jämlikhet och icke-diskriminering hos samtliga medarbetare
Mål 6	Icke-diskriminerande lönesättning och rekrytering
Mål 7	En jämställd och jämlik hälsofrämjande arbetsmiljö

⁵ Baserat på data och statistik 2011-2012

⁶ Regeringsformens första kapitel, andra paragraf

Som framgår av ovan definierade mål är handlingsplanen primärt fokuserad på hälso- och sjukvårdens verksamhet. Regionen behöver en gemensam handlingsplan för hela verksamheten och handlingsplanen behöver kompletteras för att även innefatta regional utvecklings verksamhet och ansvar.

Vidare bör Regionen ha mål som även innefattar ansvar att säkra/stimulera/samordna regionens olika kommuners jämställdhetsarbete samt mål för jämställdhet i samarbeten och projekt som Regionen bedriver med externa parter.

Det föreslås att Regionen bör bygga vidare på den kompetens och struktur som hälso- och sjukvårdsförvaltningen har byggt upp inom området. Likaså att vidga den övergripande styrgruppen för Jämlik och jämställd verksamhet till att även innefatta det regionala perspektivet. Det lyfts dock att resurser inom landstinget inte är tillräckliga för Regionen som helhet.

3. Miljö och hållbarhet

3.1. Nuvarande organisation och bemanning

Landstinget	Regionförbundet
Inom samordningskansliet finns Miljöfunktionen med miljöstrateg (1 tjänst) och miljöhandläggare (1 tjänst)	Inom Attraktion och livsmiljö finns - Miljöstrateg (1 tjänst) - Jegrelius institutet Är experter inom hållbar utveckling. Miljötoxikologer, miljökemister och ekoingenjörer (3x0,75 tjänster) samt projektkommunikatör (0,65 tjänster via projektmedel) - Energikontoret Energi och klimatrådgivare (3 tjänster)

Vid bildande av Regionförbundet överenskomms att den miljöstrateg som gick över till Regionförbundet skulle dela sin tid mellan landstinget och regionförbundet. Detta har dock varit svårt att genomföra praktiskt.

3.2. Miljö och hållbarhet i Landstinget

3.2.1. Miljöfunktionen

Landstinget är, efter politiskt beslut, sedan 2004 certifierat enligt ISO 14001 och EMAS-registrerat vilket ställer krav på miljöledningssystem, miljömålsarbete, rutiner, uppföljning, redovisning och systematik för "ständig-förbättrings-process" inom miljöområdet.

Miljöfunktionen måste ha en väl fungerande omvärldsbevakning dels vad som händer/är på gång inom egen verksamhet, inom lagstiftningsområdet, internationella, europeiska (EU), nationella och regionala miljösmål samt forskning och utveckling inom miljöområdet.

Miljöansvaret är delegerat till enhetscheferna ute i verksamheten. Miljöfunktionen är ett stöd för sakfrågor, rutiner, revision mm.

**Miljöfunktionens
Expertområden**

Kontroll och rapportering	Landstingets verksamhet omfattas av ett 80-tal olika lagar, förordningar och föreskrifter inom miljöområdet. Detta innefattar att säkra - verksamhetsutövares egenkontroll enligt regelverk och lagar - redovisning och rapportering enligt externa krav
Miljöledningssystem och certifiering	- samordna miljödelarna av ledningssystemet utifrån kraven i lagstiftning och kraven enligt certifieringen - skapar och reviderar rutiner, checklistor, blanketter, informationsmaterial i ledningssystemet.
Stöd till verksamheten	- Miljöansvaret är lokalt hos enhetscheferna vilka behöver stöd i sakfrågor, rutiner mm - Samordna lokala miljöombud - Miljöstationen, inre service - Internutbildning av miljöombud, chefer och övrig personal
Stöd till politik och ledning	- Miljöstrategen tar fram, författar och presenterar faktaunderlag till såväl politiken som tjänstemannaledningen inför beslut, utformning av miljömål, förslag på förbättringsåtgärder, statistikinsamling analys och redovisning inom områden kopplade till miljöpåverkan, underlag och förslag till svar på remisser, motioner m.m.
Stöd till staber	- Fastighetsenheten i energifrågor - Samordningskansliet avseende ledningssystemet - Personalstaben för arbetsmiljöfrågeställningar - Risk och sårbarhetsanalys med Beredskapsansvariga
Omvärldsbevakning och nätverk	- Omvärldsbevakning inom lagstiftningsområdet - Medverkan i flera miljönätverk med andra landsting och regioner

Avgörande för miljöfunktionen är samarbetet med ansvariga för ledningssystemet då det även innefattar miljöledningssystem. Miljöansvaret ligger lokalt ute i verksamheten

Miljöfunktionen samarbetar inom Enheten för krisberedskap, säkerhet och miljö" med riskhantering, risk- och sårbarhetsanalyser, konsekvensanalyser och enheten samverkar även i dessa frågor med Länsstyrelsen och MSB.

Landstingets miljöstrateg arbetar idag direkt mot den politiska ledningen. För att göra detta på ett effektivt sätt är det av stor vikt att vara nära ärendehantering och övriga politiska stödfunktioner. Inom Regionen behöver en gemensam strategi, långsiktig utvecklingsplan och handlingsplan för miljöområdet som helhet definieras.

3.3. Miljö och hållbarhet i Regionförbundet

3.3.1. Miljöstrateg

Regionförbundets miljöstrateg beskriver sitt uppdrag som "att vägleda kontakter på ett nationellt och regionalt plan inom miljöområdet" vilket innebär deltagande i ett stort antal nätverk samt strategiskt stöd till politiker och näringsliv inklusive besöksnäringen.

Arbetsområdet anges som miljö, klimat, energi samt samordning av regionala miljöarbeten/projekt.

Regionförbundets miljöstrateg har ett utpräglat externt fokus.

**Miljöstrategens
expertområden**

Exempel på insatser

Nätverkande	- Europaforum Norra Sverige – 4 norrlandsting samarbetar med frågor miljö/klimat/energi. Gunnar deltar i en tjänstemannagrupp som är ett stöd till politikerna. - Mitt Norden Kommittén – tjänstemannagrupp där RF miljöstrateg är sammankallande. SV/No/Fi - Encore – internationellt nätverk med tjänstemän
Strategiskt stöd	- Till regionala politiker - Till näringslivet, t ex utvecklingsföretag och turistnäringen, t ex insatser inom t ex turist-näringen kring miljöprofilering och andra företag kring av energi- och miljöteknik.
Samordning av regionala miljöarbeten	- Vattenanvändningsplan för Storsjöns vattensystem. Projekt i samarbete med Länsstyrelsen och kommunerna runt sjön Mål 2 program7, särskilt för insatsområde 4 med koldioxidsnål ekonomi. Ansökan och rapportering sker av Länsstyrelsen och regionförbundet i samarbete.

3.3.2. Jegrelius

Jegrelius är ett institut för tillämpad grön kemi. Vid institutet arbetar experter inom hållbar utveckling, miljötoxikolog, miljökemist och ekoingenjör.

Förutom 3 st 75%-iga tjänster har institutet projektmedel för en kommunikatör på 65%.

”Vi arbetar tillsammans med konsumenter, företag och offentlig sektor för att stimulera efterfrågan och produktion av giftfria produkter. Tillsammans vill vi inspirera och skapa förutsättningar för ett miljödrivet näringsliv utifrån vår vision att bidra till tryggare miljöer i människors vardag”.

Jegrelius

expertområden

Exempel på insatser

Miljöbedömning av produkter enligt Jegreliusmodellen	- Bedöma hälso- och miljöprestanda för olika produkter, Identifierar farliga ämnen. Ta fram alternativ till identifierade ämnen.
Experter och metodikstöd	- Rådgivning inom miljöfarliga ämnen och material till verksamheter Stöd till företag och entreprenörer med nya innovationer och ambitioner inom området långsiktigt hållbar produkt. Området har tillväxtpotential. - Rådgivning vid upphandling

⁷ tilldelning av EU medel som kanaliseras via Regeringskansliet för framtidsinriktade investeringar

Omvärldsbevakning och nätverk	- Ansvarig för Jegreliusmodellen deltar i ett antal olika forum.
Leder/deltar i utvecklingsprojekt	Kunskapsstöd till företag: - PVC-fria blodpåsar – Projekt som drivs av Jegrelius och finansieras av EU. Karolinska Universitetssjukhuset testar och utvärderar. - Biobränslen – Jämtland har som mål att bli ett fossilfritt län. Jegrelius tillhandahåller projektstöd inom biogasområdet. - Framtagning av plasttallrikar som uppfyller krav på miljömässigt långsiktigt hållbar produkt. Testas inom förskolor. - VM alpint 2019 vill vara ett hållbart evenemang. Jegrelius kommer att tillhandahålla kunskapsstöd

Jegrelius institutet

- tillhandahåller expertis till externa parter
 - o Kommunerna, råd vid upphandlingar, kunskapsstöd till kommunernas tillsyn av giftfri miljö.
 - o Näringslivet - Jegrelius erhåller externa projektmedel från tillväxtverket och EU för att i olika projekt stärka näringslivet.
- har etablerade samarbeten med
 - o Länsstyrelsen: Frågeställningar och projekt inom området giftfri miljö
 - o Mittuniversitetet: Frågeställningar och projekt inom området giftfri miljö
- har byggt upp viss kompetens inom området projektfinansiering och medelsansökan
- medarbetare och resurser är nästan uteslutande engagerade i externa projekt eller i extern rådgivning.

Jegrelius behöver tillgång till testarenor och referensmiljöer för de produkter som de är med och utvecklar, här är eller borde kommunerna och hälso- och sjukvården vara viktiga arenor.

Innan Jegrelius flyttades från Landstinget till Regionförbundet arbetade de närmare landstingets upphandlingsavdelning och samarbetade med miljöfunktionen. Medarbetarnas kunskap utnyttjades i upphandlingar, vid materialval, vid substansbedömningar m.m.

3.3.3. Energikontoret

Energikontoret är energi- och klimatrådgivare till kommunerna, näringslivet, branschorganisationerna och privatpersoner. Målet för verksamheten är effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi. Energikontorets verksamhet finansieras av länets kommuner samt Energimyndigheten.

”Energikontorets huvudsakliga uppdrag är att samordna den kommunala energi- och klimatrådgivningen, att vara en regional aktör inom områdena energieffektivisering och förnybar energi samt att initiera och medverka i internationella, nationella och regionala projekt om rådgivning, effektivisering och förnybar energi”.

Energikontorets expertområden	Exempel på insatser
Energirådgivning	I länets alla kommuner finns det en kommunal energi- och klimatrådgivare. Energikontoret tillhandahåller ett grundstöd till Regionens kommuner. I ett urval kommuner utför energikontoret uppdraget som energi- och klimatrådgivare till privatpersoner. Tillhandahålla energirådgivning till näringsliv och branschorganisationer.
Energisamordning	Samordna kommunernas energi- och klimatrådgivning.
Projektleddning	Leder projekt med syfte att stimulera effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi t ex:
Informationsinsatser	Deltar i mässor, rådgivning, samordnar träffar och informationskvällar för att informera allmänhet, föreningar och näringsliv
Omvärldsbevakning och nätverk	- Samordnar nätverk för kommunernas energirådgivare - Samarbetar med - o Västernorrland i regional samordning av energieffektivisering - o Norrlandstingen kring energikrav i fastigheter

EU-kommissionen har satt ett mål om fördubbling av andelen förnyelsebar energi till 12 % år 2020. Arbetet ska ske lokalt- I Regionen Jämtland Härjedalen skall energikontoren vara en drivkraft.

Energikontorets verksamhet riktar sig enbart till externa parter

- Kommuner:
 - o Samordnar kommunernas energirådgivning
- Varje kommun skall ha egen energirådgivare men Energikontoret har avtal att vara vissa mindre kommuners energirådgivare. Ger råd till företag, t ex livsmedelsbutiker och har även en uppsökande verksamhet
- Branschorganisationer

Energikontoret får finansiering från energimyndigheten för 3 årsperioder och har som krav att ha en styrgrupp. Styrgruppen har representanter för Energikontoret, Politiker, Miljöstrateg, Regionförbundet, Villaägarna, Länsstyrelsen, AGA.

Länsstyrelsens enhet för hantering av stöd/bidrag till energisatsningar i företag flyttas under 2015 från Länsstyrelsen till Regionen. Flytten av företagsstödet ger Regionen förutsättningar för:

- Utökat samarbete och dialog
- Bättre och mer komplett service till företagen

inom energiområdet.

3.4. Synpunkter miljö och hållbarhet i Region Jämtland Härjedalen

Miljöcertifiering

Enligt Regionplan 2015-2017 ska hela Region Jämtland Härjedalen miljöcertifieras och ha samma miljöledningssystem. I dagsläget är endast landstingsdelen certifierad. Certifiering av övrig verksamhet innebär aktiviteter/åtgärder; utredningar, rutinbeskrivningar, revidering av rutiner, miljörevisioner, uppdatering av lagförteckningar/styrande dokument m.m.

Regionförbundet har inte arbetat med ett internt miljöledningssystem. Landstingets lösningar, system och rutiner behöver implementeras inom regional utveckling för att certifiera regionen som helhet.

Strategiskt stöd

Miljöstrateg finns inom både hälso- och sjukvården och inom Regionförbundet. Båda tillhandahåller stöd till den politiska ledningen men med olika perspektiv. Samordning bör förstärkas. Verksamheterna har två skilda miljöpolicies vilka bör synkroniseras till en gemensam.

Verksamhetsstöd till hälso- och sjukvården

Det direkta stödet till enhetscheferna och enskilda funktioner som miljöstationen behöver vara fysiskt nära verksamheten för att vara lätt tillgänglig och effektiv.

Jegrelius institutet

Jegrelius arbetar nästan uteslutande i projekt och mot externa parter samtidigt som andra funktioner inom regionen efterlyser stöd inom de områden som institutet behärskar. Landstingets miljöfunktion efterlyser Jegrelius expertstöd inom området hållbar utveckling, kemikalier, upphandlingar, miljöbedömningar.

Energifrågeställningar

Energimyndigheten ställer krav på minskad energiförbrukning. Energikontoret arbetar nästan uteslutande mot externa parter och Energikontorets verksamhet är därmed en viktig del av det regionala uppdraget. Regionen har även ett ansvar att öka energieffektiviteten i den egna organisationen varför Energikontorets kompetens med nödvändighet måste nyttjas som expertstöd till interna verksamheter.

Uttalat behov:

- Beställarfunktionen för fastigheter inom Planerings- och beställarstaben har som mål att minska energiförbrukningen.
- Miljöfunktionen i landstinget har uttalat önskemål om utökat samarbete med energikontoret.

Sårbarhet och planerbarhet

Insatsomfattning i ärenden, certifiering, internkontroll fluktuerar starkt under året och under vissa perioder kan enheter vara starkt överbelastad. Den sammantagna miljöfunktionen i Regionen, miljöfunktionen, strateger, samordnare, Jegrelius institutet, energikontoret bör göra en gemensam årsplan/kalender för att samordna kompetensutbyte, aktiviteter, engagemang och även möjliggöra stödfunktion åt varandra vid toppbelastningar.

4. Forskning, utveckling och innovation

4.1. Nuvarande organisation

Landstinget	Regionförbundet
FOUU-enheten 11 tjänster fördelade mellan forskning och utbildning	Inom Attraktion och Livsmiljö finns FOU-Jämt - 2 forskningsledare - 0,8 forskningsassistenter
	Inom Näringsliv finns Innovationsstrateg (1 tjänst) och ett tillväxtfinansierat utvecklingsprojekt

4.2. Forskning och utveckling i Landstinget

JLL har som samtliga landsting uppdraget att bedriva forskning och är dessutom ett utbildningslandsting. JLL avsätter ca 6 Mkr/år till forskning och utveckling i hälso- och sjukvården.

Forskning, utveckling och utbildning har i landstinget samlats till FOUU-enheten. Enheten skall skapa

- förutsättningar för klinisk patientnära forskning inom hälso- och sjukvården
- akademisk miljö kring den regionaliserade läkarutbildningen (RLU) som sedan 2011 bedrivs i Östersund av Umeå Universitet.

Verksamheten är indelad i tre huvudområden:

1. **Forskning** – samordna och leda hälso- och sjukvårdens forskningsinsatser (disputationer, interna forskningsanslag, forskningsprojekt, vetenskaplig handledning)
2. **Utbildning** - samordna samtliga utbildningsaktiviteter inom hälso- och sjukvården (Läkarutbildning, AT-utbildning, ST-utbildning, praktikplatser och medicinska biblioteket)
3. **Biobank** ansvar (från och med 2015).

Här genomförs hälso- och sjukvårdsutbildningsinsatser från gymnasial till universitetsnivå. JLL har samlat samtliga utbildningsinsatser till en enhet för att ge ett mer effektivt stöd till och större utbyte mellan studierektorer, handledare

Närhet till verksamheten och vikten av att vara kliniskt aktiv gör att flertalet arbetar deltid vid FOUU och deltid i vården.

FOUU-insatsområden

Forskning	Interna forskningsanslag	- utlysa och bedöma ansökningar om FoU-medel (fördelade ca 7,5 Mkr 2014) - Samordna doktorander och FOU-medels finansierade tjänster
Forskning	Forskningssamverkan	- Regional samverkan - Nationell samverkan - Internationell samverkan

Forskning	Vetenskaplig handledning	- ST-vetenskapskurs - D-uppsatser medellång vårdutbildning - Doktorand och postdoktor handledning
Forskning	Utvecklingsuppdrag	- Stödja och delta i utvecklingsuppdrag som - Virtuella hälsorum - Valfärdsteknologi, sjukvård och omsorg i hemmet - Testbäddslandsting för olika nya produkter och prövningar inom hälso- och sjukvården
Forskning	KFC (kliniskt forskningscentrum)	- Forskningsmottagning med lab - Samarbete med övriga norrlandsting
Forskning	Uppföljning	- Följa upp genomförda satsningar, projekt och ansökningar - Statistikstöd
Utbildning	Läkarutbildning	- Lektorer och klinisk personal genomför utbildning termin 6-9 -Handledning vetenskapligt arbete termin 10
Utbildning	AT och ST-utbildning	- Studierektorer för utbildningarna - Anordna utbildningsdagar, kurser mm
Utbildning	Praktikplatssamordning	- Regional samordning av praktikplatser i landstinget och i kommunerna - 1000-1200 elever/år ska samordnas (Sjuksköterskor, arbetsterapeuter, sjukgymnaster m.fl.) - Praktik tjänstgöring Psykologer (PTP)
Utbildning	Medicinska biblioteket	- Övertar drift av biblioteket från Östersundskommun 1/1 2015. - Krävs för genomförande av utbildningarna
Biobank	Biobanksansvarig	- Biobankssamordning enligt nationella krav

FOUU-enheten samordnar ett internt ansökningsförfarande där ansökningar bedöms av en Prioriteringsgrupp med deltagare från olika delar av verksamheten med tung vetenskaplig kompetens. Varje ansökan granskas av mer än fyra personer (både kvinnor och män) och fastställs av FOU-kommittén⁸. Modell för bedömning har utformats med stöd från jämställdhetssamordnaren för att säkerställa att aspekterna jämlikhet och jämställdhet ingår i bedömningen. Metodik för bedömning bör vidareutvecklas i dialog med FOU-Jämt för att i möjligaste mån säkerställa samstämmighet i bedömningsparametrar.

Vid ansökning av externa anslag samarbetar FOUU-enheten med landstingets beställarenhet. Även regionförbundets olika enheter arbetar med externa ansökningar. Parterna bör utbyta erfarenheter, modeller och strukturer för att vidareutveckla området. Expertis för utformning av externa ansökningar bör förstärkas då FOUU-enheten bedömer att möjliga ansökningsområden kommer att utökas de närmaste åren.

FOU-Jämt och FOUU-enheten arbetar idag i utvecklingsprojekt inom vård och omsorg, t ex virtuella hälso-rum med deltagande från kommunerna. Här bör samverkan och dialog med kommunerna samordnas för att nyttja resurserna på bästa sätt.

⁸ Enligt beslutsordning i dokument Arenor och grupper för ledningsstyrning.

I utveckling av folkhälso-området finns flera möjliga samarbetsområden. FOUU-enheten och Folkhälsostrategen inom RU samarbetar i samordning av forskningsinsatser inom Folkhälsoområdet. Podd-RA – projektet har avslutats och FOUU-enheten deltar i förvaltningen av resultatet.

Samverkan och samarbeten

Samverkan och samarbeten med kommunerna avseende praktikplatser.

Projektsamarbeten

- Podd-RA
- Mott Norden forskarnätverk

behöver en innovationsplattform för att ta hand om de idéer som uppkommer inom hälso- och sjukvården.

4.3. Forskning och utveckling i Regionförbundet

4.3.1. FOU-Jämt

FOU-Jämt är en enhet inom Social välfärd och arbetar direkt på kommunernas uppdrag med att stödja verksamheterna så att samma kvalitet kan nås i respektive kommuns socialtjänst, LSS-verksamhet och kommunal hälso- och sjukvård oavsett kommunens storlek.

Kommunerna har krav från socialdepartementet, socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting att införa och arbeta med evidensbaserad praktik. Det innebär att arbeta utifrån kunskapskällor; forskning/evidens, professionens kompetens och erfarenheter samt brukarens kunskap om och syn på sin situation.

”FoU Jämt är ett regionalt kunskapscentrum som genom forskarstöd och praktikinära forsknings- och utvecklingsinsatser bidrar till en långsiktig evidensbaserad kunskaps-uppbyggnad inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård”

FOU-Jämt tillhandahåller ett bas-stöd till kommunerna som prioriteras enligt uppdrag från kommunerna.

FOU-Jämt

insatsområden

Exempel på insatser

Delta i utvecklingsprojekt	- Delta i utvecklingsprojekt initierade av nationella satsningar och finansierade av Socialstyrelsen
	- Delta i lokala utvecklingsprojekt
Stödja lokalt utvecklingsarbete	- Stöd i evidensbaserad praktik och evidensbaserat socialt arbete
	-Handledning och metodstöd till mindre utvecklingsprojekt i kommunerna
Säkra långsiktighet i projektresultat	- Stödja kommunerna i att förvalta framtagna modeller och metoder

Konsultativt stöd vid behov i kommunerna	- stöd i lokal verksamhetsutveckling och utvärdering av befintlig verksamhet - kontinuerlig handledning i olika aktiviteter, verksamhetsutveckling, utvärderingsarbete.
Vidareutbildning	- förmedla och göra aktuell forskning inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård tillgänglig genom seminarier, temadagar, rapporter, handböcker.
Öppna jämförelser	- Samarbetar med landstinget med öppna jämförelser ○ Samlar in data från kommunerna ○ Analyserar resultat ○ Återkopplar till kommunerna med förslag på områdesgemensam utvecklingspotential som sedan lyfts till SVOM.

Handledning och deltagande i utvecklingsprojekt

Personal som arbetar inom äldreomsorg, individ- och familjeomsorg, verksamhet för funktionsnedsatta och inom kommunal hälso- och sjukvård har rätt att söka FoU-medel⁹. FOU-Jämt ger metodstöd vid utformande av ansökningar.

FoU-projekten handleds av forskningsledare/projektledare som är projektanställda på FoU Jämt, enligt en handledningsmodell där projektledarna träffas kontinuerligt under arbetets gång, delar erfarenheter och diskuterar problem och lösningar. Projektet avslutas med en rapport, vilken också görs med handledning av FoU Jämt.

Landsting och kommunerna har under ett flertal år samarbetat i genomförande av utvecklingsprojekt finansierade av Socialstyrelsen. FOU-Jämt deltar i dessa utvecklingsprojekt finansierade av Socialstyrelsen på uppdrag av kommunerna inom ett flertal områden som:

- Bättre liv för sjuka äldre (i samarbete med länsstyrelsen)
- Barn och unga
- Funktionsnedsättning
- Missbruk och beroendevård
- E-hälsa med satsningar inom NPÖ, Digitala rum och BBIC.

FOU-ledare är projektanställda inom FOU-Jämt och ansvarar för samordning och rapportering enligt krav från socialstyrelsen.

Implementering och förvaltning

FOU-Jämt ska stödja kommunerna i att säkerställa långsiktigheten i erhållna projektresultat.

FOU-ledarna fasas ut vid slutet av projekten och FOU-Jämt tar över ansvaret att stödja kommunerna i att förvalta och säkerställa att framtagna modeller och metoder implementeras i verksamheten.

Landsting och Regionförbundet samarbetar redan idag för kunskapsutveckling inom socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård inom ett flertal projektområden. Det finns en regional utvecklingsgrupp med representanter från kommunernas socialtjänst (IFO, LSS och VO), Landstinget

⁹ Även medarbetare i privata företag och kooperativ som arbetar inom dessa verksamhetsområden på uppdrag av kommunal huvudman har rätt att söka FoU-medel

och FOU-Jämt som tillsammans definierar en handlingsplan för arbetet framåt.

4.4. Synpunkter FOUU i Region Jämtland Härjedalen

FOU-Jämt arbetar mer med utveckling än forskning inom Socialtjänsten. FOU ser det som sitt uppdrag att fokusera kvalitetsutveckling inom Socialtjänstens individ och familjeomsorg samt omsorg om funktionsnedsatta. Äldreomsorgen har redan ett gott samarbete med landstinget för utveckling av verksamheten.

FOU-Jämt ska skapa förutsättningar för en kunskapsbaserad socialtjänst och evidensbaserad praktik. För att säkerställa detta är det viktigt att arbeta så verksamhetsnära som möjligt. FOU-Jämt har erhållit ett gott förtroende från kommunerna och det är viktigt att detta inte störs nu vid bildande av den nya regionen.

Samarbetet med FOUU-enheten i landstinget är idag marginellt. Det samarbete som finns sker via FoU-rådet som bedömer inkomna ansökningar även från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård för att erhålla FoU-medel för projekt. FoU-rådet består av

- Kommunrepresentanter (Chef LSS, SOL, VO)
- Samordnare Social välfärd
- Chef enhet attraktion och livsmiljö
- FOUU-enheten
- Mittuniversitetet.

Det finns projekt som har initierats från FOUU som i framtiden kan involvera resurser från FOU-Jämt då projekten bedrivs i ett antal kommuner t ex virtuella hälso-rum. I övrigt har inte FOU-Jämt något samarbete med FOUU och ser inte större gemensamma nämnare annat än utbyte av metodstöd kopplat till ansökningar mm.

Den del inom hälso- och sjukvården där det finns ett större behov av samarbete är med hälso- och sjukvårdsstabens vårdutvecklare samt med analysstaben för redovisning och rapportering av resultat i projekt som ska ha en nationell rapportering.

Externa samarbeten

FOU-Jämt samarbetar med Institutionen för hälsovetenskap och Institutionen för socialt arbete vid Mittuniversitet i:

- Spridande av kunskap från aktuell och relevant forskning
- Samverkan kring forskning, verksamhetsutveckling och kunskaps- och metodstöd
- Samverkan kring berörda utbildningsprogram, uppdragsutbildning och fortbildningar.

Det är av stor vikt att detta samarbete fortsätter.

Organisation

Social välfärd är en viktig del i den Regionala utvecklingen. FOU-Jämt är kommunernas gemensamma stöd i att utveckla detta område oavsett kommunens storlek. FOU-Jämt har under flera år byggt upp ett nära och gott samarbete med kommunerna.

Rädsla finns att en flytt från Regional utveckling skulle göra att förtroendet från kommunerna påverkas då det skulle ses som att "bli uppäten" av hälso- och sjukvårdens stora organisation.

FOU-Jämt ser som sitt främsta uppdrag att stödja och värna kvalitetsutveckling inom Socialtjänst, LSS och kommunal hälso- och sjukvård. Vård och omsorg inom kommunal verksamhet är ofta belyst redan idag. Socialtjänsten kommer dock ofta i skymundan och det är viktigt att FOU-Jämt har kvar fokus på Social välfärd som helhet. Tillsammans med Handläggare för Social välfärd inom Regionförbundet samordnas och intresse-bevakas frågor inom socialtjänst, LSS och kommunal vård och omsorg.

Det är positivt att framåt kunna arbeta mer med hälso- och sjukvårdsstaben men FOU-Jämt bör inte ingå i samma organisation för att då är risken stor att perspektivet vård och omsorg tar överhanden.

5. Folkhälsa

Folkhälsa är, till skillnad mot individens hälsa, ett samlingsbegrepp för hela befolkningens hälsotillstånd. Det tar hänsyn till såväl nivån som fördelningen av hälsan. Folkhälsopolitikens första mål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en jämlik hälsa för alla. Folkhälsoarbetet handlar om åtgärder som verkar långsiktigt på strategisk nivå. Det är en samhällsfråga och inte enbart en fråga om enskilda individers hälsa.

5.1. Nuvarande organisation och bemanning

Landstinget	Regionförbundet
Folkhälsocentrum (9,25 tjänster/ 11 medarbetare)	Folkhälsopolitisk strateg (1 tjänst/ 1 medarbetare)
	Projekt inom Attraktion och livsmiljö: Samordnare mobilisering mot droger (0,5 tjänst/ 1 medarbetare)

Skillnader i ansvar och perspektiv mellan FHC och Regionförbundet

Regionförbundet och Folkhälsocentrum har samma uppdrag men skillnad i ansvar och perspektiv vilket framgår av dokumentet "Ansvarsfördelning och samverkan mellan regionförbundet Jämtlands län och Jämtlands läns landsting för att säkerställa och möjliggöra folkhälsopolicyns intentioner"

Regionförbundets ansvar och perspektiv:

- Ansvara för att samordna politiska initiativ avseende förändringar av livsvillkoren på en övergripande nivå.

Folkhälsocenter ansvar och perspektiv:

- Ansvarar övergripande för att kunskapsutveckling om levnadsvanorna i Regionen sker och att dess kunskaper delges övriga aktörer i regionen inför utformning av handlingsplaner baserade på folkhälsopolicyn.

5.2. Folkhälsoarbete i Landstinget

Folkhälsocentrum (FHC) är landstingets/hälso- och sjukvårdens kunskapscentrum för folkhälsa och baserar sitt arbete på Hälso- och sjukvårdslagen.

Folkhälsocentrums uppdrag¹⁰

- Ansvara för att informera, utbilda och implementera samt i övrigt stödja primär- och länssjukvård i det sjukdomsförebyggande arbetet
- Bidra till en god hälsa på lika villkor för alla, bland annat genom att skapa förutsättningar för kommuner, frivilligorganisationer, företag att delta i arbetet
- Synliggöra befolkningens hälsosituation samt identifiera framgångsfaktorer för god hälsa
- Sprida kunskap om samt stimulera medborgare så att de av egen kraft kan utveckla "friskfaktorer"

Implementera Socialstyrelsens riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder

FHC har som mål "att det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet är verkningsfullt, bidrar till ökad jämlikhet och att HSV:s verksamheter har kunskap och bra metoder för att utföra arbetet¹¹". FHC ska leda arbetet med att skapa en enhetlig struktur för implementeringen av Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i både primärvård¹² och specialistsjukvård. De fyra levnadsvanorna uppdraget avser är:

1. tobaksbruk,
2. riskbruk av alkohol
3. otillräcklig fysisk aktivitet
4. ohälsosamma matvanor

Den nulägesanalys som genomförts visar att HSV genomför många insatser men att dessa genomförs ostrukturerat, att samordning brister och att uppföljning saknas.

Levnadsvanearbete

Folkhälsocentrum ska stödja vården i sina insatser inom levnadsvane-området och tillhandahåller med sina sakkunniga utbildningar, metodstöd, nätverk mm enligt sammanställning nedan.

Insatsområden

Levnadsvanor	Exempel på FHC:s insatser
Tobaksbruk	- Tobaksavvänjningsverksamhet - Utbildningsinsatser riktade till hälsocentraler, skolhälsovård, allmänhet och politiker . - Delta i nätverk - Arbete med spridning av CAN-enkäten - Arbete med hälso- och sjukvårdens tobakspolicy - Delta i Nätverksarbete med kommuner, landsting och polis för drogförebyggande arbete och brottsförebyggande arbete bland ungdomar.
Otillräcklig fysisk aktivitet	- FAR (Fysisk Aktivitet på Recept), utbilda och rådge kontaktpersoner i vården i enlighet med Nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder,

¹⁰ Folkhälsocentrums verksamhetsplan 2013-2015

¹¹ Folkhälsocentrums verksamhetsplan 2013-2015

¹² Januari 2011 uppdrag för primärvården och 2013 utökades uppdraget till att även gälla specialistsjukvården.

	uppföljning. - Utveckla kriterier för och stödja aktörer som ska fungera som mottagare för FaR t ex Börja tränaprojekt i samarbete med idrottsförbundet i samarbete med Friskis och svettis - Diplomeringsmodell för aktörer i samarbete med idrottsförbundet - Hitta metoder för att skapa förutsättningar för individer att påbörja och senare vidmakthålla ett hälsofrämjande beteende då det gäller fysisk aktivitet. - I samverkan med kommunerna, utveckla metoder och verktyg för arbete med de barn- och ungdomar som i Hälsosamtalet i skolan anger en alltför låg grad av fysisk aktivitet samt en för hög grad av stillasittande.
Ohälsosamma matvanor	- Utbilda och stödja BVC, förskolor i vikten av rörelse (använda materialet "Rörelse av vikt" samt har en handlingsplan för hälsofrämjande arbete) - Projekt 500g, hemsida och exponering av reklamfilm till medborgare - Samordna nätverk kostansvariga i kommunerna att föra dialog med politiker/tjänstemän om den offentliga maten. - Delta i Nätverk mat för äldre med kommuner och Regionförbundet så att metoden att förebygga och åtgärda sjukdomsrelaterad undernäring hos äldre är implementerad i Jämtland. - Utbilda politiker, tjänstemän, chefer och personal på länets gruppbooster om mat på gruppbooster.
Sexuell hälsa	Samordnare för trygg och säker sexualitet - Arbete enligt Handlingsplan för trygg och säker sex 2012-2016 - Rådge i hur ge en adekvat och jämlik tillgång till förebyggande insatser och information samt en adekvat och jämlik vård/ behandling - Info till preventionsgrupper och nätverk
Riskbruk av alkohol	Inget beskrivet i FHC:s verksamhetsplan.

Inom hälso- och sjukvården finns det ett stort antal aktörer och parter som arbetar med frågeställningar inom levnadsvaneområdet men samordning och överblick brister.

HSV har brist på dietister och nutritionister varför FHC är operativ stödresurs till verksamheten.

Inom tobaksområdet genomförs insatser såväl initierade av FHC som inom projektet Mobilisering mot droger. Här upplever FHC att insatser ibland krockar. Tydligare dialog, planering och samordning krävs.

Inom området alkohol finns det otydligheter kring insatser som bör göras/samordnas av FHC och vad som görs inom regionförbundets projektet Mobilisering mot droger. FHC hänvisar till Regionförbundet för insatser inom detta område medan Regionförbundet anger att de enbart samordnar insatser som utförs av andra aktörer inkl. landstinget. Detta behöver tydliggöras och samordnas på ett mer strukturerat sätt.

Uppföljning, analys och rapportering

Folkhälsodatarapportering är en förutsättning för att få kännedom om hälsoläget hos befolkningen och en förutsättning för de behovsanalyser som är nödvändiga för politiker och tjänstemän vid prioriteringar och beslut. Insatser inom området folkhälsa har ett långt tidsperspektiv. På nationell nivå sammanställs bland annat Öppna jämförelser Folkhälsa av Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting.

FHC har som mål att "... leverera behovsanalyser utifrån insamlade data som ger stabila beslutsunderlag till länets politiker"¹³ samt ansvarar för att analysera data och föreslå åtgärder baserat på ett flertal undersökningar. Detta görs på uppdrag av hälso- och sjukvården, kommunerna i nätverk och länsstyrelsen enligt särskilda överenskommelser. Några exempel:

- Ansvar för de regionala processerna för befolkningsundersökningar
 - o *Hälsosamtalet i skolan* genomförs av skolsköterskor och sammanställs för norrlandstingen
 - o *Skolelevers drogvanor* (CANs drogvaneundersökning)¹⁴ FHC ansvarar för att samordna genomförandet.
 - o *"Hälsa på lika villkor"*, nationell folkhälsoenkät
 - o Sexualvaneundersökning, typ UngKAB09
- Den årliga *HFS- enkäten* (Hälsofrämjande sjukvård) som går ut till alla Hälsocentraler i länet och rapporteras nationellt till SKL och Folkhälsomyndigheten
- Årlig patientenkät och statistik från VAS (landstingets vårdadministrativa system)¹⁵

FHC driver processen kring framtagande av underlag, bearbetar och sammanställer resultat på länsnivå. Resultat presenteras och delas i de nätverk som finns för tjänstemän och politiker i länet.

Samverkan och samordning i länet

FHC har som mål att "80 procent av våra samarbetspartners anser att FHC bidrar med samordnings- och stödverksamhet för att förbättra hälsan i Jämtlands län". FHC ska erbjuda ett samordnat stöd och kunskapsutveckling till kommuner och organisationer inom området hälsa¹⁶. Likaså vara operativt process- och metodstöd samt tillhandahålla omvärlds- och kunskapsförmedling inom området hälsa.

Folkhälsocentrum stödjer och samordnar modeller, metoder och nätverk inom flera områden:

- *Föräldrastöd*: FHC ansvarar¹⁷ för att samordna länets föräldrastödsarbete via ett nätverk i alla kommuner, Regionen och länsstyrelsen samt säkerställa att länet håller sig uppdaterat i frågan. Målet är att säkra trygga uppväxtvillkor i enlighet med folkhälsopolicyn.
- *Hälsosamtal i skolan*: Vidmakthålla modellen, ordna nätverksträffar/utbildning för kommunkontakter samt alla skolsköterskor. FHC ansvarar för att förvalta databasen. Arbetet sker i samarbete med övriga norrlandsting.
- *Hälsosamtal BVC*: Utveckla hälsosamtalen att även inkludera 4-åringar. Stötta med statistik.
- *Metodstöd till kommunerna*: Vid avrop stötta kommuner i deras folkhälsorabete utifrån Folkhälsopolicyn. Vissa kommuner saknar utsedda egna folkhälsotjänstemän och där tillhandahåller Folkhälsocentrum ett extra stöd.

Vid nätverksträffar med kommunernas politiker och tjänstemän deltar både FHC och den folkhälsopolitiska strategen.

¹³ Folkhälsocentrumets verksamhetsplan 2013-2015

¹⁴ Undersökningen finansieras gemensamt av Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och länets kommuner

¹⁵ Ersätts av Cosmic under 2014/2015

¹⁶ I samverkansavtalet med Regionförbundet

¹⁷ Uppdrag till FHC avseende föräldrastöd 2014-04-25

Folkhälsorådet

Landstingsdirektören har ett folkhälsoråd¹⁸ som är rådgivande inför folkhälsorelaterade beslut och med övergripande uppgift att bidra till samordning och effektivisering av landstingets folkhälsoarbete.

Rådets ska försäkra sig om att de av landstinget prioriterade uppgifter inom det sjukdomsförebyggande arbetet får konkret genomslag i den patient- och medarbetarnära verksamheten. Detta åstadkoms genom att företrädare för verksamheter växelvis inbjuds till rådet för samtal om goda exempel, behov av stöd och beskrivning av hur det sjukdomsförebyggande arbetet utvecklas och fortlöper.

Oklarheter kring folkhälsorådets mandat har framkommit i arbetet kring sjukdomsförebyggande metoder.

5.3. Folkhälsa i Regionförbundet

5.3.1. Folkhälsopolitisk strateg

Regionförbundet ansvarar för att lyfta hälsa som en viktig faktor i en långsiktig regional utveckling. Folkhälsoarbetet i Regionen ska knyta an till EU 2020. Hälsoprogrammet för 2014-2020 "Health for growth" är en viktig stödstruktur för internationell samverkan inom området och är i linje med Regionens syn att hälsa är en viktig tillväxtfaktor.

Regionförbundet har i uppdrag¹⁹ att

- revidera, kommunicera och samordna arbetet med utformning, implementering och uppföljning av Folkhälsopolicyn
- samordna och koordinerar de länsövergripande politiska och tjänstemannanätverken inom folkhälsoområdet
- internationell omvärldsbevakning och kunskapsstöd med särskilt fokus på gräns-överskridande samverkansutveckling inom hälsoområdet
- samordna och koordinera de i folkhälsopolicyn angivna länsövergripande politiska och tjänstemannanätverken inom folkhälsoområdet

Regionförbundets uppdrag genomförs av den folkhälsopolitiska strategen.

Den folkhälsopolitiska strategen deltar i ett flertal forum enligt nedan. Strategen förser Landstingspolitikerna med underlag till strukturella folkhälsobeslut och tillhandahåller stöd till politiska nivån inom Regionen d.v.s. till landsting, regionförbund och kommunerna. Strategen har i uppdrag att se till att varje kommun har en politisk ansvarig för Folkhälsa.

¹⁸ Rådet utgörs av bitr. landstingsdirektör, Jll's representant i HFS, mödrahälsovårdsöverläkare, vetenskaplig handledare- FoU, samt chef för folkhälsocentrum

¹⁹ Ansvarsfördelning och samverkan mellan regionförbundet Jämtlands län och Jämtlands läns landsting för att säkerställa och möjliggöra folkhälsopolicyns intentioner

Folkhälsostrategiens ansvarsområden	Exempel på insatser
Folkhälsopolicy	- Bereda policy och samverkansavtal landsting och regionförbund kring implementering av policy - Kommunikationsplan, kommunbesök och medborgarinformation - Utbildning till politiker och tjänstemän
Nätverk folkhälsopolicy implementering	- Sammankalla och samordna kommunernas folkhälsosamordnare ²⁰. - Sammankalla och samordna Nätverk för Folkhälsa där även representanter från Folkhälsocentrum samt "HälZa i Jämtland" deltar - Samordna politiskt nätverk - Delta i folkhälsoråd, Östersund, Krokom och övriga kommuner.
Omvärldsbevakning	- EU - o DG SANCO: Hälsoprogrammet - o DG REGIO: Strukturfonder och InterReg - o DG Health and Consumer - o DG Research: Health för Growth - Norden/ Dept. tjänstemannanätverk - WHO/ Europakontoret - Konferenser & organisationer (EHMA, EHFG, Open Days, Läkarstämman, IEA)
Kunskaps-samverkan	- Kunskapssamverkan med Norge - o Sör Tröndelag & Nord Tröndelag - o NTNU/ HUNT - MittNordens FH, Forskarnätverk / Center of excellence - MNFHN / Mittnorden Kommittén (Norge, Finland, Västernorrland och Jämtland)
Projekt-samarbeten	- PODD-RA projektet (huvudprojektledning) - o Förvaltning av projektresultat, implementering - PROGRESS/MNE Reducing Inequalities
Politikerstöd	- Stöd till regionkommittén

5.3.2. Projekt mobilisering mot droger

Regionförbundet ansvarar för att samordna det arbete som görs i samverkan mellan ett stort antal parter i Regionen för att mobilisera mot alkohol, narkotika, doping, tobak och brottslighet. Målet är att öka tryggheten och att nå den nationella ANDT-strategins övergripande mål "ett samhälle fritt från narkotika och doping, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk".

Arbetet har pågått sen 2006 och erhåller projektmedel från Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen. En projektledare från Regionförbundet samordnar olika ingående projekt, ansvarar för uppföljning och rapportering. Ett stort antal olika aktörer från olika organisationer deltar t ex.

- Doping: träningsanläggningar och polisen
- Riskbruk, minskad skadlig alkoholkonsumtion: primärvården vårdprogram för patienter med alkoholproblem
- Socialtjänstens insatser för barn till missbrukare

²⁰ endast Krokom och Östersund har en heltidstjänst på detta uppdrag

- Ökad trafiknykterhet: samarbete mot alkohol och droger i trafiken (SMADIT) där vården och polisen samverkar
- Förebyggande arbetet i skolorna: Skolor mot knark där socialtjänsten samt grund- och gymnasieskolor samverkar.
- Tobaksförebyggande insatser, befintliga och nya tobaksavvänjare

Synpunkter

En avgörande framgångsfaktor för projektet är att arbetet leds av gemensam styrgrupp med förtroendevalda från Regionförbundet, Polismyndigheten, Länsstyrelsen och polismästaren. Det ger snabba beslut, hög prioritet och fokus hos deltagande organisationer och vid mottagande ute i samhället.

Projektet rör flera av levnadsvaneområden som även Folkhälsocentrum har ansvar att samordna och tillhandahålla kunskapsstöd inom. Det är av stor vikt att insatser inom projektet och samordnas med FHC och att ett fungerande samarbete finns.

5.4. Hälso-samverkan och samarbeten inom länet

Forum folkhälsa

Forum för folkhälsa är ett nätverk av politiker med ansvar för hälsa i varje kommun och ska fungera som styrgrupp för de folkhälsoansvariga tjänstemännen i kommunerna.

Folkhälsonätverk

Nätverket samordnas av den folkhälsopolitiska strategen och består av samtliga folkhälsoansvariga tjänstemän i kommunerna, representanter från Folkhälsocentrum och representant för näringslivet (HÄLZA).

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har ett nationellt uppdrag att säkerställa att nationella riktlinjer följs inom ANDT, Föräldrastöd och CAN-enkäten. Länsstyrelsen har idag begränsade resurser inom folkhälsoområdet och köper tjänster därför tjänster från FHC avseende handlingsplan ANDT, Samordna arbetet med Föräldrastöd och genomföra samt sammanställa CAN-enkäten.

Hälza i Jämtland

Hälza i Jämtland är en sammanslutning av företagare och organisationer med intresse för hälsa och folkhälsa i Jämtlands län.

Mitt universitetet (MiUn)

Mitt universitetet genomför ett antal utbildningar inom folkhälsoområdet (t ex Folkhälsovetenskapliga programmet, Programmet för Hälsa och Rehabilitering i arbetslivet och magisterprogrammet Arbetsliv, hälsa och rehabilitering) där studenterna har praktik inom såväl privata som offentliga organisationer, samarbete sker med hälso- och sjukvården och forskning inom området bedrivs.

Norrlandstingens folkhälsopolitiska program

Norrlandstingen arbetar gemensamt för en god folkhälsa. För att ytterligare stärka arbetet har Norrlandstingens regionförbund skapat ett gemensamt folkhälsopolitiskt program²¹

.

5.5. Synpunkter folkhälsa i Region Jämtland Härjedalen

”Hälsa på lika villkor för hela befolkningen för en hållbar utveckling i Jämtlands län”.

Regionens folkhälsopolicy har utarbetats i samarbete mellan regionförbund, landstinget och samtliga kommuner i länet²². Här anges fyra särskilt viktiga utvecklingsområden inom Regionen

1. Trygga tillväxtvillkor
2. Utbildning och arbete
3. Hälsofrämjande miljö
4. Delaktighet och inflytande.

Tillväxten i Regionen är beroende av en god hälsoutveckling.

Det finns ett mycket nära samband mellan en positiv samhällsutveckling och en god folkhälsa. Den folkhälsopolitiska strategen arbetar med folkhälsans strukturella frågeställningar och FHC arbetar med levnadsvanor och strategiska frågeställningar inom hälso- och sjukvården. Dialog och samarbete mellan parterna behöver förstärkas. Idag beskrivs det förväntade samarbetet mellan parterna i ett samverkansavtal som ursprungligen skrevs när folkhälsostrategen flyttade från landstinget till regionförbundet. Uppdelningen i olika organisationer har splittrat området.

Det är avgörande för vårdens utveckling att säkerställa förebyggande insatser inom folkhälsoområdet. FHC och HSV har olika planeringshorisonter. Folkhälsa arbetar långsiktigt och det är svårt för HSV att prioritera insatser som förväntas ge resultat in i framtiden före insatser som ger resultat mer direkt. Folkhälsocentrum efterlyser mandat i HSV-verksamheten och efterlyser viss ”direktiv rätt” för att få folkhälsoaktiviteter prioriterade. Om ledning och politik långsiktigt vill prioritera folkhälsoområdet torde dock en mer framkomlig väg vara att ge FHC en budget att ”dela ut” till de HSV-verksamheter där folkhälsoarbete behöver stärkas.

Idag finns det oklarheter avseende ansvarsfördelning av levnadsvanearbete inom ANDT-området.

- Tobaksområdet delas idag mellan FHC och projekt Mobilisering mot droger som samordnas av Regionförbundet. FHC anser att insatser inom detta område inte utförs koordinerat.
- Alkohol-området är ett av fyra levnadsvaneområden som har nationellt fokus. FHC ansvarar för att leda detta arbete men har idag själv inget ansvar regionalt eftersom alkoholområdet placerats hos Regionförbundet.

Folkhälsopolitiken är tvärspektoriell och folkhälsoarbetet behöver ha breda kontaktytor och bra samarbeten med andra verksamheter, nämnder, styrelser, politikområden för att uppnå sina mål.

²¹ Det folkhälsopolitiska programmet fastställdes av Förbundsdirektionen 2012-09-26 § 51. Programmet revideras årligen och presenteras 2013-12-03 med förslag till revidering

²² Vår hälsa- länets möjlighet, Folkhälsopolicy för Jämtlands län 2011-2015, Dnr 2011-49

Både FHC och RF folkhälsostrateg anser det vara viktigt med fördjupat samarbete för att säkra en väl fungerande *helhet* i Regionen. Strategiska ställningstaganden på en regional nivå behöver innefatta alla aspekter inom folkhälsoområdet och utformas tillsammans med samtliga aktörer som har ansvar inom området.

Det regionala folkhälsoarbetet sker i samverkan mellan olika aktörer t ex kommunens skola och socialtjänst, hälso- och sjukvården, försäkringskassa och arbetsförmedling som alla skapar förutsättningar för att främja, förebygga och bevara folkhälsan. Flertalet regionala nätverk och samarbeten finns redan etablerade för att underlätta detta. Det är av stor vikt att Regionens deltagande i dessa forum verkar för att konkretisera strategier och diskussioner till handlingsplaner som tydliggöra hur resultat kan uppnås och medger uppföljning.

Samarbete med jämlikhet och jämställdhet bör utvecklas ytterligare då folkhälsa handlar om förutsättningar för hälsa och fördelning av hälsa i samhället.

6. Jämförelse med organisation i andra regioner

De första regioner som bildades var Region Västra Götaland (ca 1 600 000 invånare) och Region Skåne (ca 1 300 000 invånare). Region Halland (ca 300 000 invånare) och Region Gotland (ca 60 000 invånare) bildades 2011. Årsskiftet 2014-2015 bildas ett flertal regioner. Som lämpliga referensregioner har Region Gotland och Region Halland valts. Båda är som jämförelseobjekt intressanta, måttlig storlek och likheter i struktur. Region Gotland är ungefär halva storleken och Region Halland drygt dubbla jämfört med Region Jämtland Härjedalen. Initialt var tanken att även använda Västra Götalandsregionen som referensobjekt men en översiktlig analys visar att organisation, antal politiska nämnder, antal medarbetare, etc. inom varje område skiljer sig alltför mycket för att erfarenheter av betydelse för Region Jämtland Härjedalen skall kunna dras.

Målet med referenstagningen har varit att fånga upp hur referensregionerna organiserat områdena folkhälsa, miljö, FoU, samt jämställdhet och jämlikhet och vilka övergripande avvägningar som styrt valet av organisation och organisatorisk tillhörighet.

Beskrivningarna under varje avsnitt/rubrik nedan innehåller synpunkter som baseras på intervjuer med ett stort antal verksamhetsföreträdare.

6.1. Referensregion Gotland.

Region Gotland har ca 6000 anställda och ansvarar både för primär- och landstingskommunala frågor samt har sedan tidigare övertagit ansvaret för den regionala utvecklingen från Länsstyrelsen Gotland.

6.1.1. Ledningskontoret – Region Gotland

Under Regionstyrelsen finns ledningskontoret och servicekontoret. Ledningskontoret är regionstyrelsens resurs för en sammanhållen ledning och styrning av regionen.

Kontoret har följande enheter:

- Ledning och kommunikation
- Administrativ utveckling
- Ekonomi
- HR
- Kansli
- Samhällsbyggnad inklusive **miljö**
- **Folkhälsa** inklusive **jämställdhet och jämlikhet**
- Näringsliv/Tillväxt

Inom ledningskontoret bildas horisontella utvecklingsgrupper när frågeställningar/problem skall belysas/lösas. Bildandet, samarbetet, effektiviteten underlättas av att de finns inom ledningskontoret samt av den organisatoriskt neutrala placeringen.

ORGANISATIONSSCHEMA REGION GOTLAND 2015 – 2018

6.1.2. FoU – Region Gotland

FOU bedrivs främst inom Hälsö- och sjukvården (HSF), och Socialtjänsten men även av andra förvaltningar. HSF arbetar bl.a. för att trygga personalförsörjningen av läkare och sjuksköterskor.

Ledningskontoret har strategiska resurser för kvalitetsfrågor och är sammanhållande i ett kvalitetsnätverk.

Tre större samverkansprojekt bedrivs med olika förvaltningar engagerade; Barnsam, Kunskapsplattform, Bättre vård för äldre

Tät samverkan sker med främst Uppsala universitet, Gotland.

FOUU-verksamhetens organisation har utretts och är fortfarande under diskussion.

6.1.3. Folkhälsa – Region Gotland

Enheten som är sammanhållen och har sex medarbetare ansvarar också för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor.

Placeringen på ledningskontoret beror på att arbetet dels är en del av den regionala utvecklingen dels berör flera förvaltningar. Genom att vara en del av ledningskontoret där också andra som arbetar med regional utveckling finns underlättas samverkan.

Placeringen betraktas som helt adekvat.

6.1.4. Jämställdhet – Region Gotland

Till den del jämställdhetsfrågorna är en del av den regionala utvecklingen hanteras de av folkhälso-enheten. Det som är en del av regionens arbetsgivaransvar sköts av HR-enheten. Genom att båda enheterna finns inom ledningskontoret underlättas samverkan.

Jämställdhet som en del av den regionala utvecklingen har organisatoriskt sin naturliga placering på ledningskontoret.

6.1.5. Miljö – Region Gotland

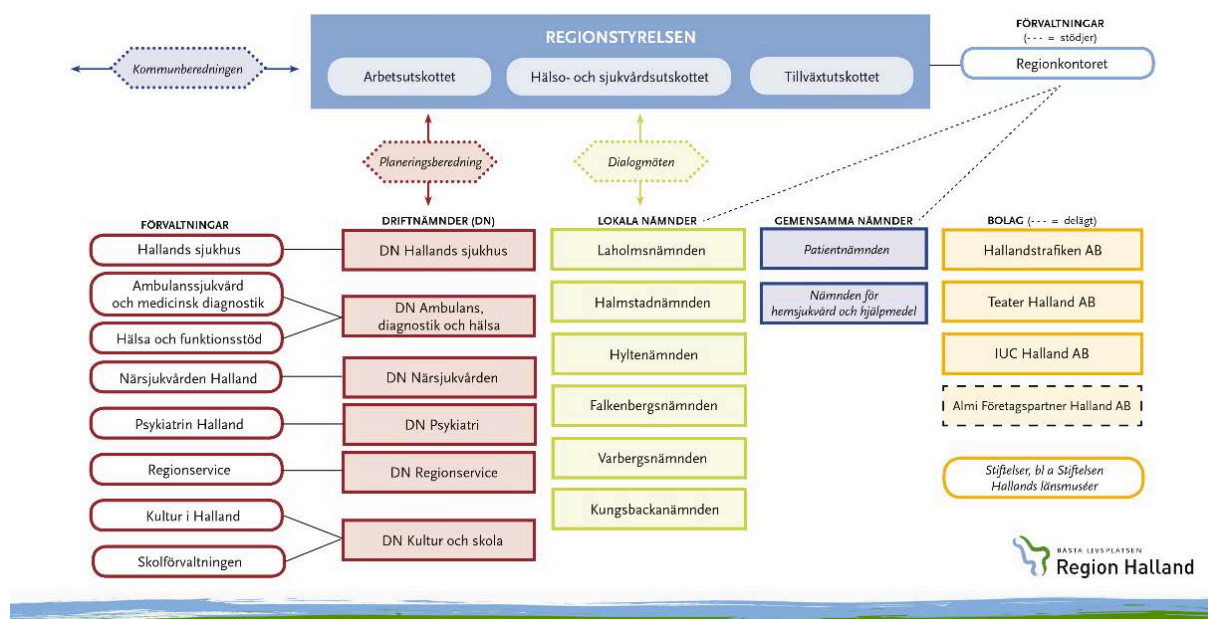
Inom enheten för samhällsbyggnad finns två strategier som arbetar med regionala miljöfrågor, EKO-kommun Gotland för ett hållbart samhälle med hållbar tillväxt, vattenfrågor, energifrågor, interkommunalt samarbete mm. Denna del av regionens miljöarbete har sin naturliga plats inom ledningskontoret.

Det primärkommunala miljöansvaret åvilar Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

6.2. Referensregion Halland.

Region Halland har 7200 anställda (2013). Regionen bildades då landstinget och kommunalförbundet Region Halland slogs samman.

De organisatoriska förändringarna d.v.s. anpassningen till en sammanhållen regionverksamhet har genomförts i steg efter sammanslagningen.

6.2.1. Regionkontoret - Region Halland

Regionkontoret har ca 250 anställda med uppdrag att skapa underlag, analyser, omvärldsbevakning mm. Kontoret har följande verksamhetsområden

- Hälso-och sjukvårdsutveckling **inkl. FOUU och Folkhälsa**
- Regional utveckling inkl. **Miljö** samt mångfald- **Jämställdhet och jämlikhet**
- Ekonomi och fastighet
- Kommunikation
- HR
- Administration

6.2.2. FoU - Region Halland

FOUU, har ca 30 anställda och finns inom enheten för hälso-och sjukvårdsutveckling på regionkontoret. Uppdraget är att främja forskning, utveckling och utbildning i Region Halland och omfattar alla förvaltningar. Verksamheten var tidigare organiserad inom hälso-och sjukvården och var splittrad på flera enheter. Från 2013 är FOUU samlad i en organisation på regionkontoret. Detta har inneburit både i besparingar och ökad effektivitet.

Placeringen centralt är adekvat m.h.t. att uppdraget också är regionalt och dessutom neutralt i förhållande till förvaltningarna vilket underlättar samverkan över administrativa gränser. En fördel/förutsättning är närheten till den politiska ledningen.

6.2.3. Folkhälsa - Region Halland

Arbetet handlar om att påverka hälsan i delar eller hela befolkningen. Utgångspunkten är Folkhälsopolicy för Halland som också är grund för samarbete med de halländska kommunerna, länsstyrelsen m fl.

Folkhälsoenheten har 8 anställda. En person är anställd inom hälso-och sjukvården och arbetar med förebyggande hälsovård. Samverkan fungerar väl.

När region Halland bildades ”stoppades kommunalförbundet in i landstinget”. Sedan dess har organisationen ändrats till det bättre. Folkhälsoenhetens placering på regionkontoret beror på synen på folkhälsa som en samhällsfråga med regionalt ansvar. Det är fördelaktigt med en mera sammanhållen organisation och att vara placerad på regionkontoret. Samverkan underlättas i arbete med regionala utvecklingsfrågor, med olika förvaltningar och med nationella aktörer.

6.2.4. Jämställdhet och jämlikhet - Region Halland

Mångfaldsfrågor, som också innefattar jämställdhet och jämlikhet, hanteras inom enheten för regional utveckling på regionkontoret samt på de olika förvaltningarna. Regionkontoret ansvarar för helheten, planer, nätverk mellan förvaltningarna som en del i arbetsgivarperspektivet, uppföljning etc. samt samverkan med bl.a. länsstyrelsen som en del i det regionala uppdraget.

Det är nödvändigt med samordning av mångfaldsfrågorna. Placeringen på regionkontoret underlättar samverkan med förvaltningarna, länsstyrelsen samt förenklar medverkan i det regionala utvecklingsarbetet.

6.2.5. Miljö - Region Halland

Uppdraget är dels regionalt men har också ett arbetsgivarperspektiv. Fr.o.m. 2015-01-01 finns en sammanhållen enhet för miljöfrågor med fyra heltider på regionkontoret, regional utveckling. För regionen internt finns ett nätverk med miljösamordnare på olika enheter. Detta leds av en regiongemensam miljöutvecklare.

För samverkan med de halländska kommunerna finns också ett nätverk.

Det är ”rätt” organisation, sammanhållen och placerad på regionkontoret. Samverkan med förvaltningar, kommuner och externa aktörer underlättas. Det är också viktigt att vara en integrerad del i det regionala utvecklingsarbetet.

6.3. Reflektioner på referenserna

Ett tydligt mål för organisationsarbetet både på Gotland och i Halland är och har varit att skapa sammanhållna enheter av någorlunda signifikant storlek under en gemensam och tydlig ledning. Genom detta har

- dubbelarbete undvikits
- planerbarheten ökat
- känsligheten minskat
- viss kompetenstäckning uppnåts

I båda regionerna har lednings och regionala funktioner placerats inom regionkontoret eller motsvarande direkt under regionstyrelsen. Därigenom underlättas/uppnås

- en tydlig och sammanhållen ledning
- förvaltningsneutralitet
- samverkan internt på kontoret samt med övriga förvaltningar
- förstärkning av det regionala utvecklingsarbetet.

Genom organisatorisk neutral placering har också ansvaret för både det mer interna och det regionala perspektivet säkrats – vilket självfallet är helt nödvändigt.

7. Sammanfattning med förslag till organisation

Lika uppdrag men olika perspektiv

Region förbundet (RF) och Landstinget (LST) har funnits sida vid sida som två helt åtskilda organisationer med i princip samma uppdrag men med viss skillnad i perspektiv och/eller innehåll inom områdena

- Miljö
- Folkhälsa
- Jämställdhet och jämlikhet
- Forskning och utveckling

Förenklad skillnad i perspektiv kan formuleras som

- att RF haft ett utpräglat regionalt perspektiv d.v.s. att säkra varje område i hela regionen inkluderande dess medborgare, näringsliv och organisationer inom området jämställdhet och jämlikhet har man i och för sig haft ett ansvar/uppdrag men i inte genomfört insatser.
- att LST har haft ett arbetsgivarperspektiv där man säkrat varje område i den egna organisationen med undantag för området folkhälsa där man dels säkrat området i sjukvårdsarbetet dels haft ett externt regionalt perspektiv.

Region Jämtland Härjedalen har ett definierat regionalt ansvar för områdena i hela regionen inkluderande dess medborgare, näringsliv och organisationer. Region Jämtland Härjedalen har dessutom ett arbetsgivaransvar inom områdena miljö samt jämställdhet och jämlikhet i den egna organisationen.

7.1. Generella skäl för sammanslagning/allokering av resurser

Nedan anges ett antal generella skäl för att lägga samman enheter som finns inom båda förvaltningarna och har likartat uppdrag/ansvar/kompetensbehov.

Trots att ett område uppfyller ett antal av de generella skälen så kan andra tunga skäl tala emot sammanslagning t.ex. att ett område inte har tillräcklig likhet inom förvaltningarna.

7.1.1. Sårbarhet, planerbarhet, kompetensutveckling

Oberoende av storleken på en region så skall verksamheten ha samma bredd, samma ansvar och i princip samma innehåll. Varje region behöver säkra kompetenstäckning, verksamhetsbredd, planerbarhet, lösa problematiken med sårbarhet och samtidigt skapa ett arbetsammanhang/plattform där medarbetare utvecklas och tar del av varandras kunskaper. Var och en av dessa parametrar är nödvändig för organisationens utveckling och långsiktiga effektivitet. En organisation med ett stort antal medarbetare kan inrätta specialistfunktioner med flera medarbetare inom varje område men en liten organisation som Region Jämtland Härjedalen måste med få personella resurser försöka tillfredsställa behovet. Det sistnämnda är en ekvation som inte är helt lätt att lösa och kan innebära att områden måste skötas av del av en heltid vilket i sin tur har återkoppling till kompetens, sårbarhet, planerbarhet. Ett mål bör vara att skapa/etablera strukturer som bär även vid sjukdom, semester etc. genom att allokera snarlika kompetenser och ansvarsområden till samma enheter d.v.s. motverka fragmentering av resurser och kompetens vilket leder till strategin att lägga samman enheter med likartade uppdrag/ansvar.

7.1.2. Koppling strategi – utförare

En verksamhet/enhet som skall utvecklas positivt måste ha resurser/funktioner som arbetar med att utveckla verksamhetens/enhetens- och organisationens strategier. På motsvarande sätt behöver självfallet strategier vara en del av den verksamhet som har ansvar för genomförande och har de personella resurserna - om inte är sannolikheten hög att strategier och utfästelser inte genomförs/fullföljs. Konsekvens av det sistnämnda kan bli att strategernas externa samarbetsparter på sikt upplever samarbetet som tämligen meningslöst eftersom strategidiskussioner/formuleringar/åtgärdsförslag inte genomförs/efterföljs av konkreta aktiviteter.

Det är av synnerlig vikt att strategier, handlingsplaner blir konkreta och tydliga vilket innebär att verksamheter är en viktig part i strategiarbetet- den strategiska kunskapen måste vara en del i utförarverksamheten och vice versa men även nära ledningen och politik.

7.1.3. Horisontella mål – liten verksamhet

Områdena Hållbarhet, Folkhälsa, Jämställdhet och jämlikhet har i den regionala utvecklingsplanen tilldelats horisontella mål.

Horisontella och gemensamma mål inom ett område innebär behov att tackla och följa upp målen som helheter och inte som stuprör, fragment, aktiviteter i vardera förvaltningen.

7.1.4. Arbetsgivarperspektiv inom vissa områden

Regionens ansvar som arbetsgivare innebär behov av att fokusera

- jämställdhet och jämlikhet
- miljö

inom hela den egna organisationen ur arbetsgivarperspektivet.

Ansvaret för dessa frågor åvilar ytterst varje verksamhet men strategier, övergripande handlingsplaner, tillhandhålla redskap, styrning, avstämning, uppföljning är uppgifter av central övergripande karaktär.

Det finns skäl att dels hålla samman en sådan verksamhet dels placera ett sådant ansvar organisatoriskt på en övergripande nivå.

7.2. FÖRSLAG PÅ ORGANISATION

7.2.1. Förslag – Organisation av området FOUU

Det finns FOU- skillnader mellan RF och HSV. Skillnader i perspektiv, i innehåll och i vem som utför. HSV har omfattande forsknings- och utvecklingsprojekt inom sjukvårdsområdet. RU/RF d.v.s. FOU jämt driver/deltar i utvecklingsprojekt inom socialtjänstområdet med kommunerna som huvudman/uppdragsgivare. FOU-Jämt har fokus på de områden som är mest eftersatta - omsorg om funktionsnedsatta, individ- och familjeomsorg (SoL, LSS). Det är av vikt att FOU-Jämt behåller detta fokus.

FOU-Jämt ser fördelar med ett fördjupat samarbete med vårdutvecklarna inom sjukvårdsstaben men det är ett samarbete som inte kräver att man tillhör samma förvaltning/organisatoriska enhet.

Forskning och utveckling behöver av många skäl bedrivas nära de verksamheter som de skall utveckla d.v.s. FOUU nära sjukvården och FOU-Jämt nära kommunerna. Fördel för FOU-Jämt att finnas nära de andra av Regionens verksamheter som har utpräglat kommunalt fokus – Social välfärd.

Samarbete mellan FOUU och FOU-Jämt finns i FoU-rådet därutöver finns visst behov av att utbyta kunskap och erfarenheter främst inom metodikområdet inklusive kvalitativ bedömning av projekt och ansökningar. Ett forum för sådant kunskapsutbyte borde etableras och då även involvera Folkhälsa, Miljö samt Jämställdhet och Jämlikhet – samarbetet bör därvidlag även innefatta att säkra att vardera ansvarsområdets perspektiv är tillfredsställt i handläggningsprocesser och projekt/ansökningar

Tillräckliga synergieffekter för en sammanslagning av FOUU och FOU-Jämt bedöms inte finnas och utifrån FOU-Jämts kommunalt riktade perspektiv finns starka skäl att fortsatt organisatoriskt tillhöra RU och att FOUU skall tillhöra HSV är självklart.

Området innovation

Innovationsområdet är ett av EU fokuserat område som bedöms vara av största vikt för Europas utveckling och framtida konkurrenskraft. Innovationsansvaret är ett regionalt ansvar

Innovation kommer av latinets *innovare*, att förnya. En innovation är resultatet av en utvecklingsprocess. Innovationsprocessen är den process som börjar med en idé och slutar med en innovation.

En innovation definieras oftast som process-, produkt- eller organisationsinnovation.

- Processinnovation uppstår då en produkt (vara eller tjänst) kan produceras med mindre resurser.
- Produktinnovation innebär en förbättring av en existerande produkt (vara eller tjänst) eller utveckling av en ny produkt.
- Organisationsinnovation är nya former av organisationer.

Ett innovationssystem består av en uppsättning aktörer, nätverk och institutioner som är ömsesidigt beroende. Aktörerna brukar delas in i tre undergrupper: produktionsstrukturen (företag), kunskapsinfrastrukturen (universitet), och den stödjande strukturen (offentlig sektor). Dessa är involverade i en komplex väv av formella och informella nätverk, såväl inom som mellan de olika undergrupperna. När det handlar om innovationssystem är det dock inte alltid frågan om formaliserade, funktionella relationer, utan snarare om att dessa tre undergrupper ska fungera i harmoni med varandra och därigenom verka ömsesidigt förstärkande.

Det regionala innovationsansvaret kan förenklat formuleras som

- att skapa fungerande systematik
- etablera nätverk
- säkra samarbeten

mellan/till regionens samtliga aktörer som har potential inom innovationsområdet; företag, organisationer (inkluderande HSV-verksamheten), individer samt

- att allokera och om möjligt tillhandahålla olika kompetenser/resurser i olika faser av innovationsprocessen ide- prototyp-test- produktifiering-finansiering- kommersialisering-tillverkning

Med det fokus som innovationsområdet har för att utveckla Europa så är vår bedömning att om definierade strategier och mål inom innovationsområdet skall kunna uppfyllas så behöver mer resurser tillskapas inom detta område i Region Jämtland Härjedalen.

Det regionala innovationsansvaret är adekvat placerat inom RU

Utöver det regionala ansvaret för innovation har organisationen Region Jämtland Härjedalen ett internt ansvar att inom sina verksamheter, sina kompetensområden tillvarata innovativa idéer hos medarbetare och enheter. Organisation/struktur för detta behöver också etableras men det kan

med fördel placeras inom HSV-verksamheten, FOUU.

7.2.2. Förslag - Organisation av området Jämställdhet och jämlikhet

Region Jämtland Härjedalen ansvarar för jämställdhet och jämlikhet i tre olika perspektiv

- Medarbetarperspektivet utifrån arbetsgivaransvaret d.v.s. att medarbetarna hanteras jämställt och jämlikhet i hela organisationen
- Patientperspektivet d.v.s. att sjukvården bedrivs/tillhandahålls jämställt och jämlikt gentemot befolkning och individ
- Regionala perspektivet d.v.s. ett övergripande ansvar för att driva/säkra jämställdhets- och jämlikhetsfrågor i regionen gentemot samhällets samtliga aktörer - företag, organisationer, kommuner

Regionen har krav från tillväxtverket att ha en handlingsplan som säkerställer ett jämställt tillväxtarbete. RU har tagit fram en handlingsplan men det mesta arbetet återstår, RU har inga egna resurser inom området

Det antal medarbetare som totalt arbetar inom detta område är och kommer att vara så få inom Regionen:

- att erforderlig sakkunskap
- att erforderlig verksamhetsbredd
- att erforderlig planerbarhet
- att erforderlig kreativ och utvecklande plattform

inte kan tillskapas i två förvaltningar samtidigt varför regionen bör bygga vidare på den kompetens och struktur som hälso- och sjukvårdsförvaltningen har byggt upp inom området

Området är en övergripande verksamhet med ett tydligt internt uppdrag och ett lika tydligt regionalt uppdrag att säkra området i hela regionen; företag, organisationer, medborgare.

Av stor vikt att uppdraget definieras tydligt och med mål och handlingsplaner för både det interna och det regionala perspektivet.

Ansvarsområdet för Styrgruppen för Jämlik och Jämställd verksamhet bör kompletteras med det regionala perspektivet,

7.2.3. Förslag - Organisation av området Miljö - hållbar utveckling

Region Jämtland Härjedalen ansvarar för miljöfrågor i två olika perspektiv:

- Regionala perspektivet: Ett övergripande ansvar för miljöfrågor i regionen (gentemot kommuner, företag, organisationer, medborgare)
- Verksamhetsperspektiv: Den egna verksamheten skall bedrivas på ett långsiktigt hållbart sätt och att verksamhetens påverkan på miljön skall minskas

Energikontoret

Region Jämtland Härjedalen ansvarar för energifrågor i två olika perspektiv

- Regionala perspektivet: Ett övergripande ansvar för energifrågor och energieffektivitet i regionen (gentemot kommuner, företag, organisationer, medborgare)
- Verksamhetsperspektiv: Den egna verksamheten skall som all verksamhet minska sin energiförbrukning och öka energieffektiviteten

Verksamhetsperspektivet d.v.s. att minska den egna organisationens energiförbrukning är ett ansvar som åvilar varje verksamhet.

Ur energikontorets regionala perspektiv är regionens egen verksamhet inte skild från andra aktörers d.v.s. Regionens organisation är en bland alla andra regionala aktörer. Energikontoret skall sålunda självklart tillhandahålla sin kompetens som energiexperter till Regionen på samma sätt som till andra aktörer i regionen. Energikontoret är en viktig del av den regionala utvecklingen och är adekvat placerad inom RU.

Jegrelius

Jegrelius institutets medarbetare (miljötoxikolog, miljökemist, ekoingenjör) är nästan uteslutande engagerade i externa projekt eller i extern rådgivning inom området gifter, giftfria produkter/miljöer. Avnämare till institutets tjänster är huvudsakligen kommuner och i specifika projekt näringslivet men målgruppen anges som konsumenter företag och offentliga sektorn.

Upphandlingsavdelningen har behov av den expertkunskap som Jegrelius institutet besitter i upphandlingar och i löpande stöd vad avser materialval och Jegrelius institutet bör tillhandahålla samma tjänster till regionens verksamheter som de tillhandahåller andra aktörer i regionen.

Jegrelius institutet definierar sitt uppdrag brett i foldern "Jegrelius – Institutet för grön kemi" men med ett utpräglat regionalt perspektiv och fokus. Detta samtidigt som representanter för institutet beskriver viss frustration över avsaknad av tydligt formulerat uppdrag samt att intresset för deras verksamhet är svalt från ledning och organisation

Det är tydligt att verksamhetens uppdrag, struktur, mål, uppföljning och sammanhang behöver ses över.

Utifrån organisationens litenhet (< 3 heltider) kan skäl finnas att placera Jegrelius Institutet i ett för regionen större miljösammanhang liksom en möjlig önskan att öka dynamik, skapa kreativare sammanhang och definiera en mer sammanhållen miljöprofil *men* utifrån institutets tydliga regionalt inriktade arbete är placeringen inom RU/RF dock helt adekvat.

Miljöfunktionen och RF miljöstrategi.

Miljöfunktionen består av en strateg och en miljöhandläggare. Miljöfunktionen har som uppdrag att säkra regionens miljöledningssystem (verktyg för att effektivisera och rationalisera organisationens miljöarbete med policy, mål, rutiner, instruktioner, uppföljning, mallar och journaler) samt att tillhandahålla sakkunnigstöd till politik, ledning och verksamhet inom organisationen i miljöfrågor. Ansvaret för miljöledningssystemet är att betrakta som ett uppdrag med utpräglat övergripande

internt fokus och sakkunnigstödsuppdraget har både ett internt och ett regionalt fokus. Miljöledningssystem ska vara gemensamt för båda förvaltningarna och finnas nära Regionstyrelsen.

RF/RU har en miljöstrateg med ett regionalt uppdrag vilket innebär deltagande i ett stort antal nätverk samt strategiskt stöd till politiker och näringsliv inklusive besöksnäringen.

Utifrån beskrivningar och intervjuer konstateras att strategernas ansvar och uppdrag överlappar varandra och att det totala antalet medarbetare som arbetar med övergripande miljöfrågor är och kommer att vara så få:

- att erforderlig sakkunskap
- att erforderlig verksamhetsbredd
- att erforderlig planerbarhet
- att erforderlig kreativ och utvecklande plattform

inte kan tillskapas i två förvaltningar samtidigt varför förslaget är att RF:s miljöstrateg överförs till Miljöfunktionen och att de personella resursernas ansvar tydliggörs och avgränsas.

Av stor vikt att uppdraget definieras tydligt och med mål och handlingsplaner för både det regionala och verksamhetsperspektivet.

Internt miljöforum

Samtliga aktörer inom miljöområdet efterlyser

- mer samarbete
- mer interaktion
- mer kompetensutbyte

med övriga regioninterna aktörer inom miljöområdet sannolikt orsakat av

- att varje enhet för liten
- att det område man svarar för är för brett för att man skall klara kompetenstäckning med den personal som finns tilldelad
- att andra aktörers modeller, metoder och erfarenheter kan utnyttjas för det egna arbetet
- att det kreativa sammanhang man arbetar i inte är tillräckligt stort
- att kompetensutbyte med andra för litet

Av dessa skäl bör system för kunskapsutbyte, kompetensutveckling, samverkan etableras/systematiseras d.v.s. ngn form av internt miljöforum. Det bör etableras oberoende av om och hur olika funktioner slås samman.

7.2.4. Förslag – Organisation av området Folkhälsa

Inom området folkhälsa konstateras att FHC och kommunerna har utförare/ implementerare d.v.s. ”verkstad” men att RU/RF arbetar med strategier, den politiska nivån och nätverk men saknar resurser för genomförande. Det är av vikt att hantera området som en helhet och samla resurserna och därigenom ge bättre stöd till politik, operativ verksamhet och kommuner. Strategier och

handlingsplaner måste konkretiseras och tydliggöras med efterföljande fokus på genomförande vilket förutsätter ett sammanhållet folkhälsoområde.

ANDT-områdets placering i RF/RU kan anses mindre lyckat eftersom

- FHC inte agerar inom hela sitt ansvarsområde
- Placeringen innebär
 - o en fragmentisering av livsstilsfrågorna
 - o visst dubbelarbete
 - o att vissa kontaktytor med externa parter inte heller upprätthålls av FHC för deras övriga insatsområden inom folkhälsoarbetet
- avnämarna får dubbla/parallella icke samordnade initiativ från samma organisation

Folkhälsoområdet är en övergripande verksamhet med ett tydligt internt och regionalt uppdrag/ansvar och det är av stor vikt att uppdrag/ansvar definieras tydligt med mål och handlingsplaner för både det interna och det regionala perspektivet.

Av skäl enligt ovan föreslås att RF/RU:s folkhälsostrategi och ANDT-området överförs till FHC men att ANDT-området behåller en egen styrgrupp eftersom arbetet bestående av projektledning, resursallokering, samordning av flera aktörers insatser är väl fungerande.

7.3. Organisatorisk placering av de sammanhållna enheterna

7.3.1. Farhåga

Inom flera av områdena finns en farhåga att en överflyttning till den andra förvaltningen kommer att innebära att det överflyttade områdets specifika perspektiv, fokus och uppdrag kommer att gå förlorat, "ätas upp", "drunkna".

7.3.2. Organisatorisk neutral placering

Som framgår av redovisningen av vilka övergripande avvägningar som styrt referensregionernas val av organisation och organisatorisk tillhörighet så har risken med fokusering på enbart ett av de olika perspektiven avvägrats med att placera områdena organisatoriskt neutralt som enheter direkt under styrelse/regiondirektör (som regionkontor eller ledningskontor).

Placeringen motiveras av att områdena inbegriper flera förvaltningars verksamhet, har perspektiv och ansvar både regionalt och internt, har behov av visst mandat över andra verksamheter samt inbegriper ett övergripande arbetsgivaransvar hela organisationen. Placeringen direkt under styrelse/regiondirektör tydliggör dessutom att båda förvaltningarnas perspektiv, uppdrag och frågeställning skall hanteras likvärdigt och att båda perspektiven är lika viktiga.

7.4. Sammanfattning organisatorisk placering

Förslaget på organisatorisk placering av områdena

- Folkhälsa
- FOUU
- Miljö (även kallad Hållbar utveckling)
- Jämlikhet och jämställdhet

framgår av följande organisationsschema.

